

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1943.

Första kammaren.

Nr 14.

Lördagen den 10 april.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 193, med förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1943 m. m.;
nr 194, angående anslag till Statens sinnessjukhus: Avlöningar för budgetåret 1943/44 m. m.;
nr 195, angående elektrifiering av järnvägslinjen Östersund—Storlien;
nr 196, angående anslag till tullverket för budgetåret 1943/44; samt
nr 197, angående anslag till kontrollstyrelsen.

Justerades protokollet för den 3 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1943/44 under riksstatens femte huvudtitel, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte en i ämnet väckt motion;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en försvarets bostadsanskaffningsnämnd;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande av vissa byggnader å Ladugårdsgårde i Stockholm;

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående visst ägoutbyte mellan kronan och Jönköpings stad m. m.;

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1943/44 m. m., i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till om- och tillbyggnad av länsresidenset i Växjö;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till posthusbyggnad i Växjö;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till lantmäterikontorsbyggnad i Örebro; samt

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av vattenrätt i Skärhällsforsen i Indalsälven.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 126, i anledning av väckta motioner om rätt för tjänstemannaorganisationerna att i vissa mål representeras i arbetsdomstolen, arbetsrådet och försäkringsrådet;

nr 127, i anledning av väckt motion angående rätt att företaga sjösänkning till förmån för gruva;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt allmänna föfogandelagen m. fl. lagar;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 21 juni 1940 (nr 645) om skyldighet att bortföra varuförråd, m. m.; samt

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 3 §§ lagen den 11 juni 1937 (nr 348) om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 136, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 december 1940 (nr 995) om straff för sabotage.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till statens centrala frökontrollanstalt och statens växtskyddsanstalt av vissa områden av kronoegendomen Bergshamra nr 1 i Stockholms län;

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa fastigheter, som disponeras av veterinärinrättningen i Skara;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond, m. m.; samt

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för forsknings- och försöksverksamhet rörande lantmannabyggnader.

Föredrogs ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 296, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion angående förbättrad lägre handelsundervisning m. m.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Jag hemställer, att första kammaren, som den 7 innevarande april bifallit sitt första tillfälliga utskotts i dess utlåtande nr 6 gjorda hemställan, vilken överensstämmer med andra kammarens enligt det nyss upplästa protokollsutdraget fattade beslut, måtte finna delgivningen av andra kammarens beslut ej föranleda vidare yttrande.

Denna hemställan bifölls.

Föredrogs ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 298, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av motioner angående anordnande av diabetesdispensärer och inrättande av sommarkolonier för sockersjuka barn samt angående vidtagande av åtgärder för att förbättra förhållandena för de sockersjuka.

Herr **förste vice talmannen**: Jag hemställer, att första kammaren, som den 7 innevarande april vid behandling av sitt andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 7 fattat ett beslut av samma innebörd som andra kammarens nu delgivna beslut, måtte finna delgivningen av andra kammarens beslut ej föranleda vidare yttrande.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 300, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion angående befrielse från beredskapstjänstgöring eller uppskov därmed för ordförande i kristidsnämnd, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 189, angående förlängning av giltighetstiden för vissa tilläggstullar.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 191, med förslag till lag om tillsyn över hundar.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 192, angående statliga åtgärder för tryggande av vedproduktionen m. m.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet nedannämnda motioner:
nr 233, av herr *Aqvist*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående centralisering av underhållstjänsten i fråga om intendenturmateriel m. m.; och

nr 234, av friherre *De Geer* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 193—197.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 235, av herr *von Heland* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning;

nr 236, av herr *Nilsson, Bernhard*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning;

nr 237, av herr *Nilsson, Bernhard*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning;

nr 238, av herrar *Aqvist* och *Akerberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning;

nr 239, av herrar *Aqvist* och *Akerberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning; samt

nr 240, av herr *Mannerskantz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckt motion angående utredning om ändrade grunder för kommunernas befogenhet att anslå medel till bestridande av skolbarns inackorderingskostnader; samt

nr 7, i anledning av väckt motion om införande i lagen om församlingsstyrelse av allmänna regler om upptagande av kyrkokollekter;

statsutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till fältskjutningsterräng för Livgrenadjärregementet m. m.;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarsväsendets fastighetsfond för budgetåret 1943/44;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för K. G. T. Johansson m. fl. från ersättningsskyldighet;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av behållningen å till anläggningar för oljelagring ovan jord anvisade reservationsanslag;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till nybyggnad för ett laboratorium för betongtekniska provningar vid statens provningsanstalt m. m.;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till granskningsnämnden för vissa patentansökningar m. m.;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till särskilda minskyddsanordningar inom den s. k. lejdtrafiken;

nr 81, i anledning av väckt motion om viss ersättning till förre furiren vid signalregementet I. E. Uddhagen;

nr 82, i anledning av väckta motioner om anslag till uppförande av ett varmbadhus med simhall inom Bodens garnison;

nr 83, i anledning av väckt motion om höjning av arvodet till vissa förutvarande befattningshavare vid fästningspoliskåren i Boden; samt

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av fastighet för länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande godkännande av ett avtal mellan Sverige och Finland angående handräckning i skatteärenden;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt tullfrihet för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel;

nr 21, i anledning av väckta motioner om viss ändring i grunderna för taxering av inkomst av jordbruksfastighet, m. m.;

nr 22, i anledning av väckta motioner om viss skattefrihet för jordbrukskassor m. fl.; samt

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 188 angående reglering av sockernäringen i riket m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om erkända skatteförmedlingskassor, m. m., såvitt angår genom propositionen framlagda förslag till förordning om ändrad lydelse av § 2 mom. 1 förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken, lag angående ändrad lydelse av 52 § lagen den 22 juni 1911 (nr 74) om bankrörelse och lag angående ändrad lydelse av 22 och 23 §§ lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 41, i anledning av riksdagens byggnadskommittés slutliga berättelse angående riksdagshusets ombyggnad;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidshjälp m. m. åt vissa pensionärer och understödstagare;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätt för viss personal, som vid statens övertagande av enskild järnväg övergått i statens järnvägars tjänst;

nr 45, angående tilläggsarvode åt sekreteraren hos bevillningsutskottet; samt

nr 46, angående ersättning till vaktmästaren hos statsutskottet G. Rickan vid inkallelse till militärtjänstgöring;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor, m. m., dels ock väckta motioner om viss ändring av samma förordning; samt

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäkring för olycksfall i arbete av vissa tjänstepliktiga m. m.;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckta motioner om höjning av maximigränsen för låneunderstöd ur fiskerilånefonden;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av gällande bestämmelser rörande älgavgifter m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 20, i anledning av väckta motioner om anordnande av statliga försöks-
gårdar för utrönande av svenska jordbruksprodukters verkliga produktions-
kostnader;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestri-
dande av vissa kostnader för utredning rörande Horssjöns torrläggningsföre-
tag av år 1937 i Jönköpings län;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av
vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 23, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i villkoren
för statsbidrag från anslaget till åtgärder för ökad skogsproduktion i Norr-
land m. m.;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till rikets
allmänna kartverk jämte i ämnet väckt motion;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsunderstöd
till uppförande av en andelsladugård i Bjärme i Jämtlands län jämte i ämnet
väckta motioner;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stöd-
jande av odlingen av vissa kulturväxter;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för främ-
jande av linodlingen m. m.;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för stöd-
jande av odlingen av vissa köksväxter; samt

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av soc-
kernäringen i riket m. m., såvitt angår anslag till Bidrag till lastnings- och
lossningsanordningar för sockerbeter;

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av
väckt motion angående utredning om en förstärkning av akademisk forsk-
ning och undervisning rörande samtida svenska samhällsförhållanden; även-
som

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av
väckt motion om åtgärder till förenklande av krisförvaltningens olika organs
verksamhet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens samman-
träde avslutades kl. 4.20 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 13 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollen för den 6 och den 7 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1943/44 under riksstatsens fjärde huvudtitel, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte en i ämnet väckt motion;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1943/44 under riksstatsens sjunde huvudtitel, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde; samt

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1943/44 under riksstatsens tionde huvudtitel, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 146, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årligt understöd åt f. d. vicekonsuln i disponibilitet Charles Gustaf Fredholm;

nr 148, i anledning av framställningar angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta åt Knut Olof Åkerlind och understöd åt Elsa Paulina Blomdahl;

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels förhöjt familjepensionsunderlag för förre studierektorn C. Eneman, dels ock rätt till viss tjänstårsberäkning i pensionshänseende för förra distriktsbarnmorskan Ellen Amalia Maria Lehman;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delaktighet i statens pensionsanstalt för sjukgymnaster vid akademiska sjukhuset i Uppsala; samt

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350).

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet **Sköld**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Gustaf Elofssons interpellation angående hempermittering av vissa värnpliktiga under vårsådden, erhöi ordet och anförde: I en med första kammarens tillstånd till mig framställd interpellation har herr Gustaf Elofsson frågat:

Ang. hempermittering av vissa värnpliktiga under vårsådden.

Ang. hempermittering av vissa värnpliktiga under vårsådden. (Forts.)

1. Är det med statsrådets medgivande som uppgiftskortens befriande verkan åsidosatts?

2. Hade man ej lika lätt kunnat inkalla andra för folkförsörjningen mindre nödvändiga yrkesmän?

3. Ämnar statsrådet vidtaga åtgärder för att de jordbrukare och jordbruksarbetare, som oundgängligen behövs hemma för vårsådden, beredas möjlighet att utföra detta arbete?

I anledning av dessa frågor ber jag att få anföra följande.

Som bekant ha under detta år inom försvarsväsendet bedrivits förbandsövningar i form av fördelningsövningar. Genom inkallelserna till dessa övningar stärkes vår beredskap samtidigt som övningarna bidraga till att förbättra förbandens utbildning och förmåga att uppträda i stridsdugliga enheter. Övningarna ha alltså ett dubbelt syfte. För att övningarna skola kunna fylla sitt ändamål är det nödvändigt att den vid förbanden krigsplacerade personalen i största möjliga utsträckning deltagit i övningarna.

Sådana övningar voro — dock i relativt begränsad omfattning — avsedda att hållas även i Skåne från den 20 april och under omkring en månad. För ändamålet hade, såsom i interpellationen erinrats, vissa truppförband förvarnats för inkallelse till nämnda tidpunkt. Ungefär hälften av dessa rekryteras från de sydskånska slättbygderna och resten i huvudsak från norra och mellersta Skåne. Tidpunkten hade efter noggrant övervägande valts med hänsyn till jordbrukets intressen, varvid hänsyn även tagits till behovet av arbetskraft för sockerbetssskötseln. Inkallelseperioden avvägdes alltså så, att övningarna skulle bli till minsta möjliga olägenhet för jordbruksnäringen i stort.

Emellertid har vårbruket icke blivit slutfört i den snabba takt, som det vid beslutet om inkallelserna fanns anledning räkna med. På grund härav ha inkallelserna i fråga uppskjutits till mitten av maj månad.

Enligt gällande bestämmelser äro från övningarna befriade den viktigaste jordbruks- och trädgårdspersonalen. Av personal vid jordbruket med uppgiftskort äro sålunda befriade arbetsledare, ensambrukare, traktorskötare, laddugårdspersonal samt åtskillig annan personal som är oundgängligen erforderlig för jordbruksdriftens och trädgårdsskötselns upprätthållande. Skulle sådan befrielse meddelas även beträffande annan jordbruks- och trädgårdspersonal skulle i ett landskap som Skåne fördelningsövningar överhuvud taget icke kunna äga rum.

Herr Elofsson, Gustaf: Herr talman! Jag skall be att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framföra mitt tack för det svar han så snabbt givit på min interpellation, och särskilt skall jag be att få tacka för att svaret delvis går i positiv riktning.

Enligt vad jag har mig bekant har en order utfärdats, att alla personer med uppgiftskort gällande jordbruket skulle slippa inkallelse under tiden 1 april—29 september i år. Men i denna order har det gjorts undantag för fördelningsövningarna, vid vilka dessa uppgiftskorts giltighet skulle sättas ur funktion för denna kategori. Det är då givet att en sådan fördelningsövning som den som gjorts just nu i vårdagarna absolut kommer att medföra ganska stora obehagligheter för de jordbrukare, som ha oturen att bli inkallade vid den tiden.

Vad som föranledde mig att framställa denna interpellation var just det förhållandet, att jag, när jag senast var hemma, uppvaktades av flera ensambrukare, som visade mig sina kort, enligt vilka de vore förhandsvarnade för

Ang. hempermittering av vissa värnpliktiga under vårsådden. (Forts.)
utkallelse till den 20 april. Nu får jag säga att jag villigt håller med om vad herr statsrådet anført här i sitt svar, att dessa fördelningsövningar kanske kunna ha en dubbel betydelse för krigsmaktens utveckling. Men man kan ju i alla fall fråga sig, om det inte finnas möjlighet att förlägga dessa fördelningsövningar, då det gäller de därav berörda jordbrukarna, till en annan tidpunkt av året än den nu valda — vi ha ju att välja på månaderna december, januari och februari, under vilka månader jordbruket ligger nere. Vid den tiden skulle man mycket väl kunna ta ut jordbrukare till sådana fördelningsövningar, om de äro nödvändiga.

I sitt svar framhåller herr statsrådet, att »av personal vid jordbruket med uppgiftskort äro sålunda befriade arbetsledare, ensambrukare, traktorskötare, ladugårdspersonal samt åtskillig annan personal som är oundgängligen erforderlig för jordbruksdriftens och trädgårdsskötselns upprätthållande», men den utkallelseorder, som jag såg, innefattade även sådana som just äro uppräknade bland undantagen i detta interpellationssvar och som skulle ha varit befriade.

När man ser sådant, frågar man sig, om inte den beredskap, som utföres på jordbruksnäringens område, är ett mycket viktigt led i vårt försvar. Vi veta alla, att om tillräckligt med livsmedel inte kan frambringas kanske försvaret inte kan bli så starkt, ty då åsidosättes ju ett av de krav, som äro nödvändiga att uppfylla för att folket skall vara i så god kondition att det kan utföra detta sitt viktiga kall. Även om, som herr statsrådet säger, inkallelser skulle ske efter den 15 maj, skulle jag därför vilja vädja till herr statsrådet att ta vederbörlig hänsyn till önskemålet att icke alltför många jordbrukare eller jordbruksarbetare utkallas. Även vid den tiden är det nämligen mycket arbete att utföra på jordbrukets område.

Om det emellertid skulle visa sig, att tiden inte medger att någon särskild befrielse för jordbrukare och jordbruksarbetare kan ges, förmodar jag, att herr statsrådet tar under överbägande att eventuellt ännu en gång flytta fram tidpunkten för inkallelserna, därest så skulle visa sig vara av behovet näkallat.

Herr statsrådet **Sköld**: Det är inte första gången jag från jordbrukarhåll får höra, att man borde kunna ordna det så med inkallelserna, att jordbrukarna inkallades till beredskapstjänstgöring under de tider på året, när det vore lägligt ur jordbrukets synpunkt. Men jag har ju redan vid föregående tillfällen varit nödsakad att påpeka, att det inte finns någon möjlighet att göra krigsplaceringarna vid försvarsväsendet sådana, att somliga förband bestå av jordbrukare, andra förband av snickare och återigen andra av murare — det går helt enkelt inte för sig. Man måste ju göra krigsplaceringarna vid förbanden mer eller mindre regionala, så att befolkningen inom ett visst område tillhör samma förband. Annars skulle nämligen resorna vid mobiliseringstillfällen bli så långa och så besvärliga att man inte skulle kunna snabbt mobilisera. Följaktligen finns det inte någon möjlighet att tillmötesgå ett sådant önskemål som att man skall kunna utkalla jordbrukare allenast vid den tid av året, när det passar för jordbruket. Det kan väl inte vara tänkbart, att vi till exempel hålla beredskap under november, december, januari, februari och mars månader och därefter lägga ned hela vår beredskap under resten av året. Jag tror icke att vår neutralitet kan garanteras med en beredskap under vissa delar av året och ingen beredskap under andra delar av året. Vi får väl ändå lov att fördela beredskapen någorlunda jämnt över årets alla tolv månader.

Trots att det alltså är nödvändigt att ta folk ur olika befolkningskategorier

Ang. hempermittering av vissa värnpliktiga under vårsådden. (Forts.)
till samma förband och trots det att det är nödvändigt att upprätthålla beredskapen under hela året, görs det faktiskt oerhört mycket för att skona jordbrukarna under den ur jordbrukets synpunkt ömtåliga delen av året. Interpellanten angav ju själv, hurusom det utfärdats order därom att vissa jordbrukare med uppgiftskort icke få kallas in under sommarmånaderna. Men vi kunna inte upprätthålla bestämmelsen därom, när det gäller dessa fördelningsövningar om en månads längd. Då måste vi nämligen ha in den personal, som är krigsplacerad på förbandet; få vi inte in den så äro övningarna meningslösa, och därför kan man inte vid dessa övningar frikalla annat än sådana personer, som absolut måste få vara hemma.

Jag kan därför inte för min del tillmötesgå interpellantens önskan, att den övning, som det nu är fråga om, skulle kunna uppskjutas undan för undan. Den har inpassats så att den skall kunna genomföras mellan vårsådden och höskörden. Det är den principiella ståndpunkt, vi ha intagit. Vi hade trott, att det på grund av den tidiga våren skulle vara möjligt att inpassa denna övning så, att de inkallade skulle kunna komma hem till sockerbetsskötseln. Nu har det dock i vår varit för kallt och vårbruket har gått långsammare än vad vi räknat med, och därför ha vi kunnat framskjuta inkallelsen nära en månad. Det har därvidlag skett en avvägning. Vi ha nämligen måst fråga: är det viktigare att man får så färdigt i de skånska skogsbygderna, eller är det viktigare att sockerbetsskötseln får komma i åtnjutande av denna arbetskraft? Vi ha kommit till det resultatet att det viktigaste är att vårsådden går att verkställa. Sockerbetsskötseln får väl klara sig ändå, så mycket mer som det inte ur sockerbetsskötselns synpunkt är fråga om någon stor arbetskongent. Men det finns inte någon möjlighet att skjuta på dessa inkallelser in i tiden för höskörden och ännu mindre att skjuta på dem in i tiden för sådesskörden, och därför tror jag att den tidpunkt, som nu är fastställd, är den sista som vi kunna använda.

Herr **Björck**: Vi förstå att dessa saker inte äro så lätta att ordna på ett tillfredsställande sätt, framför allt icke i Skåne, där så stor procent av befolkningen utgöres av jordbrukare eller sådana, som äro anställda vid jordbruk, men man tycker ändå att det med litet god vilja borde gå att ordna så, att ej alltför stor del av trädgårds- och jordbrukspersonalen toges i anspråk för beredskapstjänst under april och maj, som äro de för dessa näringsgrenar viktigaste månaderna. Vad som försummas under den tiden kan inte repareras under hela året. Därför är det synnerligen viktigt för vår försörjning, att man så långt möjligt tillser att dessa näringsgrenar få nödig arbetskraft till sitt förfogande under dessa månader.

För trädgårdsodlingens del är det nu synnerligen besvärligt att erhålla nödig arbetskraft, och därför tillåter jag mig att vädja till herr statsrådet — jag vet att han gör vad han kan, men jag är inte lika övertygad om att befälhavarna i olika delar av landet ha samma intressen som han — att tillgodose dessa önskemål.

Det finns nämligen exempel på att befälhavare i viss utsträckning nonchalerat gällande bestämmelser och inte gått med på att lösgöra personal som är oundgängligen erforderlig för jordbruksdriftens och trädgårdsskötselns upprätthållande, förrän vederbörande tagit itu med dessa befälhavare och undersökt hur saken legat till. Jag skall emellertid inte ta upp tiden med att dra fram några exempel härpå, men det finns som sagt flera sådana.

Jag tillåter mig att i likhet med interpellanten, understryka att jag hoppas, att herr statsrådet gör vad som är möjligt för att tillgodose de önskemål, som framkommit i interpellationen.

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet **Gjöres**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr **Mannerskantz** interpellation angående förhållandena på ägg-handels område, och nu yttrade: Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr **Mannerskantz** frågat mig, 1) om jag anser att förhållandena på ägg-handels område nu äro ordnade på efter omständigheterna lämpligaste sätt, 2) om jag, därest den första frågan besvaras nekande, är sinnad att till förnyad prövning upptaga frågan om ägggransoneringens upphävande, åtminstone på försök, och 3), om även den andra frågan besvaras med nej, om man kan räkna med att de nuvarande olägenheterna mera fullständigt avhjälpas än vad hittills varit fallet.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Bakgrunden till de framställda frågorna synas vara interpellantens uppfattning, att äggregleringen, särskilt ur fördelningssynpunkt, blivit felaktigt utformad samt att ransoneringen måste på ett smidigare sätt anpassas efter variationerna i äggproduktionen. För vinnande av rättelse härutinnan anser interpellanten att man försöksvis bör upphäva ägggransoneringen eller åtminstone tillåta stora förskottsuppköp av ägg för konservering.

Den genomförda ägggransoneringen, vilken liksom övriga ransoneringar har till syfte att så rättvist som möjligt fördela tillgångarna på konsumenterna, blev nödvändig inför den stora nedgång i äggproduktionen som kunde väntas och även blev en följd av hönsstammens reduktion efter 1941 års klena foder-skörd och den därav framtvungade foderregleringen. Då, såvitt man kan bedöma av tillgängliga uppgifter från husdjursräkningen i juni 1942, hönsstammen alltså torde vara mindre än normalt och dessutom livsmedelstillgången även i övrigt är knapp, är det givet, att skälen för ransoneringen alltså kvarstå. Ett av de starkaste skälen för ransoneringen var och är alltså att åstadkomma en utjämning mellan de inom landet förekommande överskotts- och underskottsområdena med avseende å tillgången på ägg. De meddelade föreskrifterna om skyldighet för partihandlare inom överskottsområdena att överföra ägg till underskottsområdena taga också sikte på att uppnå den åsyftade utjämningen. Under innevarande regleringsår synes denna leveransskyldighet ha fungerat i stort sett tillfredsställande och möjliggjort för konsumenterna att taga ut sina ransoner i form av ägg. Att någon begränsning av äggförbrukningen för mängden inom de egenliga produktionsområdena kan synas överflödig är förståeligt, men man bör vid diskussionen om nödvändigheten av ägggransoneringen icke bortse från den omständigheten, att det just är överskotten i de egentliga produktionsområdena som möjliggöra tilldelningen av ägg till konsumenterna i underskottsområdena. För övrigt torde förtjäna påpekas, att, därest ransoneringen upphäves, något överskott av ägg, som skulle kunna överföras till andra områden, knappast skulle uppstå inom de nuvarande överskottsområdena, enär konsumtionen av ägg inom dessa områden med säkerhet skulle stegras så avsevärt, att hela produktionen komme att gå åt inom överskottsområdet.

Livsmedelskommissionen söker i möjligaste mån anpassa ransonernas storlek efter växlingarna i äggstillgången. När det som här gäller en vara, som icke tål att lagras under längre tid, innebär återhållsamhet beträffande tilldelningen givetvis risker för att på sina håll överskott kan gå till spillo. Därest man icke har tämligen goda möjligheter att överblicka produktionen inom skilda delar av landet, måste ransonerna hållas i överkant för att man skall vara säker på att några varor icke förstöras. Vissa alternativa inköpsmöjligheter måste i så fall stå konsumenterna till buds, därest ägg icke kunna erhållas på äggkorten. Med de möjligheter livsmedelskommissionen har att följa äggproduktionen och att därefter anpassa ransonernas storlek torde man icke ha anledning

Ang. förhållanden på ägg-handels område.

Ang. förhållandena på ägghandelns område. (Forts.)

att räkna med att till följd av ransoneringen någon varuförstöring skall uppkomma. Någon garanti mot att ägg nu som under normala förhållanden förstöras föreligger givetvis ej. Vissa lokala anhopningar av ägg ha förekommit, men de torde kunna betraktas som undantagsfall utan större betydelse. I allt fall har någon varuförstöring beträffande ägg icke anmälts till livsmedelskommissionen eller eljest kommit till kommissionens kännedom. Skulle vid något tillfälle risk för förstöring föreligga, har kommissionen möjlighet att vidtaga åtgärder för mötande av denna, exempelvis genom kylhuslagring eller ökning av ransonerna.

Såsom interpellanten med säkerhet har sig bekant har under den senaste tiden livsmedelskommissionen som en följd av den ökade tillgången på ägg höjt tilldelningen till enskilda konsumenter. Kommissionen har dessutom för avsikt att, i den mån ägg tillförseln så medgiver, lämna partihandeln tillstånd att konservera ägg. Även allmänna inrättningar, särskilt sjukhusen, avses erhalla förskottstilldelning av ägg för att möjliggöra konservering av ägg för hösten och vintern. Under högproduktionen ämnar kommissionen därjämte att lämna en så stor tilldelning till enskilda hushåll, att konservering i viss utsträckning kan äga rum för vinterbehovet. Någon konservering av samma omfattning som under normala förhållanden kan det dock icke bli fråga om på grund av den minskade produktionen.

Av det anförda framgår, att de skäl som förestavat ransoneringen alltjämt i allt väsentligt äga giltighet. Jag är därför icke beredd att nu medverka till slopande av ransoneringen. Denna har ock enligt min mening i sin nuvarande utformning, trots de brister, som onekligen vidlådit densamma, kunnat på ett tillfredsställande sätt fylla sin uppgift att åstadkomma en så rättvis fördelning av ägg tillgångarna som förhållandena medgiva. Med hänsyn härtill anser jag mig ej böra förorda någon mera genomgripande förändring i systemet. Givet är dock att vunna erfarenheter böra beaktas, så att systemet icke stelnar i formerna utan anpassas efter de skilda krav som utvecklingen kan komma att ställa på detsamma.

Herr Mannerskantz: Jag ber att till herr statsrådet få framföra mitt vördsamma tack för interpellationssvaret och för att jag blivit i tillfälle att få del av detsamma på förhand.

När det sedan gäller att tacka i sak för vad herr statsrådet sagt, kan jag icke, trots god vilja, utveckla samma ordalag. Jag tycker nämligen att i hela svaret framskyntar en uppfattning att det faktiskt är ganska väl beställt med denna äggreglering. Det finns emellertid ett mycket avgörande bevis för att så icke är fallet. Det förhåller sig så att svenska folkets laglydnad visat sig vara ganska stor under detta krig. I den mån allmänhet och företagare kunnat riktigt utläsa de många cirkulären, ha de nog försökt följa dem efter bästa förmåga på de allra flesta områden av ransonering, men här, herr statsråd, är ett avgörande undantag. Man må tala med vem man vill i detta land, så finner man, att det faktiskt numera inte anses såsom något oriktigt eller orätt att skaffa sig ägg eller att sälja ägg fritt. Det kan ju låta underligt att jag offentligt säger detta, men det tycks vara viktigt att göra det, eftersom det i herr statsrådets svar säges, att det egentligen inte kommit till kännedom att denna ransonering icke har fungerat väl. Det måste bero på någonting, att just när det gäller äggen allmänheten har en annan uppfattning om nödvändigheten att följa bestämmelserna än i fråga om alla de andra ransoneringsområdena.

Vad är det som har föranlett detta? Jo, för det första, att man har varit för rädd att låta äggproduktionen stiga. Man ville förhindra det därför att hönsen vore så dåliga foderutnyttjare. I det avseendet tror jag dock att man har gått

Ang. förhållandena på ägghandelns område. (Forts.)

för långt i sparsamhet med foder; hönsen kunna nämligen uppfödas på en mängd olika foderslag, och dessa utvägar att skaffa foder åt dem, vilka säkerligen inte alltid äro kända här uppe i Stockholm så som på landsbygden, hade säkerligen utnyttjats, om det hade funnits någon anledning, som stimulerade därtill. För det andra är anledningen till det iråkade läget på detta ransoneringsområde att själva följsamheten med äggregleringens anordning inte har varit tillräcklig. Vid den tid, då jag framställde min interpellation, och det börjar nu vara ganska länge sedan, förekommo uppenbara missförhållanden på detta område. Dessa missförhållanden kännetecknades då huvudsakligast därav att ransonerna inte på långt när voro tillräckligt stora för att kunna ta emot produktionen av ägg, och det är ett faktum, vare sig livsmedelskommissionen har fått reda på det eller icke, att människor, både här i Stockholm, i andra städer och, skulle jag tro, även på rena landsbygden, få köpa ägg, som legat lagrade så länge att de blivit skämda. Det är mängen, som har fått lov att äta sig nästan förgiftad på ägg, för att kunna göra av med dem han fått, innan de blivit alltför dåliga, och jag vet ett fall, då man vid en sammankomst med ett sextiotal personer hade fått 208 ägg, som dessa människor då åto upp därför att äggen inte kunde säljas och därför att lagringstiden närmade sig den gräns, då de inte kunde förvaras längre. Det finns många andra sådana exempel, vilka, enligt vad jag kan förstå, bevisa, att man inte följt med utvecklingen tillräckligt snabbt. Skall man ha ransoning på en sådan vara som ägg, måste man verkligen vara kvick i vändningarna, ty i annat fall blir denna ransoning förenad med så många nackdelar att fråga är om inte ett upphävande av densamma vore bättre.

Det är inte direkt något jordbrukar- eller producentintresse, som varit huvudmotivet för mig när jag tagit upp denna sak, utan jag har huvudsakligast gjort det därför att jag känt mig i viss mån upprörd över att finna, hurusom, när det gäller denna äggreglering, människornas rättsbegrepp blivit uppluckrat. När det har visat sig kunna gå så pass bra som det verkligen gjort med ransoningarna beträffande andra saker än ägg, vore det inte omöjligt att rätta till förhållandena på äggregleringsområdet också, så att svenska folket sluppe få den ovanan att bryta mot ransoneringsbestämmelserna. Det finns nämligen också en psykologisk aspekt på denna sak. Jag tror att det bland allmänheten, såväl producenter som konsumenter, är en allmänt utbredd åsikt att någon äggransoning nu inte är nödvändig, i varje fall inte under högproduktions-tiderna. Det är möjligt, att de som ha denna åsikt inte ha rätt, men jag skulle dock tro, att de möjligen ha bedömt situationen lika rätt som herr statsrådet och livsmedelskommissionen bedömt den. När nu läget blivit sådant, undrar jag om det inte vore bättre, att åtminstone försöksvis släppa på denna ransoning. Då finge människorna som de ville ha det — åtminstone den övervägande delen av dem. Visade det sig då bli sådana olägenheter därav, vilket herr statsrådet synes befara, att man sedan nödgas återinföra ransoningens, tror jag att den då återinförda äggransoningens skulle bli populärare än den nuvarande, ty då hade man ju fått se, att denna ransoning faktiskt visat sig behövlig. Jag skulle för min del vilja förorda att man vågade sig på detta grepp just nu under den tid, då hönsen värpa mycket. Alldeles oavsett den nedgång i hönsstammen, som statistiken utvisar, måste man nog räkna med att äggproduktionen kommer att vara ganska mycket större än tidigare. Ty foder-tillgångarna äro nu rikare än förut — man kan med utmärkt gott resultat fodra hönsen med potatis — så sker också i rätt stor utsträckning — och man kan dessutom utfodra dem med allt möjligt som man kan leta rätt på åt dem, vilket jag tror att hönsuppfödarna också äro inriktade på att göra.

Jag skulle också vilja nämna något om äggpriset. Jag vet inte vem som ord-

Ang. förhållandena på ägghandelns område. (Forts.)

nat med propaganda för mindre äggkonsumtion, men när det från hälsovårdsinstitutet, professor Abramson förmodar jag, vid ett tillfälle under fjolåret bedrevs en fullständig propaganda för att försöka få folk att tro att det var mycket lätt att undvara ägg i kosten och att ägg nästan var någonting som inte var nyttigt att äta, så gjorde man säkerligen en tabbe, eftersom folk därigenom blev ännu mer övertygat om att ägg var det bästa som fanns på jorden. Den propagandan förfelade helt och hållet sitt mål, och det hade varit bättre att den inte kommit till stånd. Jag skulle tro, att om man ville släppa upp priset på denna vara liksom på fläsk, skulle det vara med allmänhetens goda minne. Jag har inte lyckats träffa på någon människa, som inte anser att det vore klokt, om man därigenom kunde säkra en större tillgång. Detta är inte direkt något jordbrukarintresse, men hur konsumenterna kunna finna sig i att ha så litet fläsk och så relativt litet ägg, har jag aldrig lyckats förstå. Det måste bero på att de tro att det är oundvikligt, men det är det inte alls. Vi ha fodertillgångar och möjligheter i övrigt att producera ägg och fläsk utan att andra produktionsområden behöva bli nämnvärt lidande. Detta vill man inte tro på inom regeringen — kanske det också i viss mån beror på livsmedelskommissionen — men så är det. Vi, som leva i det praktiska livet, veta att det finns möjligheter, som icke äro utnyttjade, och att det finns foder som kunde användas på bättre sätt, om inte detta vore förlustbringande. Om konsumenterna bara finge fullt klart för sig, att det är onödigt att de få så små ransoner av ägg och fläsk, skulle de nog reagera så starkt, att det skulle bli en ändring, oavsett de teoretiska resonemangen om penningvärdet. Jag skulle verkligen hoppas på en sådan reaktion från konsumenternas sida för deras egen del mer än för jordbrukarnas; för jordbrukarnas del finns det alltid möjligheten att använda den producerade spannmålen på annat sätt, och så sker ju också. Jag har tidigare här i kammaren angivit olika sätt, på vilka man skulle kunna få foder frigjort för produktion av ägg och fläsk.

Innan jag slutar skulle jag vilja uttala den förmodan, att den tillfredsställelse, vilken herr statsrådet har gjort sig till tolk för här, nog ändå inte är så verklig. Jag hoppas, att herr statsrådet för sin del inser, att det inte är riktigt tillfredsställande på detta område utan att det kanske kan tänkas, att följsamheten vid dessa regleringar för framtiden blir snabbare och bättre anpassar sig efter det verkliga läget på produktionsområdet. Som jag tidigare sagt någon gång har det blivit besvärligt därför att kriget dragit ut så länge, att de som skola sköta regleringarna under många år i sträck fått leva isolerade från praktiken och verkligheten. På grund därav ha de inte samma klara uppfattning om en hel del saker som de säkerligen haft tidigare, då de sattes till sina ämbeten, i varje fall de som tidigare levat i det praktiska livet. Därför gör man nog inte heller någon skada, om man någon gång kommer med ett påpekande just från detta håll.

Herr statsrådet **Gjöres**: Det är naturligtvis ingen hemlighet för mig, att äggregleringen är behäftad med åtskilliga svagheter och brister, och det är väl ingen överraskning, om jag säger att ingenting skulle vara mig kärare än om man kunde avskaffa den.

Ägggransoneringen är besvärlig ur många olika synpunkter. Den infördes emellertid under trycket av de mycket betydande försörjningssvårigheter, som vi hade hösten 1941. Då hade vi bakom oss en dålig foderskörd 1940 och fingo en ännu sämre på hösten 1941. Myndigheterna måste då träffa ett val. Man kunde inte uppehålla hela den animaliska produktion, som vi då hade, utan det gällde att förfoga över de fodertillgångar, som stodo till buds, på det sätt

Ang. förhållandena på ägghandelns område. (Forts.)

som ur försörjningssynpunkt var det mest lämpliga, och det kunde inte hjälpas, att äggproduktionen därvid kom att bli lidande.

När vi förra året fingo en bättre foderskörd, sökte man omedelbart vidtaga åtgärder för att ge äggproduktionen ett bättre försörjningsmässigt underlag. Detta exemplifieras av att tilldelningen av produktionsfoder för hönsen ungefär fyrdubblades, sedan fodertillgången blivit bättre. Jag kan därför inte acceptera det omdömet, att man från försörjningsmyndigheternas sida skulle ha ställt sig kallsinnig inför denna produktionsgren. Man har tvärtom strävat att göra så gott man kunnat för att på nytt bygga upp äggproduktionen. Men det är alldeles givet — det måste jag starkt understryka — att vi i nuvarande försörjningsläge i främsta rummet måste se till, att vegetabilieförsörjningen och en god produktion av konsumtionsmjölk bibehållas. Detta är det grundläggande för folkkosten, och den mera foderkrävande animalieproduktionen skola vi naturligtvis försöka tillgodose i den mån vi kunna, men den kan inte och får inte skjutas fram på bekostnad av det som i vårt nuvarande beträngda läge är av grundläggande betydelse.

Det är alldeles riktigt, som herr Mannerskantz säger, att denna fråga om äggregleringen har en psykologisk aspekt, men den har flera psykologiska aspekter än den herr Mannerskantz berörde i sitt anförande nyss. Herr Mannerskantz rekommenderade att vi skulle avskaffa äggregleringen nu under högproduktionsstiden, och det är troligt, att när man en gång skall avveckla den, bör det helst ske under den period, då man går emot en ökad produktion. Men tänkom oss, att vi nu avvecklade äggregleringen och lämnade konsumtionen fri. Vad bleve följden? Jo, följden bleve dels, som jag sökte klargöra i mitt interpellationssvar, att äggen från överskottsområdena knappast i någon större omfattning nådde ut till de många underskottsområdena i landet, utan vi finge väl kanske flera fall av den akuta äggförgiftning, som herr Mannerskantz tydligen kände till från kretsar, där man kan smörja kråset bättre än konsumenterna i gemen kunna göra. Dels skulle vi få se, hur den stora köpkraftiga gruppen av yrkesförbrukare — krögare, konditorer och andra — försåge sig med ägg för konservering under högproduktionsperioden, under det vanligt fattigt folk kanske inte bleve i tillfälle att köpa ägg överhuvud taget. Detta är också en psykologisk aspekt av äggransoneringen, som man inte får se bort ifrån, och jag är övertygad om att, hur otrevlig man än i olika kretsar i landet finner äggransoneringen, skulle man dock finna en sådan utveckling ännu otrevligare och önska sig tillbaka till ransoneringen. Detta tycktes också föresväva herr Mannerskantz, då han sade, att om man gör det experimentet och avskaffar äggransoneringen, skulle folk, när man sedan återinförde den, se att den varit motiverad. Ja, det kan man kanske säga, men jag undrar om de som äro satta att närmast bära ansvaret för detta kunna ge sig in på en så pass äventyrlig politik.

Jag bör kanske här nämna, att myndigheterna under föregående år höllo en ganska ingående överläggning med de näringsorganisationer, som ha någon erfarenhet av ägghandeln här i landet, och att man där dels diskuterade vissa omläggningar i systemet och dels även den stora frågan, huruvida man eventuellt borde avveckla äggransoneringen, men från de olika organisationerna förklarade alla med en mun, att det icke var tillrädligt att avveckla ransoneringen under de förhållanden, som då rådde. Jag tror man kan säga att det svaret har samma giltighet i dag, eftersom förutsättningarna i det hela taget äro desamma. Något ha de kanske förändrats. Hönsstammen har tillväxt, produktionen har på grund av den milda vintern varit hög, men man kan inte säga, att förändringarna varit så stora, att man kan komma till väsentligen annat svar än den gången.

Ang. förhållandena på ägghandelns område. (Forts.)

Jag bör kanske också säga en annan sak, ehuru jag inte är direkt engagerad, och den gäller det något generösa men mindre exakta bruk man gjort av ett uttalande från professor Abramson vid statens institut för folkhälsan. Jag följde mycket väl med vad han yttrade vid det tillfället, och det är felaktigt, då man vill lägga i hans mun, att ägg nästan inte skulle vara nyttiga att äta. Äggen äro ett s. k. skyddsfödoämne, och därmed menar man ju, att om kosten i övrigt kanske är ensidig, kunna äggen tillföra den vissa nödvändiga ting. Men det är inte bara äggen, som av biologerna och fysiologerna inrangeras i denna grupp. Dit hör även mjölken. Mjolk är också ett högvärdigt skyddsfödoämne, och det har varit vår politik under denna kristid att söka tillhandahålla mjolk, som är ett högklassigt näringsämne och samtidigt ett skyddsfödoämne, i rikliga mängder åt konsumenterna.

Jag tror, herr talman, att det är en i det hela mycket försvarlig politik, som vi ha fört i det fallet. Ingen kan önska mera än livsmedelskommissionen och vi, som ha dessa bekymmer, att vi i år skola få en god skörd, så att vi ännu mera kunna bygga upp de grenar av animalieproduktionen, som trängts tillbaka under dessa svåra år, men möjligheterna därtill komma ju att visa sig först sedan årets skörderesultat föreligger.

Herr Johansson, Henry: Herr talman! Efter herr statsrådets senaste inlägg har jag inte så mycket att tillägga. Jag begärde emellertid ordet för att säga, att det stora antalet medborgare i landet ingalunda, som herr Mannerskantz lät påskina i sitt anförande, önskar att denna ransonering skall upphävas. Jag är i stället övertygad om att flertalet eller i varje fall ett mycket stort antal av vårt lands invånare önskar ha den kvar. Jag vill nämligen poängtera, att om icke ransonering tillgripits, hade det förhållandet, att vissa samhällsgrupper kunnat fritt och ohämmat köpa ägg, utan tvivel medfört, att de ekonomiskt sämst ställda icke kunnat erhålla några ägg. Nu ha i alla fall mellan 18 och 20 miljoner ägg kommit ut i den legitima handeln, och detta har betytt, att även folk med begränsade inkomster har kunnat få något med. Och det inte minst viktiga under denna period har varit, att sjuka och havande kvinnor ha fått med av äggen. Det är väl inte kammaren obekant, att handeln har varit skyldig att tillhandahålla ägg åt dietpatienter och sådana som haft läkareordination. Det hade vidare säkerligen varit absolut omöjligt, om man inte hade tillgripit beslutet om ransonering, att kunna skaffa ägg åt de offentliga institutionerna, framför allt sjukhusen. Visserligen hade dessa kunnat uppträda i den fria marknaden, men vad detta skulle ha betytt för kommunernas och även för statens ekonomi, torde vara uppenbart. Den vidtagna åtgärden att ransonera äggen var nog således den enda riktiga vid den tidpunkten. Att detta ingrepp sedan åstadkom förargelse inom vissa kretsar, kanske främst producentkretsar, det var och är nog ingenting att göra åt.

Producenterna ha såvitt jag förstår ingen som helst anledning att klaga. I varje fall har knappast något av våra övriga livsmedel stigit i pris så kraftigt som äggen. Enligt Jordbruksekonomiska uppgifter, som jag bläddrade i nyligen, har nettopriset till producenter av ägg stigit från 1 krona 38 öre under 1938 till 3 kronor jämnt i januari—februari i år. Det utgör i alla fall en stegring, herr Mannerskantz, av 117 procent, och då tror jag väl knappast man kan yrka på att priserna skola animeras att stiga ytterligare.

Så har det gjorts gällande, att äggen på sina håll i landet skulle ha legat och förfarits. Herr statsrådet har redan talat om att officiellt vet man ingenting om den saken, och vad man fått höra på omvägar, betraktar jag närmast som bara prat. Naturligtvis kan det inträffa och har inträffat, att man har träffat på dåliga ägg i marknaden, men det inträffar ju också under vanliga

Ang. förhållandena på ägghandelns område. (Forts.)

förhållanden, då handeln är fri. Och jag måste säga, att om någon enskild köpare har fått dåliga ägg och varit snäll nog att inte begära att få dem utbytta, så får väl han skylla sig själv. Ingen tvingas ju att ta emot en oduglig vara. I det sammanhanget vill jag erinra om att detaljhandeln har en så kraftigt tilltagen svinnprocent i fråga om ägg, att ingen annan livsmedelsbransch har en dylik. Man har ju ända upp till 15 procent för svinn inom äggbranschen, och det måste medge möjligheter att lämna ägg i utbyte mot sådana som kanske genom för lång lagring blivit odugliga. Förhållandena inom handeln i detta land äro ju fortfarande sådana, att man får byta ut en vara som blivit oduglig.

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Vad jag närmast har anmärkt på är att man inte kunnat sälja äggen nu i vinter. När statsrådet liksom med citations-tecken talade om de landsändar, där man smörjer kråset, kan jag nämna, att det fall som jag talade om inte inträffade i mitt län. Men vad skola de arma människorna göra? Kan statsrådet tala om det för mig? De kunna inte få någon köpare på grund av att ransonerna höjts för litet och åtminstone en månad för sent. Det är ju inte bara mot själva ransoneringens existens, som jag här gjort anmärkning, utan desslikes och alltså alternativt mot den alltför sena behandlingen av de olika åtgärder som vidtagits.

Jag vill göra herr Henry Johansson uppmärksam på att denna interpellation har framställts i år och inte vid det tillfälle då äggransoneringen infördes. Det är därför i viss mån bortkastad tid att göra anmärkningar på interpellationen och applicera den på den tidpunkt då ransoneringen infördes. Hade jag då ansett, att den inte borde ha införts, kan det ju hända att jag på den tiden hade kommit med någon anmärkning, men det har jag inte gjort.

Nu säga både herr Johansson och herr statsrådet, att förändringarna inte äro så stora. Ja, de äro mycket större än herrarna tro. Det är det som jag påstår vara ett faktum. Äggproduktionen har stigit mycket mer än som sipp-rat fram till regeringens och livsmedelskommissionens öron. Den produktionen följer lagar, som inte direkt låta sig mätas med siffror på det sätt som jag vet legat till grund för bedömandena. Man får komplettera dessa teoretiska bedömanden genom att hålla sig initierad om vad som verkligen försiggår. Jag är t. ex. inte alls säker på att statistiken på antalet höns är så värst riktig. Sådana smådjur sättas in mera i klump på blanketterna. Kor och grisar räknar man kanske bättre, men när det gäller höns, går det ytterst lättvindigt till. Man får ju nu tillverka statistik i oändliga massor överallt; ju längre det fortgår, desto kvickare gör man ifrån sig sådant, och den statistiken får man nog misstro en smula.

Jag skulle tänka mig att de 18—20 miljoner ägg, som nu tillförts den legitima handeln, äro ett mycket litet antal i förhållande till det antal som man skulle ha fått, om man tidigare avskaffat ransoneringen eller ökat ransonen. Det sista är i varje fall säkert, ty äggen ha räckt till. Det har producerats mer än 20 miljoner ägg, och det är en alldeles för stor procent av äggen, som för närvarande icke kommer den legitima handeln till godo. Jag påstår för det första, att den procenten skulle bli mindre, om man slopade ransoneringen, men det kan jag ju förstå, att inte alla tro på. För det andra är det så, att om man ökat ransonerna tidigare, hade det säkert blivit bättre tillgång på ägg i den legitima handeln, och mindre varor hade förstörts.

Jag skulle nog tro att det är riktigt, som herr Johansson säger, att höjningen av äggprisen har stimulerat produktionen. Det är ju en sak som tidigare har förnekats av bl. a. finansministern, både när det gäller fläsk och ägg. Han har sagt att det inte hjälper att höja prisen, om det inte finns fo-

Ang. förhållandena på ägghandelns område. (Forts.)
 dermedel, men detta är ett bevis för att en prishöjning faktiskt hjälper. En höjning av priset hjälper bäst av allt och bättre än fodertilldelning. Jag för min del anser, att man i det beträngda foderläget knappast hade behövt öka tilldelningen av foder, ty en prishöjning utan fodertilldelning hade räckt till på grund av de många möjligheter som det finns att skaffa sådana allätare som höns någonting att äta.

Då herr Henry Johansson säger, att flertalet konsumenter icke skulle vilja upphäva ransoneringen, skall jag inte tvista om den saken, ty den kan väl ingen av oss direkt bevisa, men vad jag säkert kan bevisa, det är att ingen av konsumenterna anser att det ligger något förnuft i att ransonerna av en så pass ohållbar vara som ägg hållas för små i förhållande till tillgången. Om de dessutom visste eller trodde, att ett lössläppande av handeln endast skulle medföra, att den legitima handeln finge mera ägg och att köpandet till överpris skulle bli en relativt sällsynt sak, om blott tillgången kan hållas tillräckligt stor, skulle säkerligen inte heller de vilja ha kvar ransoneringen. Nu tror jag för min del, att ägg tillgången kan bli så pass stor, att huvuddelen av äggen i alla fall skulle säljas till normalpriser, även om det givetvis skulle bli något smussel. Ingen kan ju bevisa någonting om den saken, men det är min tro, och jag ber att herrarna försöka att inte se allt för teoretiskt på dessa ting. Jag tror man skulle komma fram till bättre resultat på det sättet.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 193, med förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1943, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
 nr 194, angående anslag till Statens sinnessjukhus: Avlöningar för budgetåret 1943/44 m. m. ;
 nr 195, angående elektrifiering av järnvägslinjen Östersund—Storlien;
 nr 196, angående anslag till tullverket för budgetåret 1943/44; samt
 nr 197, angående anslag till kontrollstyrelsen.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet nedannämnda motioner:
 nr 235, av herr *von Heland* m. fl.,
 nr 236, av herr *Nilsson, Bernhard*, m. fl.,
 nr 237, av herr *Nilsson, Bernhard*, m. fl.,
 nr 238, av herrar *Åqvist* och *Åkerberg*, samt
 nr 239, av herrar *Åqvist* och *Åkerberg*,
 alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Mannerskantz* väckta motionen, nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker, m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 6 och 7, statsutskottets utlåtanden nr 60—62, 64 och 72—84, bevillningsutskottets be-

tänkanden nr 19—23, bankoutsrottets utlåtanden och memorial nr 40, 41 och 43—46, andra lagutskottets utlåtanden nr 21 och 22, jordbruksutskottets utlåtanden nr 18—29, första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 7 samt kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta att statsutskottets utlåtanden nr 73—83 skola å morgondagens föredragningslista uppföras näst efter samma utskotts utlåtande nr 61.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Herr *Elofsson, Gustaf*, väckte en motion, nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker, m. m.

Motionen bordlades.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.10 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 14 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

*Ang. post-
verkets ut-
nyttjande för
spridning av
utländsk pro-
paganda.*

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **Andersson**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Karl Anderssons interpellation angående postverkets utnyttjande för spridning av utländsk propaganda, erhöll ordet och yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Karl Andersson till mig riktat följande frågor:

1) Har herr statsrådet observerat, att under senaste tiden postverket utnyttjats för att till Sveriges jordbrukare sprida utländsk propaganda i form av gruppkursband med såväl mottagare som avsändare anonyma?

2) Är herr statsrådet i så fall beredd att inskrida mot denna trafik och förhindra att för legitima behov avsedda bestämmelser icke missbrukas i propagandasyfte?

Till svar på interpellationen ber jag få meddela följande.

Det av interpellanten berörda förhållandet har redan för någon tid sedan uppmärksamrats inom postverket och informationsstyrelsen på grund av tidigare inträffade fall. De överväganden, vilka ägt rum såväl i anledning av dessa fall som beträffande distributionen av den propagandaskrift, som omnämnas i interpellationen, ha lett till att Kungl. Maj:t genom brev den 9 april 1943 meddelat förordnande av innebörd, att tryckt skrift, som till postanstalt inlämnas för befordran såsom gruppkursband och som är tryckt i utlandet eller å vilken tryckort ej angivits, ej må av postverket befordras med mindre statens informationsstyrelse därtill lämnat medgivande.

Klart är, att man genom detta beslut ej vinner någon garanti för, att utländska propagandaskrifter av mindre önskvärd art icke på annat sätt spridas med anlitande av postverket. Det torde icke vara möjligt att genom bestämmelser, som reglera posttrafiken, förhindra spridning av propagandaalster av nämnda beskaffenhet. Genom beslutet har emellertid öppnats en möjlighet att förebygga, att det bekväma och billiga försändelseslag, som gruppkursbanden utgöra, begagnas för distribution av utländska propagandaskrifter, som icke äro önskvärda.

Herr Andersson, Karl: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra ett tack för svaret och för det raska ingripande som statsrådet vidtagit. Jag förstår, att det för postverkets del kan ställa sig svårt att förhindra varje form av befordran av dylik propaganda, men jag noterar med tillfredsställelse, att den av mig påtalade befordran i form av gruppkursband stoppats.

Då jag uppfattat herr statsrådets svar som ett beaktande av min framställda fråga och den av Kungl. Maj:t vidtagna åtgärden som ett positivt steg i den riktning jag åsyftat, har jag ingenting att härutöver tillägga, utan ber att ännu en gång få uttala ett tack för svaret.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Elofsson, Gustaf*, väckta motionen, nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker, m. m.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion angående utredning om ändrade grunder för kommunernas befogenhet att anslå medel till bestridande av skolbarns inackorderingskostnader.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 225 hade herr *Jacobson* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande ändrade grunder för kommuner att anslå medel till bestridande av viss del i inackorderingskostnaderna för mindre bemedlade och obemedlade elever vid högre folkskola och kommunal mellanskola.

Om rätt för kommun att bestrida skolbarns inackorderingskostnader.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet omnämnt ett av regeringsrätten nyligen avkunnat utslag, varigenom regeringsrätten upphävt kommunalfullmäktiges i Vilhelmina beslut att anslå vissa medel till bestridande av kostnader för inackordering av obemedlade och mindre bemedlade lärjungar vid den kommunala mellanskolan därstädes, varefter utskottet anförde:

»I anledning av regeringsrättens nyssnämnda utslag har motionären hemställt om utredning av frågan angående beredande av möjlighet för vederbörande kommunala samfälligheter att bidra till inackorderingskostnader för obemedlade och mindre bemedlade elever vid kommunala mellanskolor och högre folkskolor. Förhållanden liknande dem, som föranlett motionen, kunna emellertid uppträda även vid andra skolformer. Det finnes därför skäl att vid en eventuell utredning beakta även dessa. Detta vidare spörsmål faller emellertid utom ramen för den föreliggande motionen. Utskottet, som saknar initiativrätt på förevarande område, nödgas alltså avstyrka bifall till den av motionären föreslagna utredningen med dess mera begränsade syftemål.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Reservationer hade avgivits

- 1) av herr *Herlitz* beträffande motiveringen;
- 2) av herrar *Sandegård, Källman, Karl August Johanson, Sven Hansson* och *Spångberg*, vilka ansett, att utskottet i anledning av motionen bort föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag i ämnet.

Herr Johanson, Karl August: Herr talman! Jämta fyra andra ledamöter av konstitutionsutskottet har jag avgivit en reservation mot utskottets beslut att avstyrka den av herr *Jacobson* i andra kammaren väckta motionen angående utredning om ändrade grunder för kommunernas befogenhet att anslå medel till bestridande av skolbarns inackorderingskostnader.

Motionären har enligt min mening pekat på förhållanden, som äro synnerligen beaktansvärda, då det gäller att bereda landsbygdens ungdom möjligheter till fortsatta studier utöver dem som kunna ske i folkskolan. För mindre bemedlade och obemedlade ungdomar från landsbygden äro utsikterna till fortsatta studier för närvarande ganska små, då kommunerna inte ha laglig rätt att anslå medel härtill.

Vilhelmina kommun i Västerbotten beslutade år 1941 att för år 1942 anslå

Om rätt för kommun att bestrida skolbarns inackorderingskostnader. (Forts.) 2,500 kronor som bidrag till mindre bemedlade och obemedlade elever vid den kommunala mellanskolan. Detta beslut överklagades och upphävdes av regeringsrätten. Jag kanske i detta sammanhang skall ge en bild av omfattningen av Vilhelmina kommun. Den har en ytvidd av inte mindre än 812,040 hektar och ett invånarantal av 10,952 personer. Från Vilhelmina och t. ex. upp till Dikanäs är det tolv mil och från Vilhelmina och upp till Stalon är det tio mil. Vi ha även andra stora kommuner i Västerbotten. Jag vill dock poängtera, att jag inte anser denna fråga vara en speciell fråga för Västerbotten, utan förhållandena äro givetvis liknande på andra platser i vårt land, men de äro kanske mest markanta i Norrland. Åsele kommun har en ytvidd av 318,575 hektar och något över 6,000 invånare. Stensele har en ytvidd av 400,970 hektar och ett invånarantal av nära 7,000 personer. Dessa stora ytvidder göra naturligtvis, att befolkningen har synnerligen svårt att komma fram till de platser, där skolorna finnas, varjämte det är förenat med rätt stora kostnader. De uppräknade kommunerna äro dock inte de allra största i Norrland. Vi ha kommuner som ha en ytvidd av över en miljon hektar.

Flera kommuner än Vilhelmina ha säkerligen lämnat och kanske allt fortfarande lämna liknande anslag, och jag är övertygad om att detta är förhållandet särskilt i fråga om yrkes- och verkstadsskolor. Dessa kommuner, som lämna dylika anslag, ha inte rätt därtill, och de överskrida således sin befogenhet. Såväl motionären som reservanterna ha velat få en ändring och en rättelse till stånd i detta avseende, men konstitutionsutskottet har inte velat vara med om att begära en utredning. Utskottet anser, att en utredning måste företagas inom en vidare ram, och utskottet anför vidare, att det saknar initiativrätt på detta område. Jag vill inte bestrida, att så möjligen kan vara fallet, men jag vill erinra om att det vid 1942 års riksdag i vardera kammaren väcktes motioner om rätt för kommun att anslå medel till hemvärnets verksamhet. Konstitutionsutskottet anförde i sitt utlåtande nr 9 över dessa motioner: »De förevarande motionerna åsyfta att införa rätt för kommun att anslå medel till hemvärnets verksamhet. Av motiveringen framgår emellertid att kommunens bidrag skulle avse vissa begränsade ändamål, såsom anskaffande av uniformspersedlar och annan personlig utrustning för hemvärnspersonal.» Längre fram i utlåtandet säger utskottet: »Utskottet får därför förorda att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer, att det förevarande spörsmålet göres till föremål för utredning. Härvid förutsätter utskottet, att kommunernas befogenheter med avseende på andra grenar av hemortsförsvaret ävenledes komma under omprövning vid denna utredning. Utredningen bör uppenbarligen bedrivas med största möjliga skyndsamhet.» Det kanske något inverkade på utskottets ställningstagande, att dessa motioner voro underskrivna av tretton ledamöter i första kammaren och tjugusju ledamöter i andra kammaren. Här har emellertid utskottet enligt min mening givit förslaget en vidare omfattning än motionärerna avsett. Jag anser att ökade studiemöjligheter för landsbygdens ungdom också kan betraktas som ett gott hemvärn. Utskottet borde därför även denna gång ha kunnat tillstyrka en utredning, särskilt som utskottet i sin motivering erkänner att behov föreligger av en utredning.

Det kommer förmodligen att framhållas, att utskottet varit särskilt välvilligt i sin motivering, vilket det ju också varit. Motiveringen är så välvilligt hållen, att man hade väntat, att utskottet skulle ha tillstyrkt motionen, men så har icke skett. Det kan vara gott och väl, att en motionär får en mycket välvillig motivering för ett avslagsyrkande, men detta har han ju ingen nytta av i annan mån än att han kan peka på denna välvilliga motivering, då han vid ett kommande tillfälle framför en motion av liknande art. Enligt mitt

Om rätt för kommun att bestrida skolbarns inackorderingskostnader. (Forts.)
förmående hade det emellertid varit bättre och riktigare om utskottet efter denna välvilligt hållna motivering hade tillstyrkt motionen och gjort det med den vidare ram, som utskottet har pekat på.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herr Jacobsons motion med den motivering som konstitutionsutskottet anfört, dock med uteslutande av de två sista meningarna, som börja med »Detta vidare spørsmål...» och sluta med »...dess mera begränsade syftemål».

Herr **Herlitz**: Herr talman! Det är egentligen en smula egendomligt att denna fråga kommit att behandlas av konstitutionsutskottet. Som bekant utgöra kommunallagarna konstitutionsutskottets arbetsområde, och det ligger i öppen dag, att bestämmelser i det ämne motionären åsyftat skola ges i helt andra författningar än kommunallagarna. Emellertid har motionen av andra kammaren remitterats till konstitutionsutskottet och av utskottet mottagits, varför det inte varit något annat att göra än att taga ståndpunkt till den, fastän frågan egentligen är en typisk statsutskottsfråga.

När man sålunda haft att taga ståndpunkt till frågan, har det genast framstått som klart, att den endast utgör en del av den stora frågan om underlättande för landsbygdens ungdom att begagna sig av varjehanda möjligheter till skolundervisning. Jag tror, att vi allesamman i denna kammare äro överens om att detta är ett verkligt betydelsefullt samhällsproblem, som är förtjänt av den största uppmärksamhet från statsmakternas sida. Motionären har emellertid endast tagit upp en liten detaljfråga i detta stora spørsmål. Som den föregående ärade talaren framhöll, hade kommunalfullmäktige i hans hemsoken — det skedde efter stor meningsskiljaktighet, med sjuutton röster mot nio — beslutat införa den nya ordningen att betala inackorderingskostnader för barn vid den kommunala mellanskolan. Så fick man bakslag i regeringsrätten, varpå, som det ofta plägar göras vid dylika tillfällen, majoriteten så att säga gick vidare till riksdagen för att i lagstiftningsväg få rättelse.

Nu visar ju erfarenheten, att det i allmänhet inte är någon lycklig lagstiftningsform, att ett enstaka misslyckande på något område får föranleda en sårslagstiftning. Det är ofta därigenom vår lagstiftning på olika områden blir litet osammanhängande. Vad föreliggande fråga beträffar, får jag säga, att det i utskottet ingalunda har kunnat visas, att det på det speciella område som motionären avser, således inackordering av barn vid kommunala mellanskolor och högre folkskolor, skulle föreligga ett speciellt behov av den styrka, att just detta spørsmål skulle förtjäna en särskild utredning. Jag har så mycket mindre kunnat vara med om att föreslå en dylik utredning, som man efter min tanke bör visa den allra största återhållsamhet och försiktighet, då det gäller att lägga i kommunernas händer möjligheten att utan några regler i allmänna författningar ge bidrag och understöd åt enskilda personer.

Skall denna fråga komma under övervägande, skall det vara i ett betydligt vidare sammanhang. Då skall man tänka inte bara på dessa skolor utan, som konstitutionsutskottet också påpekar, även på varjehanda andra skolformer. Men ramen vidgas även i andra hänseenden. Skall barns skolgång underlättas, är det inte sagt, att det nödvändigt skall ske just genom bidrag till inackorderingskostnader. Det finns ju åtskilliga andra hjälpformer, som kunna komma under övervägande. Det är inte heller självklart, att om något skall göras från samhällets sida, det skall göras av kommunerna, utan det kan ju tänkas varjehanda andra anordningar. Staten kan tänkas träda emellan, det kan tänkas en samverkan mellan stat och kommun o. s. v. Ramen vidgas således alldeles oerhört utöver vad som är angivet i motionen, och

Om rätt för kommun att bestrida skolbarns inackorderingskostnader. (Forts.)
det förefaller mig uppenbart, att — hur benägen man än är att i viss mån vidga ramen för riksdagsbeslut utöver vad motionärer hemställt om — en så vid utredning i varje fall inte kan ifrågakomma på grundval av motionen. Detta har inte heller från reservanternas sida påyrkats.

Det är för övrigt — detta vill jag, herr talman, till sist mycket starkt understryka — alldeles obehövt att riksdagen tager något initiativ i denna fråga. Det torde vara för kammarens ledamöter bekant, att den stora skolutredningen på sitt program har just denna särskilda fråga om landsbygdens skolproblem, och om jag inte är fel underrättad har frågan inte endast blivit berörd på en framskjuten plats bland direktiven, utan skolutredningen torde verkligen just vara sysselsatt med den. Därvid kommer naturligtvis också den speciella fråga, som motionären har avsett, under överbäggande.

Under sådana förhållanden har jag anslutit mig till det slutvartill konstitutionsutskottet kommit. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Siljeström*.

Herr **Källman**: Herr talman! Att denna fråga kommit inför riksdagen i den form den har fått beror på tolkningen i ett aktuellt fall av kommunallagarna. Tidigare ansågs det på många håll självklart vara en gemensam hushållsangelägenhet att anslå medel, som Vilhelmina socken i detta fall beslutat, för att därmed understödja enskilda begåvade ungdomar från socknen, som besökte mellanskolan i Vilhelmina. Länsstyrelsen var av samma uppfattning. Däremot delades den inte av regeringsrätten, och vi hade alltså fått ett klart prejudikat.

Vi reservanter anse att frågan, då den nu ändå föreligger till riksdagsbehandling, är av den betydelse att man bör kunna skriva till Kungl. Maj:t och begära den utredning, som här ifrågasättes av motionären och reservanterna. Hade utskottet haft initiativrätt i en fråga av denna art, är jag övertygad om att det hade blivit bifall inom en vidare ram än som begärts i motionen. Nu fick man emellertid begränsa sig till det yrkande, som innefattas i motionen. Och majoriteten ansåg det vara otillräckligt. Här har redan förut sagts, att utskottets motivering egentligen talar för bifall och icke för avslag. Utskottsmajoritetens avslagsyrkande har därför förvånat oss, som inom utskottet ville en positiv åtgärd.

Nu meddelade herr Herlitz, att den stora skolutredningen nog lär beakta hela denna fråga i ett större sammanhang än motionen avser. Man har emellertid anledning att frukta dessa mammututredningar. Det brukar dröja oerhört länge, innan de ge några resultat. Under tiden skulle följaktligen begåvade ungdomar på avlägsna orter — som vi hörde kan det t. ex. vara frågan om 10 à 12 mil från Vilhelmina kyrkby — inte komma i tillfälle att åtnjuta undervisning, därför att kommunen inte har rättighet att ekonomiskt underlätta deras skolgång i här berörda avseende.

Herr Herlitz har ju i konstitutionsutskottet velat göra gällande, att detta utskott icke vore rätt forum för motionens behandling. Jag medger att saken kan vara tvistig, men då motionen remitterats dit och blivit mottagen, är det uppenbarligen utskottets skyldighet att ge ett svar.

Vad det här gäller är ett stort och synnerligen viktigt problem, nämligen att bereda möjlighet för begåvade ungdomar ute i bygderna att besöka de högre läroanstalterna av olika slag. Man bör skapa rättsregler för att uppnå detta syfte. Det har stort värde för hela nationen.

Jag ber att med detta tillägg till vad herr Johanson i Vännäs anfört få

Om rätt för kommun att bestrida skolbarns inackorderingskostnader. (Forts.)
yrka bifall till reservationen med den av honom föreslagna ändringen i motiveringen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Johanson, Karl August*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 50;

Nej — 63.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 200, med förslag till lag angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror, m. m.;

nr 201, angående anslag till uppförande av byggnad för textilforskning, m. m.;

nr 202, med förslag till lag om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring;

nr 203, angående anslag till utförande av vissa gas-, vatten- och avloppsledningar å Norra Djurgården; samt

nr 204, angående förvärv av Karlshamn—Vislanda—Bolmens järnväg m. m.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om införande i lagen om församlingsstyrelse av allmänna regler om upptagande av kyrkokollekter, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggs-

stat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2 och 3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:
nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till fältskjutningsterräng för Livgrenadjärregementet m. m.;
nr 75, i anledning av Kungl. Maj:s proposition med förslag till stat för försvarsväsendets fastighetsfond för budgetåret 1943/44;
nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för K. G. T. Johansson m. fl. från ersättningsskyldighet;
nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av behållningen å till anläggningar för oljelagring ovan jord anvisade reservationsanslag; samt

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till nybyggnad för ett laboratorium för betongtekniska provningar vid statens provningsanstalt m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Herr statsrådet *Gjöres* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 199, angående anslag till ersättning för förfogande över vissa fartyg;
och
nr 205, angående bidrag till kristidsnämndernas verksamhet.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till granskningsnämnden för vissa patentansökningar m. m.;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till särskilda minskyddsanordningar inom den s. k. lejdtrafiken;

nr 81, i anledning av väckt motion om viss ersättning till förre furiren vid signalregementet I. E. Uddhagen;

nr 82, i anledning av väckta motioner om anslag till uppförande av ett varmbadhus med simhall inom Bodens garnison;

nr 83, i anledning av väckt motion om höjning av arvodet till vissa förutvarande befattningshavare vid fästningspoliskåren i Boden.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 77, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den

Ang. kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. (Forts.)
 26 februari 1943, föreslagit riksdagen att dels besluta, att kristillägg skulle utgå under tiden från och med andra kvartalet 1943 till och med första kvartalet 1944 enligt av departementschefen i nämnda statsrådsprotokoll angivna grunder, dels och bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser i ämnet.

Kungl. Maj:ts förslag innebar, att vid ett indexläge av 160 i den serie, där 1935 års levnadskostnader betecknats med 100, skulle utgå ett ytterligare kristillägg på 5 procent, vilket dock icke skulle utgå i förhållande till högre lönebelopp än 500 kronor för månad.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande proposition hade utskottet till behandling förcheft följande inom andra kammaren väckta motioner, nämligen

II: 93 av herr *K. E. Hansson* i Skediga m. fl., vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta, att rörligt tillägg och kristillägg icke skulle utgå å högre belopp på lön än 6,000 kronor per år räknat;

II: 304 av herr *G. Fröderberg*, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta, att rörliga tillägg och kristillägg de tre återstående kvartalen 1943 och första kvartalet 1944 skulle beräknas på grundlönerna för E-ort i alla löneklasser; samt

II: 307 av herr *E. Håstad* m. fl., vari hemstälts, att riksdagen måtte dels besluta, att det ytterligare kristillägg, som skulle utgå till statens befattningshavare i händelse av fortsatt prisstegring, skulle få utgå vid nyreglerade verk på lönebelopp ej överstigande 700 kronor i månaden och vid andra verk på lönebelopp, beräknade i förhållande därtill,

dels uttala, att denna beskärning av kristilläggen blott skulle betraktas som en av krisen framtvingad åtgärd utan syfte att åstadkomma någon rubbning eller nivellering av löneskalorna.

Motionerna II: 93 och II: 304 hade av utskottet i detta sammanhang behandlats endast i vad desamma avsågo grunderna för kristillägg.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna II: 93 och 304, såvitt nämnda motioner avsåge kristillägg, samt motionen II: 307 besluta, att kristillägg skulle utgå under tiden från och med andra kvartalet 1943 till och med första kvartalet 1944 enligt i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 26 februari 1943 angivna grunder;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser i ämnet.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *von Heland*, *Persson* i Skabersjö, *Svensson* i Grönvik och *Pettersson* i Dahl ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 93, såvitt densamma avsåge kristillägg, samt med avslag å motionen II: 304, såvitt denna motion avsåge kristillägg, och motionen II: 307 besluta, att kristillägg skulle utgå under tiden från och med andra kvartalet 1943 till och med första kvartalet 1944 enligt av reservanterna angivna grunder;

b) med bifall — — — (lika med utskottet) — — — i ämnet.

Herr von Heland: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen. Som motivering för detta mitt yrkande ber jag få anföra följande.

Ang. kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. (Forts.)

Vi bondeförbundare, som representera landsbygden, äro ständiga motståndare mot dyrortsgrupperingens orättvisor. Ett bifall till utskottets förslag komme att innebära en ytterligare orättvisa, ty enligt offentliga utredningar har levnadskostnadsstegringen varit någorlunda jämn i hela landet, varför enligt min uppfattning kristillägg på dyrortsgrupperade löner enligt utskottets normer skänka löntagare på s. k. dyrorter ytterligare omotiverade fördelar.

Uppenbarligen skulle sålunda ett bifall till reservationen innebära en viss beskärning av de största ojämnheterna i de statliga löneförmånerna.

Från regering och riksdag har vid flerfaldiga tillfällen uttalats, att svenska folket efter rättvisa grunder bör bära krisens bördor, och 1942 års riksdag förklarade att man hade anledning taga hänsyn till graden av vederbörandes förmåga att genom sänkning av levnadsstandarden bära av krisläget för- anledd ökning i levnadskostnaderna. Det är märkligt att statsmakterna så föga i praktiken följa de vackra fraserna om rättvisa i folkhemmet.

Vissa grupper i samhället erhålla sålunda utan gensaga bifall till de krav, som framställas, under det att andra gruppers skäliga önskemål mötas av kraftiga invändningar. Under kriget är det inflationsspöket som användes som tillhygge, när man vill neka vissa samhällsgrupper en rättvisare ställning i samhället. Jag tänker givetvis nu på jord- och skogsbrukets arbetskraft. Vi ha från vårt håll förgäves krävt att denna arbetskraft åtminstone skulle tillerkännas samma inkomststandard som andra grovarbetargrupper på landsbygden. Då har det svarats att tidpunkten ej är den lämpliga och att en sådan åtgärd skulle skapa inflation.

Men om man nekar en grupp löneförbättring under hänvisning till inflationsfaran, så måste man ju ur både logikens och rättvisans krav även se till, att inte heller andra grupper erhålla löneökningar, som ur valutavårdande synpunkt äro riskabla. Statsministern yttrade i sitt anförande om den ekonomiska politikens riktlinjer vid förra höstens informationsriksdag, att en av förutsättningarna för att man skulle kunna åstadkomma ett stopp i prisstegringen är att man undviker sådana förskjutningar i lönerna till arbetare och anställda, som kunna ge anledning till nya efterfrågeskapande penninginkomster i konsumenternas händer. Likaså yttrade statsministern vid samma tillfälle, att inkomststegringar, som följa av ökade produktiva insatser, ej äro inflationsdrivande.

Det är alltså inte endast jag som påstår, att ytterligare löneförbättringar och köpkraft åt dem, som ha en god ekonomisk ställning, stimulera inflationen, under det att skäliga existensmöjligheter åt dem som producera livsviktiga varor omöjliga kunna vara inflationspådrivande. Reservationen är alltså en uppmaning till att leva som man lär, eller med andra ord att handla som man deklarerar. Föreliggande fråga är en liten fråga, men den är också ett led i ett system, som driver Sveriges folk från landsbygden, och detta system kommer, om man inte stoppar det i tid, att medföra obotlig skada för hela landet.

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman! Det resonemang, som herr von Heland nyss förde, kan givetvis, med större eller mindre fog, andragas då fråga är om lönereglering. Här gäller det dock inte någon lönereglering, utan allenast frågan om kristillägg för befattningshavarna.

När riksdagen i fjol fattade ståndpunkt till denna fråga, gjordes det uttalandet att en sänkning av kristilläggsunderlagets maximibelopp borde övervägas. En dylik åtgärd finge dock enligt riksdagens mening icke givas den innebörden, att minskning inträdde i utgående löneförmåner. Kungl. Maj:ts förslag, som det nu föreligger och sådant det tillstyrkes av statsutskottet, innebär ett effektuerande av det uttalande som riksdagen gjorde i fjol.

Ang. kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. (Forts.)

Med hänsyn härtill och då det icke är kutym att försämra löntagarnas ställning annat än i sammanhang med lönereglering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av fastighet för länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande godkännande av ett avtal mellan Sverige och Finland angående handräckning i skatteärenden; nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt tullfrihet för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel; samt

nr 21, i anledning av väckta motioner om viss ändring i grunderna för taxering av inkomst av jordbruksfastighet, m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

*Ang. viss
skattefrihet för
jordbruks-
kassor m. fl.*

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 22, i anledning av väckta motioner om viss skattefrihet för jordbrukskassor m. fl.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nr 83 i första kammaren av herr *Friggeråker* m. fl. och nr 120 i andra kammaren av herr *Nilson* i Spånstad m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att vid 29 § kommunalskattelagen skulle fogas bestämmelser, som medgäve rätt till skattefritt avdrag för avsättning till reservfond, intill dess reservfond uppginge till 20 procent av utlåningen för jordbrukskassa, 10 procent av utlåningen för centralkassa och utan begränsning för Svenska jordbrukskreditkassan.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: 83 av herr *Friggeråker* m. fl. och II: 120 av herr *Nilson* i Spånstad m. fl., om viss skattefrihet för jordbrukskassor m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning av frågan, huruvida jordbrukets kreditkassor borde medgivas rätt att vid beskattningen erhålla avdrag för viss avsättning till reservfond, samt därvid beakta vad i betänkandet anförts ävensom för riksdagen framlägga de förslag, som kunde av utredningen föranledas.

Herr **Velander**: Herr talman! Bevillningsutskottets yttrande i det föreliggande betänkandet präglas av stor tveksamhet. Utskottet kommer dock fram till den slutsatsen, att en utredning i motionernas syfte bör företagas. Då jag inte varit i tillfälle att deltaga i utskottsbehandlingen av detta ärende men hyser en från utskottets ståndpunkt måhända något avvikande mening, skall jag tillåta mig att här framföra ett par reflexioner.

Ang. viss skattefrihet för jordbrukskassor m. fl. (Forts.)

De skattefria avdrag, som motionärerna ta sikte på, skulle i själva verket innebära, att jordbrukskassorna av högre och lägre ordning för avsevärd tid framåt komme att bli helt skattefria. När, såsom här är fallet, försök göres att tillskapa nya och som man hoppas lämpliga organ för kreditförmedling på viktiga avsnitt av näringslivet, kan det näppeligen vara riktigt att eftersätta kraven på affärsmässighet och omtanke vid verksamhetens utövande i en sådan utsträckning att man fritar dessa organ från de förpliktelser i förhållande till det allmänna, som regelmässigt åvila andra, såväl juridiska personer som fysiska sådana.

Man kan möjligen säga, att denna framstöt åsyftar ett stöd för jordbruket. Jag kan förstå den tankegången. Men även om man i olika sammanhang har varit benägen att stödja framställningar, som tagit sikte på att främja vårt svenska jordbruk, synes det mig dock som om man därvid inte bör följa andra vägar än sådana, där man kan bedöma vem som kommer i åtnjutande av hjälpen, dennas omfattning samt de konsekvenser därav i skilda hänseenden, som kunna vara att räkna med.

När det gäller jordbrukskassorna förefaller det dessutom som om motionärerna borde kunnat åtnöjas med de insatser från det allmännas sida, som redan skett eller ske. Staten har ju genom riksgäldskontoret ställt flera tiotal miljoner kronor till förfogande för att åstadkomma grundfonder för Svenska jordbrukskreditkassan och centralkassorna. Därjämte satsas betydande bidrag till förvaltningskostnader, som för löpande budgetår uppgå till inte mindre än 215,000 kronor. Statsmakternas stöd för ifrågavarande verksamhet är sålunda mycket omfattande.

Det är möjligt att man i detta sammanhang såsom en parallell vill åberopa de skattelättnader, som enligt gällande bestämmelser tillkomma hypoteks- och bostadskreditinrättningarna samt även sparbankerna. De ha ju i viss utsträckning tillförsäkrats skattefri avsättning till vissa fonder. Härtill kan emellertid erinras att de skatteprivilegier, som tillkomma dessa inrättningar, inte äro av den omfattning, som åsyftas med de föreliggande motionerna. Det kan också sägas, att de tankegångar, som lett fram till vissa skatteprivilegier för hypoteks- och bostadskreditinrättningarna samt sparbankerna, ha byggt på en sådan uppfattning som att dessa institutioner skulle vara av halvstatlig karaktär. Jag anser dock att en sådan synpunkt inte längre är bärande. Då det vid fjolårets riksdag gällde att ta ståndpunkt till beskattningen av hypoteks- och bostadskreditinrättningarna samt sparbankerna, var jag för min del också av den meningen, att det inte förelåg anledning att bevilja dessa institutioner några lättnader i skattehänseende.

Med dessa mina antydningar, herr talman, har jag ej avsett att komma fram till ett yrkande om avslag på utskottets hemställan, utan jag förutsätter att den av utskottet förordade utredningen skall komma till stånd. Jag har emellertid till kammarens protokoll velat framföra den uppfattningen, att man vid denna utredning bör klarlägga huruvida det finns något som helst skäl för den skattefrihet, som nu i viss utsträckning är tillförsäkrad hypoteks- och bostadskreditinrättningarna samt sparbankerna. Då jag utgår ifrån att detta klarläggande skall ge ett sådant resultat, att dessa skatteprivilegier komma att bortfalla, hoppas jag också, att samma öde skall drabba det uppslag om skattefrihet, som motionärerna i förevarande fall ha velat befordra.

Herr Friggeråker: Herr talman! Den föregående ärade talaren gjorde ju intet yrkande utan tillstyrkte utskottets förslag om en utredning. Såsom motionär skulle jag vilja säga, att från vårt håll aldrig avsetts annat med denna

Ang. viss skattefrihet för jordbrukskassor m. fl. (Forts.)

motion än att jordbrukets kreditkassor skulle likställas med hypoteks- och bostadskreditinrättningarna.

Denna fråga har ju behandlats av 1936 års skattekommitté, som för sin del ansett att dessa jordbrukskreditkassor äro likställda med hypoteksföreningar och bostadskreditinrättningar. Jag anser det då ganska naturligt, att denna fråga upptages till prövning och utredning. När nu utskottet i frågans nuvarande läge inte har kunnat gå med på motionerna utan begärt en allsidig utredning, har jag för min del såsom motionär ingenting att invända mot ett dylikt förslag. Jag vill här mycket eftertryckligt betona, att vi från motionärernas sida aldrig ha tänkt oss några som helst särskilda förmåner, utan endast likställighet.

Herr Velander nämnde att hypoteksföreningarna ansetts halvstatliga. Samma förhållande kan sägas vara för handen i fråga om våra jordbrukskreditkassor. I båda fallen har ju staten genom obligationer utanordnat grundfonder, och det torde väl då vara i statens intresse att se till att fondbildningen blir så stark som möjligt för dessa kreditinrättningar lika väl som för hypoteksföreningar och bostadskreditkassor. Genom en starkare fondbildning blir ju statens garanti i viss mån minskad.

Jag skulle också vilja framhålla en annan synpunkt. Liksom våra hypoteksföreningar ha att tillgodose jordbrukets primära kreditbehov till fördelaktigaste ränta, så är uppgiften alldeles densamma för dessa jordbrukskreditkassor. Skillnaden ligger däri, att jordbrukskassorna lägga tonvikten och huvudvikten vid driftskrediten. Denna kredit kan alltså i stort sett sägas komma de hårdast skuldsatta jordbrukarna till godo. Det är ju inte likgiltigt utan får anses ha en oerhört stor betydelse, att denna driftskredit kan bli så fördelaktig som möjligt.

Kassorna drivas ju inte heller i vinstsyfte. All vinst fonderas. Det är endast 25 procent av jordbrukskassornas vinst som eventuellt får gå till utdelning. Vinsten är emellertid ytterst begränsad, och någon utdelning kommer det säkerligen inte att bli frågan om under de tider man nu kan överblicka. Här finnes med ett ord ingen, som på något sätt gör sig förtjänster eller tillskansar sig förmåner, utan allt går till fonderna.

Bevillningsutskottet ifrågasätter ju också att det nu utgående förvaltningsbidraget på 215,000 kronor, som herr Velander talade om, skall upphöra att utgå vid medgivande av denna avdragsrätt. Ur kasserörelsens synpunkt har jag för min del ingenting att invända mot att även detta spörsmål upptages till undersökning och prövning. Utredningen bör göras så allsidig och grundlig som möjligt. Det är ett mycket starkt intresse att jordbrukskassorna erhålla full likställighet med hypoteks- och bostadskreditinrättningarna.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

*Ang. reglering
av socker-
näringsen i
riket m. m.*

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 188 angående reglering av sockernäringsen i riket m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet.

I detta betänkande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 188, i vad densamma hänvisats till bevillningsutskottet,

1) besluta, att för tiden från och med den 1 februari 1944 till och med dag, som Kungl. Maj:t bestämde, dock senast den 31 januari 1945, rätt att

Ang. reglering av sockernäringen i riket m. m. (Forts.)

till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120) med av Kungl. Maj:t stadgade undantag icke skulle tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överläte sådan rätt;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som kunde erfordras för upprätthållande av nu angivna ensamrätt; samt

3) medgiva, att avtal finge träffas mellan staten och svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande sockertillverkningen m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t anfört.

Herr **Bärg, Johan**: Herr talman! Utöver vad som i utskottsbetänkandet anföres ber jag att få framhålla en enda synpunkt.

Såsom framgår av propositionen ingå i kalkylerna för den betodlarna tillerkända ersättningen bl. a. kostnader för den arbetskraft, som betingas av skötsel och upptagning av betorna. Dessa arbetskostnader beräknas i allmänhet (d. v. s. i hela landet utom Öland och Gotland) enligt ett mellan vederbörande lantarbetsgivareorganisationer och lantarbetareorganisationer slutet kollektivavtal. För Öland och Gotland har däremot något sådant kollektivavtal inte slutits. Följden härav är, att arbetskostnaderna på Öland och Gotland äro lägre än i landet i övrigt.

I fråga om tillhandahållande av arbetskraft har departementschefen uttalat bl. a., att skulle svårigheter uppkomma för betodlarna att få arbetare för skötseln av betodlingarna, böra statsmakterna vidtaga åtgärder för anskaffande av erforderlig arbetskraft.

Detta uttalande synes innebära, att från myndigheternas sida åtgärder kunna bli vidtagna för dirigering av arbetskraft från ett område, där arbetskraft finnes, till ett annat område, där brist på arbetskraft råder. Inom utskottet har yppats oro för att sådan dirigering av arbetskraft skulle kunna ske från orter med kollektivavtalets högre arbetslöner till Öland och Gotland, varigenom den sålunda dirigerade arbetskraften skulle få utföra arbete mot lägre ersättning än som gäller i hemorten.

Det är att beklaga, att inte en överenskommelse om arbetslöner efter likartade grunder kunnat träffas för alla områden, där betodling sker. Men då detta inte låtit sig göra, tillåter jag mig — samtidigt som jag meddelar vad som inom utskottet förevarit — uttala den förhoppningen, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ville tillse, att ett rättvist och rimligt förfarande i här berört avseende kommer att äga rum. Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om erkända skatteförmedlingskassor, m. m., såvitt angår genom propositionen framlagda förslag till förordning om ändrad lydelse av § 2 mom. 1 förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken, lag angående ändrad lydelse av 52 § lagen den 22 juni 1911 (nr 74) om bankrörelse och lag angående ändrad lydelse av 22 och 23 §§ lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker, jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna bankoutskottets memorial nr 41, i anledning av riksdagens byggnadskommittés slutliga berättelse angående riksdagshusets ombyggnad.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidshjälp m. m. åt vissa pensionärer och understödstagare;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätt för viss personal, som vid statens övertagande av enskild järnväg övergått i statens järnvägars tjänst;

nr 45, angående tilläggsarvode åt sekreteraren hos bevillningsutskottet; samt nr 46, angående ersättning till vaktmästaren hos statsutskottet G. Rickan vid inkallelse till militärtjänstgöring.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 198, angående vissa anslag till hovrätterna, häradsrätterna och vattendomstolarna.

Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor, m. m., dels ock väckta motioner om viss ändring av samma förordning.

Genom en den 26 februari 1943 dagtecknad proposition, nr 66, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till 1) förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor; 2) förordning angående ändrad lydelse av 5 och 7 §§ förordningen den 15 juni 1934 (nr 265) om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor.

Det förra förordningsförslaget var i nedan angivna delar så lydande:

21 §.

1 mom. Erkänd arbetslöshetskassa må till medlem utgiva understöd endast därest han till kassan erlagt minst femtiotvå veckoavgifter eller tolv månadsavgifter eller ock till kassan erlagt minst tolv veckoavgifter eller tre månadsavgifter och därefter fullgjort värnpliktstjänstgöring under så lång tid, att densamma jämte den tid, för vilken avgifter erlagts till kassan, motsvarar minst femtiotvå veckor eller tolv månader. Såsom ytterligare villkor för utgivande av understöd skall gälla, att medlemmen för tid under de närmast före arbetslöshetens inträdande förflutna tolv månaderna erlagt minst tjugo veckoavgifter eller fem månadsavgifter.

Därest tillsynsmyndigheten med stöd av 22 § sista stycket föreskrivit inskränkning i understödsrätten, äger tillsynsmyndigheten medgiva, att antalet avgifter, som skola vara erlagda under de närmast före arbetslöshetens inträdande förflutna tolv månaderna, må bestämmas till lägre tal än tjugo för kassa med veckoavgifter eller fem för kassa med månadsavgifter, dock ej lägre än sexton för kassa med veckoavgifter eller fyra för kassa med månadsavgifter.

Villkoret att — — — om daghjälp.

Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. (Forts.)

I den — — — sex månader.

Med avseende — — — avstängningstidens slut.

Där medlem övergår från klass med lägre daghjälp till klass med högre daghjälp eller från klass med begränsade försäkringsförmåner till klass med större sådana förmåner, må daghjälp enligt bestämmelserna i den klass, till vilken medlemmen övergår, ej utgivas till honom, förrän han efter övergången erlagt minst sexton veckoavgifter eller fyra månadsavgifter. Övergår medlem däremot till klass med lägre daghjälp eller mera begränsade försäkringsförmåner, skola bestämmelserna i denna klass omedelbart tillämpas å honom.

28 §.

Av erkänd — — — för honom.

Styrelseledamot, som utsetts av tillsynsmyndigheten, äger för uppdragets fullgörande uppbära arvode från statsverket med belopp, som bestämmas av tillsynsmyndigheten.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft de före propositionens avlämnande inom riksdagen väckta motionerna I: 132 av herr *Velander* och II: 205 av herr *Hagård*. I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring i 28 § första stycket förordningen om erkända arbetslöshetskassor, att orden »efter förslag av kassan» utginge.

Motionärernas förslag innebar, att ifrågakvarande stycke skulle erhålla följande avfattning:

Av erkänd arbetslöshetskassas styrelse skall tillsynsmyndigheten utse en ledamot jämte suppleant för honom.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition;

B. att motionerna I: 132 och II: 205 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Beräffande 21 § 1 mom. och 28 § i förslaget till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor hade reservation avgivits av herrar *Wistrand*, *Löfvander*, *Mannerskantz*, *Hallagård* och *Hagård*, vilka på anförda skäl hemställt, att nämnda delar av förordningsförslaget måtte erhålla följande lydelse:

21 §.

1 mom. Erkänd arbetslöshetskassa må till medlem utgiva understöd endast därest han till kassan erlagt minst femtiotvå veckoavgifter eller tolv månadsavgifter eller ock till kassan erlagt minst tolv veckoavgifter eller tre månadsavgifter och därefter enligt vad i andra stycket sägs fullgjort värnpliktstjänstgöring under så lång tid, att densamma jämte den tid, för vilken avgifter erlagts till kassan, motsvarar minst femtiotvå veckor eller tolv månader. Såsom ytterligare villkor för utgivande av understöd skall gälla, att medlemmen för tid under de närmast före arbetslöshetens inträdande förflutna tolv månaderna erlagt minst tjugu veckoavgifter eller fem månadsavgifter.

Vid tillämpning av det i första stycket första punkten angivna villkoret må medlem tillgodoräknas värnpliktstjänstgöring endast därest han tidigare fullgjort värnpliktstjänstgöring under sammanlagt trehundra sextio dagar, om han är född 1920 eller senare, samt i annat fall under sammanlagt etthundraåttio dagar, dock att nämnda tjänstgöringstider skola förlängas med etthundra tjugu dagar för vapenfri värnpliktig. Tjänstgöring som nu sagts anses i förevarande hänseende såsom helt fullgjord, därest den värnpliktige tidigare blivit i ve-

Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. (Forts.)
derbörlig ordning helt eller delvis befriad från dylik tjänstgöring eller frikallad från värnpliktens fullgörande eller ock enligt för honom gällande bestämmelser haft att fullgöra tjänstgöring under kortare tid än i första punkten sägs.

Därest tillsynsmyndigheten — — — (lika med det i propositionen framlagda förslaget) — — — å honom.

28 §.

Av erkänd arbetslöshetskassas styrelse skall tillsynsmyndigheten utse en ledamot jämte suppleant för honom.

Styrelseledamot, som — — — (lika med det i propositionen framlagda förslaget) — — — av tillsynsmyndigheten.

Herr **Wistrand**: Herr talman! Det har ej kunnat undgås att observeras, att trots att situationen för närvarande här i landet kännetecknas av mycket svår brist på arbetskraft, har man ändå ansett det nödvändigt att votera mycket stora belopp för bidrag till arbetslöshetskassorna. Förra årets budget upptog 10 miljoner kronor. I innevarande års budget föreslås det 8 miljoner kronor. Detta sammanhänger delvis, efter vad departementschefen har meddelat i årets statsverksproposition, med det korttidsarbete, som förekommer inom vissa industrier. Men även om man tar hänsyn härtill, måste det anses anmärkningsvärt, att man i en sådan situation som den nuvarande skall behöva vidkännas så stora utgifter för denna form av arbetslöshetshjälp, och det varslar ju om att de kunna bli mycket, mycket betydande i en annan situation.

Vid sådant förhållande förefaller det åtminstone mig och mina medreservanter opåkallat att vidtaga åtgärder, som kunna anses gå alltför långt från den ursprungliga meningen med arbetslöshetsförsäkringen, att den skulle vara en försäkringsform och inte en understödsform. Det går ju dock för närvarande en rörelse genom världen, skulle jag vilja säga, som syftar till att försöka få en effektiv socialförsäkring till stånd, en socialförsäkring, som bygger på de deltagandes effektiva insatser, och som inskränker det allmänna mellankomsten till den nödvändiga suppleringen, där den egna förmågan brister.

Kungl. Maj:ts proposition, i vilken reservanterna endast i två punkter yrka ändring, har till väsentliga delar kunnat av hela utskottet godkännas. Beträffande först frågan om rätt för medlem av arbetslöshetskassa att räkna sig värnpliktsvecka till godo som betalad vecka har det uppstått skiljaktigheter. Det kan icke förnekas, att detta innebär ett frånträdande av den princip, som har varit grundläggande för arbetslöshetsförsäkringen. Man låter understödsmomentet vinna på försäkringsmomentets bekostnad. Under sådana förhållanden skulle det naturligtvis vara riktigast och mest konsekvent, att man icke låte någon form av militär tjänstgöring räknas som betalad vecka, men det finnes ju många fall, då det nog skulle vara ganska hårt om icke detta finge ske. Om man inte vidtog en däri betingad uppmjukning av dessa bestämmelser. Dock förefaller det oss i varje fall opåkallat, att man skall låta detta gälla även den första värnpliktstjänstgöringen. När man har behov av en uppmjukning, då är det med hänsyn till de erfarenheter, som beredskapstiden och beredskapsförhållandena ha lämnat. Men det förefaller inte föreligga några talande skäl för att sträcka sig längre. Denna reservanternas uppfattning har ju också delats av bl. a. arbetsmarknadskommisionens ordförande, landshövding Thomson, som reserverat sig i denna riktning.

Jag får därför, herr talman, yrka bifall till reservationen i denna punkt.

Reservationen omfattar också en annan punkt till vilken jag även ber att få yrka bifall. Det är nu så, att uppsiktsmyndigheten, som här är socialstyrelsen, tillsätter en ledamot i arbetslöshetskassornas styrelser. Från början hade

Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. (Forts.)
man tänkt sig, att denne styrelseledamot skulle få en mycket betydelsefull uppgift och även mycket stora befogenheter. Man hade också utrustat honom med vetorätt gentemot arbetslöshetskassans styrelse i fråga om förekommande förslag. Detta för att det skulle bli en stark och effektiv kontroll och för att det allmännas synpunkter skulle bli tillgodosedda, inte minst vid den synnerligen betydelsefulla prövningen om huruvida arbetsvillighet föreligger eller ej. Då denna anordning icke vunnit beaktande och man gått till att i olika punkter mjuka upp de stränga reglerna för rätt till understöd av arbetslöshetskassa, vilar ännu mera på kvalifikationerna hos den av tillsyningsmyndigheten tillsatta styrelseledamoten och hans personliga förutsättningar att inverka på uppfattningen inom styrelsen. Det är därför av synnerlig vikt, att han får en verkligt fristående ställning, varför det motionerats om, att nuvarande bestämmelse om att denne styrelseledamot skall utses »efter förslag av kassan» må utgå.

Det förefaller också, som om det vore en mycket befogad reform. Det är ju ganska naturligt, att den kassa, som skall kontrolleras, huruvida den sköter sig eller inte, ej gärna bör vara den, som också presenterar kontrollanten inför statsmyndigheten. Det är en värdefull synpunkt att hålla kontrollen och de kontrollerades intressen isär, en synpunkt som jag tror att det är nödvändigt att alltmer beakta, ju mer socialpolitiken utvecklar sig och griper in över nya områden. Nu är det visserligen sant, att kassan inte tillsätter kontrollanten och att socialstyrelsen kan frångå kassans förslag. Men det är ju klart, att det blir en uppseendeväckande åtgärd på ett helt annat sätt än om det inte hade förelagat något förslag från kassan. Det kan naturligtvis invändas, att det kan utses personer, som äro alldeles främmande för uppgiften, främmande för arbetsmarknaden och för dess förhållanden. Men den tilltron får man väl ändå ha till socialstyrelsen, att när den tillsätter personer, som skola bevaka det allmännas intressen, den också tillsätter personer, som ha förutsättningar för att kunna utöva den. Jag ber alltså, herr talman, att även i denna punkt få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Jag skall bara tillägga en enda sak. Denna fråga är inte helt utan direkt ekonomisk betydelse, ehuru dess innebörd inte kan direkt påvisas i pengar. Om värnpliktsvecka får räknas som betalad vecka är det uppenbart, att statsunderstödet härigenom omedelbart höjes. Det finnes i handlingarna en uppgift om att detta skulle vara mycket litet. Det skulle kanske hålla sig vid knappt 1 procent av anslaget till arbetslöshetskassorna. Jag vill dock be att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att redan 1 procent utgör en merutgift för staten på 80.000 kronor. Ändringsförslaget innebär alltså en ökning av statsverkets belastning, som efter tycke och smak kan nämnas betydlig eller obetydlig.

I detta anförande instämde herr *Löfvander*.

Herr **Norman**: Herr talman! Utskottet har funnit övervägande skäl tala för att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Den begränsning, som reservanterna ha ifrågasatt rörande lättnad för de värnpliktiga i fråga om det icke tidsbestämda avgiftsvillkoret, skulle knappast bli någon lättnad alls för dessa människor. En något äldre medborgare, som är fast knuten till denna försäkringsrörelse, har väl i de allra flesta fall fullgjort detta avgiftsvillkor, då han blir inkallad till beredskapstjänst. För honom skulle det således ej betyda någonting, om lättnaden skulle begränsas till denna kategori. Det är framför allt de yngre värnpliktiga, som fullgöra sin första tjänstgöring, som kunna komma i en ganska tråkig situation, om de ej få denna lättnad. De få nu fullgöra ett års

Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. (Forts.) rekrytutbildning, och för närvarande är det väl i allmänhet så, att de därutöver få sex månaders beredskapstjänstgöring. De äro således borta från sitt vanliga arbetsfält i 1½ år, och under tiden betala de inte några avgifter till den arbetslöshetskassa, som de tillhöra. Det kan ju lätt bli sådana situationer, att de en tid efter hemkomsten från värnpliktstjänstgöringen få ganska svårt att skaffa sig arbete. Det är mycket möjligt, att en sådan situation kan föreligga, och det synes därför vara rättvist, att den samhällstjänst, som de här fullgöra, inte utestänger dem från de möjligheter de eljest skulle ha att komma i åtnjutande av hjälp från den försäkringsrörelse, som de tillhöra.

Nu är det ju så, att de i varje fall före värnpliktens inträdande måste ha tillhört kassan så lång tid, att de betalat 12 veckoavgifter. Om de äro borta från kassan under sin värnplikt i 1½ år, så kommer därtill att de måste uppfylla det tidsbestämda avgiftsvillkoret, innan de kunna få understöd från kassan. D. v. s. de måste då ytterligare inbetala 20 veckoavgifter, innan de kunna komma i åtnjutande av understödsrätten. Dessa bestämmelser måste leda till, att den kategori, som här får en lättnad, i varje fall är fast knuten till försäkringsrörelsen, och under sådana förhållanden har utskottet funnit det skäligt att tillstyrka propositionen.

Herr Wistrand har berört det statsfinansiella spörsmålet i detta sammanhang och anfört de uppgifter, som föreligga. Det är klart, att den nämnda summan är en stor summa pengar, även under nuvarande förhållanden, men nog förefaller det, som om de medborgares intressen, som det här gäller, väl motivera, att staten påtar sig denna extra kostnad.

I detta avseende hemställer jag om bifall till utskottets utlåtande.

Beträffande det andra avsnittet i reservationen har socialstyrelsen i sitt yttrande, som här finns bifogat, mycket bestämt avstyrkt någon ändring rörande förslagssättet beträffande dessa statens representanter. Socialstyrelsen påpekar, att den nuvarande ordningen inte har visat sig medföra några som helst olägenheter. Motionärerna ha inte heller kunnat påpeka något sådant, utan deras ståndpunktstagande är väl av mera principiell natur. Socialstyrelsen påpekar vidare, att när den har att utse dessa representanter, så är den på intet sätt bunden av det förslag, som göres från organisationen i fråga, utan har vid ett flertal tillfällen förbigått detta förslag för att få den enligt dess mening mest lämpliga representanten.

Skulle detta spörsmål vara ett nytt spörsmål i samband med en ny organisation, i samband med att denna rörelse upporganiserades, så skulle det ha funnits, förefaller det mig, ur principiell synpunkt större anledning till tvekan i fråga om bibehållande av nuvarande ordning än vad nu kan göras gällande, när det visat sig under de gångna åren, att den ej medfört några som helst olägenheter. Å andra sidan kan det nog pekas på, att den har haft sitt särskilda värde just därför, att organisationen i fråga säkerligen ofta nog kan giva det bästa uppslaget om den mest lämplige representanten, på vilken man måste ställa stora fordringar rörande kunskap och insikt i dessa spörsmål.

Jag hemställer om bifall till utskottets yttrande även i denna del.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Det avgörande skälet för att jag icke har ansett mig kunna biträda den meningen, att den första värnpliktstjänstgöringen skulle vara undantagen från den tid, som får räknas som betald tid, är i själva verket mycket enkelt och mycket lättfattligt. Den, som blir uttagen till militärtjänstgöring eller värnplikt, mister ju sin normala arbetsinkomst under denna tid. Han får göra offer, som för den enskilde kunna vara ganska stora. De äro visserligen nödvändiga, men de bli i alla fall ganska

Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. (Forts.) stora. I motsats till honom får den, som frikallas från värnplikten, behålla sin arbetsinkomst under det år, som den första värnpliktstjänstgöringen varar. Och vidare har han, eftersom han har kvar sin arbetsinkomst, också möjlighet att betala sina avgifter till arbetslöshetskassan. Det jag för min del har ansett vara en oriktig ordning är, att de s. k. kronvraken följaktligen genom lagstiftningen skulle komma att vinna i förhållande till de värnpliktiga. Den meningen, att detta vore riktigt, har jag inte ansett mig kunna biträda, och under sådana omständigheter är det en ganska ringa gärd av uppskattning av dem, som nu fullgöra sin värnplikt, att de få någon lättnad i möjligheterna att tillhöra arbetslöshetskassan och där fullgöra de förpliktelser, som i alla fall krävas, innan de kunna få någon hjälp från kassan.

Herr talman, jag för min del hoppas, att första kammaren kommer att följa utskottet.

Herr **Hage**: Herr talman! Jag hade kunnat instämma med herr Norman i hans anförande, men jag har begärt ordet för att få framföra ytterligare några synpunkter på denna sak. Vad jag då först ville föra fram är, att jag gärna skulle ha sett, om denna proposition även hade innehållit ett förslag om en justering av bestämmelserna rörande det *tidsbestämda* avgiftsvillkoret. Jag vill påpeka, att i det avseendet landsorganisationen har framhållit, att det skulle vara lämpligt, att det skedde en sådan justering. Nu fattar jag emellertid saken så, att det är en fråga av större omfattning och att frågan är föremål för övervägande, så att denna justering kan komma fram i ett större sammanhang. Men jag vill säga, att givetvis kommer den omständigheten, att det icke har genomförts en tillfredsställande justering på *den* punkten, att alltjämt innebära, att vissa inkallade, som tillhöra arbetslöshetskassor, komma att få obehag av detta.

Nu vill jag härtill — särskilt mot herr Wistrand — anföra, att såvitt jag förstår förhåller det sig så, att när staten efter ett långt förberedelsearbete har gått in för att åstadkomma en statsunderstödd arbetslöshetsförsäkring. då ligger det i statens intresse att vinna en så stor anslutning till dessa kassor, som är möjlig och tänkbar. Men för att nå det målet måste vissa skönhetsfläckar, som nu finnas i bestämmelserna, bort. Och det, som man nu talar om, måste ovillkorligen anses som en skönhetsfläck därför, att den bestämmelse, som här behandlas, innebär, att en utkallad medlem av en arbetslöshetskassa genom inkallelsen hindras från att bygga upp den rätt till understöd från kassan, som han annars skulle få, om han inte blivit inkallad till militärtjänstgöring. Det är ett intresse för att stimulera anslutningen till kassorna att få bort den fläcken. Nu ville emellertid herr Wistrand endast få bort halva fläcken. Vi vilja ha bort hela fläcken, och jag tror, att det finnes skäl för detta senare.

I det sammanhanget vill jag för övrigt påpeka, att även en stor del av dessa, som gå ut till sin första militära inkallelse, när det gäller arbetarklassen, äro gifta och ha bildat familj. Det gör, att för dem föreligger säkerligen lika stor anledning att få denna bestämmelse justerad. Det är en synpunkt, som särskilt vi, som kanske leva litet mera i sådana kretsar, förstå bättre än herr Wistrand.

Jag vill sluta med detta och alltså från den utgångspunkten yrka bifall till utskottets förslag under uttalande av en förhoppning, att det alltjämt må ske en justering och en förbättring av den arbetslöshetsförsäkring, som vi en gång 1934 fingo efter oerhört långa strider och efter ett oerhört långt motstånd från en del håll här i riksdagen och ute i landet.

Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. (Forts.)

Herr **Velander**: Herr talman! Jag kan instämma i det anförande, som herr Wisstrand hade för en stund sedan. Därutöver skulle jag såsom motionär vilja säga några ord.

De väckta motionerna ta ju uteslutande sikte på det spörsmålet, huruvida den ledamot av erkänd arbetslöshetskassas styrelse, som har att representera det allmänna, bör av tillsynsmyndigheten utses efter förslag av kassans styrelse eller utan sådant förslag. Det spörsmålet är avhängigt av ett annat, nämligen det, huruvida icke tillsynsmyndigheten, även om laglig skyldighet icke föreligger att följa avgivet förslag till styrelseledamot, måste känna sig i viss mån bunden av detta förslag och sålunda pliktig att åtminstone i viss utsträckning taga hänsyn därtill. På det spörsmålet ha motionärerna avgivit ett obetingat jakande svar. Det ligger, med deras sätt att se, redan i sakens natur, att det måste förhålla sig på det sättet. Från olika verksamhetsområden, så snart det gäller samverkan eller samarbete mellan likställda eller mellan överordnade och underordnade, bekräftas väl också erfarenhetsmässigt, att utövan- det av en ostridig rätt eller en plikt att avgiva yttranden och framställa förslag för den ena parten inte gärna kan mötas av den andra parten på det sätt, att den lämnar dessa yttranden och förslag helt utan avseende. Härutinnan borde väl förresten enighet kunna råda. Men därav skulle väl då också följa, att den obundenhet å tillsynsmyndighetens sida vid utseende av det allmännas representant i en arbetslöshetskassa, som av motionärerna eftersträvas, nu inte föreligger.

Huruvida detta i sin ordning kan anses medföra någon väsentlig olägenhet eller ej, beror av vad man har velat vinna, när tillsynsmyndigheten förbehållits rätt att utse särskild ledamot i arbetslöshetskassas styrelse såsom representant för det allmänna. För bedömande av den saken ger utskottets utlåtande en god vägledning. Däri anföres nämligen bl. a., hurusom det under förarbetena till förordningen i fråga »redan med hänsyn till sättet för beräkning av statsbidraget till arbetslöshetskassorna torde vara lämpligt, att det allmänna i styrelsen ägde en representant, som kunde direkt följa utvecklingen av kassornas verksamhet». Därjämte tillägges: »Alldeles bortsett från det sätt, varpå statsbidraget beräknades, torde det emellertid med tanke på det betydande allmänna intresse, som vore förenat med den verksamhet för avhjälpan av arbetslöshetens följder, varom här vore fråga, vara önskvärt, att varje tillgänglig möjlighet till effektiv tillsyn tillvaratoges. Beträffande ifrågavarande styrelseledamots befogenheter borde det vara tillräckligt, om tillsynsmyndigheten genom honom kunde få sina synpunkter framförda om hur olika ärenden borde principiellt behandlas. I särskilt anmärkningsvärda fall kunde tillsynsmyndigheten också på denna väg erhålla kännedom om styrelsens beslut, och tillsynsmyndigheten hade då på grund av sina allmänna befogenheter möjlighet att inskrida och påfordra rättelse.»

Det nu anförda borde vara tillräckligt för att ådagalägga, att den av kassans egna medlemmar utsedda styrelsen inte borde ha något inflytande på utseendet av det allmännas representant i samma styrelse. Socialstyrelsen har också i tidigare sammanhang uttryckligen betonat angelägenheten av att tillsynsmyndigheten vid val av styrelse frigöres från varje beroende av något av kassan uppgjort förslag. Socialstyrelsen av i dag företräder en motsatt uppfattning. Detta överraskande meddelande kompletteras med den upplysningen, att socialstyrelsen själv vid tillsättandet av sina representanter i arbetslöshetskassornas styrelser gått utom kassornas förslag i väsentligt större utsträckning än vad motionärerna synas förutsätta. Det har nämligen, säger socialstyrelsen, sedan år 1935 förekommit i ett ganska stort antal fall.

På detta socialstyrelsens uttalande liksom vad socialstyrelsen i övrigt anför om motionerna skall jag inte närmare ingå. Jag vill dock inte tillbaka-

Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. (Forts.)
hålla den reflexionen, att socialstyrelsen rent av synes finna det angenämt och för sig behagligt att kunna ådagalägga eller hävda sin maktställning i förhållande till de erkända arbetslöshetskassorna genom att i många fall lämna deras på grund av föreskrift i gällande lagstiftning avgivna förslag till styrelseledamöter utan varje avseende. Om inte så vore förhållandet, hade det väl varit naturligare, att socialstyrelsen, med konstaterande av att förslagen från arbetslöshetskassornas styrelser mycket ofta vore sådana, att de inte kunde följas, hade hemställt, att kassornas rätt och skyldighet därutinnan måtte borttagas.

Motionärerna känna sig i varje fall inte övertygade om att tillräckliga skäl föreligga för att bibehålla kassornas förslagsrätt i förevarande avseende. På grund härav, och då jag delar den uppfattning, som uppstår den till utskottets utlåtande fogade reservationen jämväl i övrigt, ber även jag, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr Carlsson, Olof: Jag ber att få säga ett par ord på grund av den ärade motionärens yttrande i fråga om den sista punkten, 28 § i förordningen. Enligt denna har tillsynsmyndigheten att på förslag av arbetslöshetskassa utse styrelseledamot, som skall tillvarata det allmännas intresse. Det är dock tillsynsmyndigheten obetaget att gå utom förslaget, och detta har också enligt uppgift förekommit i ett flertal fall. I de föreliggande motionerna har man sålunda yrkat på ändring härutinnan. Man vill, att orden »efter förslag av kassan» skola utgå. Emellertid ha motionärerna icke kunnat i sin motion framföra några som helst skäl för detta sitt yrkande, och socialstyrelsen, som blivit hörd i saken, har betonat, att den nuvarande ordningen är lämplig, samt hänvisar till att systemet icke föranlett några sakliga erinringar från tillsynsmyndighetens sida.

Motionärerna ha också kommit in på en tidigare tanke, nämligen att det allmännas representanter skulle vara ordförande i styrelsen och ha vetorätt emot styrelsemajoritetens beslut. Var och en, som har någon praktisk erfarenhet av hur det går till i en sådan kassa, förstår, att detta är en ren orimlighet. Massor av ärenden måste där behandlas, framför allt sådana som gälla arbetshänvisning, och det är kanske det ömtåligaste området. Det måste ibland vara en daglig handläggning av dessa frågor. Om det allmännas ledamot skulle delta i behandlingen av dessa löpande ärenden, måste han ju dagligen följa kassans arbete. Det är inte möjligt och har väl inte heller varit tänkt.

Den av socialstyrelsen utsedde ledamoten deltar i styrelsesammanträdena och följer arbetet inom kassan så långt det är möjligt. Protokollen ge ett uttryck för denne ledamots verksamhet inom kassan. Det är som sagt en fortlöpande samverkan mellan kassan och tillsynsmyndigheten. I de mindre kassorna få tjänstemännen — kassören och ordföranden — och i de större kassorna det verkställande utskottet åtminstone ett par tre gånger i veckan vara i förbindelse med myndighetens representant. Våra organ på detta område äro besjälade av en stark ekonomisk känsla, och denna är parad med ansvarskänsla för de medel, som de ha att ta hand om.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Wistrand: Herr talman! Kravet på effektiv kontroll innebär inte att kasta någon skugga på arbetslöshetskassorna såsom sådana. Det vore felaktigt. Men inte ens den siste ärade talaren kan väl förneka, att det *kan* finnas släpphänta kassor, som väl kunna behöva kontroll. Jag har så svårt att förstå socialstyrelsens avståndstagande från detta förslag. Det skulle väl stå socialstyrelsen fritt att under hand under alla omständigheter, om den så önskar, stå i

Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. (Forts.)
nära kontakt med kassorna och höra sig för om vilka de helst skulle önska se utsedda. Men det är en helt annan sak att binda den vid att göra det. Jag är alldeles övertygad om att förr eller senare komma vi fram till något fall, då någonting hänt, som man kan peka på, och där man kan säga, att det inträffade skulle ha undersökts, om man hade haft andra bestämmelser.

Vad beträffar den första delen av reservationen, framhöll herr statsrådet särskilt, att den föreslagna bestämmelsen skulle gynna kronvraken. Ja, det kan ligga någonting i det, men den, som fullgör sin värnplikt, har ju fyllt villkoren, om han betalat under 52 veckor. Den föreslagna bestämmelsen kan då bli en anledning för kassorna att försöka få in sina medlemmar vid så tidiga år som möjligt, så att de i värnpliktsåldern redan uppfyllt villkoren. Detta skulle såvitt jag förstår vara en vinning både för det allmänna och för arbetslöshetsförsäkringen.

Vad frågan i dess helhet beträffar, har en invändning från min sida hela tiden fått stå alldeles obemött, och den framstår dock för mig såsom det väsentligaste: Här äro vi på glid från försäkring till understödssystem.

Herr Larsson, Sam: Herr talman! Jag hör till dem, som år 1934 medverkade till genomförande av arbetslöshetsförsäkringen, och jag hade också tagit del i förarbetena till det förslag, som då förelades riksdagen. Jag var visst inte blind för de betänkligheter, som då uttalades i fråga om huruvida arbetslösheten överhuvud taget var en försäkringsbar risk, eller för de andra betänkligheter, som då också framfördes, men jag trodde, att man handlade riktigtast, om man försökte resa ett första hinder mot arbetslöshetens följder genom en form av försäkring, som dock innebar en hjälp till självhjälp, och om man skapade garantier för att denna försäkring bleve så utformad, att den icke komme att övergå till att bli en understödsverksamhet. Just på denna senare punkt, som herr Wistrand nu berörde, var det väl som betänkligheterna starkast yppade sig både år 1933, då förslaget först förelades riksdagen, och år 1934. Man sade då också, att om man godtog detta förslag, hade man vissa garantier för att försäkringen icke missbrukades, men var den en gång genomförd, komme det säkerligen inte att dröja länge, förrän den komme att uppmjukas på den ena punkten efter den andra. Villkoren för erhållande av försäkringsunderstöd komme att bli allt liberalare och liberalare, och statens bidrag komme att ökas allt mer och mer. Det har tyvärr visat sig, att de betänkligheter, som då uttalades, i många avseenden ha slagit in. Jag måste i likhet med herr Wistrand säga, att det inte kan hjälpas, att den, som nu ser på denna verksamhet, måste få det intrycket, att den är på väg att övergå från att vara en försäkringsverksamhet till att bli en understödsverksamhet, och det var ju det man icke ville, att den skulle bli. Det var det man hoppades kunna undvika genom det förslag, som då förelades.

Jag måste därför livligt dela de betänkligheter, som nu ha uttalats, särskilt på den punkt, som gäller uppluckringen av villkoren för rätt till försäkringsunderstöd. Och jag kan för min del obetingat instämma med reservanterna i deras yrkande i fråga om 21 §.

Herr Hage sade för en stund sedan, att när staten infört arbetslöshetsförsäkringen, måste den ha önskat, att denna skulle få så stor anslutning som möjligt, och då måste man sträva efter att ta bort skönhetsfläckar, sade herr Hage. Det vill med andra ord säga — för att använda ett mera realistiskt uttryck: Man måste ta bort de inskränkande, kontrollerande villkor, som äro förbundna med försäkringen. Det är klart, att om man tar bort allt sådant, kommer försäkringen att få en mycket stor anslutning, men den kommer då

Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. (Forts.)
inte längre att vara en försäkring, utan den blir en ren understödsverksamhet.

Däremot har jag svårt att förstå reservanternas betänkligheter emot 28 §. Jag kan inte se, att det kan ligga någon allvarlig fara i att kassorna få föreslå en ledamot inför uppsiktsmyndigheten. Denna har rätt att gå utanför förslaget, och det bör för den närmast vara en fördel att genom kassan få veta, vilka personer kassan själv anser vara lämpliga för medlemskap i styrelsen.

Jag ber sålunda att få yrka bifall till reservanternas hemställan rörande 21 § men i övrigt bifall till utskottets förslag.

Herr Norman: Herr talman! Herr Velander anförde som skäl för sin uppfattning rörande sättet för utseende av statens representanter i arbetslöshetskassornas styrelser vad de sakkunniga under förarbetena till förordningen yttrat om dessa representanters uppgifter och betydelse. Jag tror, att jag kan nöja mig med att fortsätta att citera, där herr Velander slutade. I utskottets utlåtande heter det i fortsättningen: »De sakkunniga föreslogo, att styrelseledamoten skulle utses av tillsynsmyndigheten efter förslag av kassan.» Alltså kommo de sakkunniga efter att ha konstaterat betydelsen av denne representants uppgifter till den slutsatsen, som sedan blev gällande lag, angående sättet för hans utseende.

Herrar Wistrand och Sam Larsson anförde betänkligheter mot bestämmelsen om lättnad för de värnpliktiga. Denna bestämmelse skulle vara så farlig, därför att den skulle stärka den utveckling, man här tyckt sig spåra, från försäkring till understödsverksamhet. Men den förevarande ändringen betyder väl inte mycket i det fallet. Det stora avgörandet här företog riksdagen härom året, och jag vill närmast tro, att det var med herr Wistrands medverkan man då genomförde en reform i fråga om arbetslöshetsförsäkringen, varigenom staten påtog sig betydligt större utgifter än förut.

Så som jag ser saken, syftar denna verksamhet från statens sida till att vara en hjälp till självhjälp. Om statens understöd blir större eller mindre, påverkar det inte det förhållandet, att försäkringstagarna själva få bära mycket stora bördor. I nu föreliggande fall få de ju i alla händelser bära den större bördan för att skaffa sig denna hjälp i en besvärlig situation.

Herr Velander erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! När jag relaterade ett visst avsnitt av utskottets utlåtande, skedde det utslutande i tanke att därmed påvisa, att de uppgifter, som tillkomma det allmännas representant i erkänd arbetslöshetskassas styrelse, vore sådana, att tillsynsmyndigheten vid utseende av denna representant borde vara fullkomligt obunden. Det har sålunda från min sida inte varit fråga om något citat av vad de sakkunniga ha anfört i ämnet, och jag har alltså inte avsett att stympa deras uttalande.

Herr Wiklund: Herr talman! I viss mån kan jag teoretiskt ge herr Wistrand rätt i hans argumentation för att det allmännas representant i en arbetslöshetskassas styrelse skall utses på det sätt motionärerna önska. Visst kan man säga, att det bör vara en bättre kontroll, men jag tycker också, att man i motionerna borde ha bättre motiverat, varför man vill ha en ändring i det sätt, på vilket denne person utses. Jag hade trott, att motionärerna här skulle ha relaterat verkliga olägenheter därav, men så har icke skett. Jag kan tala om för herr Wistrand, att i de erkända sjukkassorna har man i tio år tillämpat detta sätt att utse det allmännas representanter, och vi ha inte haft någon som helst olägenhet därav. Tvärtom ha vi haft de bästa erfarenheter. Jag vill också

Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. (Forts.) säga, att tillsynsmyndigheten — tidigare socialstyrelsen, numera pensionsstyrelsen — även ibland frångått kassornas förslag till representanter.

Herr Larsson säger, att arbetslöshetsförsäkringen övergått från att vara en försäkring till att bli en understödsverksamhet. Det är inte så underligt, säger han, då man gång på gång gör uppluckringar i den nu gällande lagstiftningen. Jag vill emellertid inte kalla det uppluckring, herr Larsson, när det gäller en social lagstiftning av denna art, utan för förbättringar i gällande försäkringsform. Här ha förbättringar genomförts gång på gång, när det gäller arbetslöshetsunderstödens storlek, sättet att bedöma dem, att utbetala dem o. s. v. Detsamma gäller ju andra sociala lagstiftningar. Dessa »uppluckringar» ha enligt min mening inte varit annat än förbättringar, som ha beaktats av lagstiftarna.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hage: Herr talman! Herr Sam Larsson använde om mitt anförande ett uttryck, som jag inte vill låta stå oemotsagt i protokollet. Han tog fasta på mitt yttrande, att det i denna lagstiftning existerar vissa skönhetsfläckar, som lämpligen borde tas bort. Detta tolkade han så, att jag till och med skulle ha syftat att få bort en del kontrollbestämmelser, som äro avsedda att förhindra en oriktig tillämpning av lagen, d. v. s. en tillämpning i annan riktning än lagstiftningen från början hade syftat till. Jag vill bestämt säga, att i ordet »skönhetsfläckar» inlägger jag icke en sådan tolkning. Däremot menade jag, att om en viss bestämmelse är orimlig, är det önskligt att få bort den. Då är den en skönhetsfläck. Jag vill alltså säga, att om av två medlemmar i en arbetslöshetskassa den ene slipper att gå ut i militärtjänst och på grund därav fullständigt kan i kassan bygga upp sin rätt till understöd, medan den andre under flera år framåt hindras därifrån av militärtjänst i rikets intresse, då är detta en verklig skönhetsfläck, och den bör bort. Visserligen kan man naturligtvis rent tekniskt förklara, varför det skall vara på det och det sättet. Men jag tror, att menige man ute i landet inte begriper, att den, som skall försvara landet, skall komma i sämre ställning än den, som slipper värnplikt. Det är med tanke därpå jag använt ordet »skönhetsfläckar».

Herr Forslund: Herr talman! Jag måste uttala min förvåning över att man från åtskilliga håll så starkt motsätter sig detta från socialstyrelsen emanerande och sedermera genom Kungl. Maj:ts framlagda förslag. Förslaget går ju ut på att reparera ett förhållande, som uppstått genom de ständigt återkommande inkallelserna i militärtjänst. De, som tillhöra en arbetslöshetskassa, ha därigenom icke möjlighet att lika lätt uppnå understödsrätt som tidigare, då de ostört kunde utföra sitt dagliga arbete, erlagga sina avgifter och så småningom komma upp i det minimiantal veckor, som erfordrades för att komma i åtnjutande av de rättigheter som äro stipulerade. Nu har man funnit en väg för att undanröja detta missförhållande, och utskottets majoritet har givit uttryck för uppfattningen att detta är en sak som man nu bör ordna upp. En del talare vill göra gällande, att detta i realiteten skulle innebära en övergång från försäkring till understöd. Jag förstår inte, varför så skulle bli fallet. Socialstyrelsen har ju själv sagt att detta icke är en ekonomisk fråga av den storleksordning, att den rubbar något i fråga om underlaget för kassorna. Jag vill för min del starkt understryka att man nu bör antaga det förslag, som framlagts, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag vill därutöver tillägga, att jag också är förvånad över att herrarna så starkt engagerat sig för att nu få till stånd en annan ordning beträffande ut-

Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. (Forts.)
väljandet av de personer, som skola representera staten i arbetslöshetskassorna. Utan att kunna åberopa något bärande skäl för en ändring göres ett yrkande i sådan riktning. Jag tycker att tillsynsmyndigheten redan är så fri och obunden, att man i det stycket fullständigt saknar anledning att göra rubbningar i det system, som tillämpats hela tiden.

Jag har alltså, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr Mannerskantz: Jag vill i anledning av herr Forslunds yttrande, att vi skulle vara emot lätnader för dem, som den ena gången efter den andra kallas in i beredskapstjänst, endast konstatera att vår reservation ingalunda går ut på att bereda svårigheter för dem. Det är endast den första rekryt-tjänstgöringen vi reserverar velat undantaga.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Wistrand*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att 21 § 1 mom. och 28 § i Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor erhöles den lydelse, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Larsson, Sam*, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, att 21 § 1 mom. i förordningsförslaget erhöles den avfattning, som förordats i nämnda reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wistrand* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 21. röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med de ändringar, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Wistrand* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 79;

Nej — 47.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. vissa tjänstepliktigas olycksfallsförsäkring m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäkring för olycksfall i arbete av vissa tjänstepliktiga m. m.

Genom en den 19 mars 1943 dagtecknad proposition, nr 178, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1. lag med särskilda bestämmelser om försäkring för olycksfall i arbete av vissa tjänstepliktiga m. m.,

2. förordning om ersättning i vissa fall i anledning av kroppsskada, ådragen under fullgörande av tjänsteplikt, samt

3. förordning angående ändrad lydelse av 31 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukassor,

dels ock medgiva Kungl. Maj:t att bemyndiga statens arbetsmarknadskommission att till ersättningsberättigad tjänstepliktig, varom nu vore fråga, utbetala familjetillägg i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som tillämpades beträffande familjetillägg till tjänstepliktig under tiden för tjänstepliktens fullgörande.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition.

I det av utskottet tillstyrkta förslaget till lag med särskilda bestämmelser om försäkring för olycksfall i arbete av vissa tjänstepliktiga m. m. var 1 § så lydande:

Vid bestämmande av ersättning enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete eller lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar skall, där olycksfallet inträffat eller yrkessjukdomen ådragits under fullgörande av tjänsteplikt, varom förmäles i kungörelsen den 13 november 1942 (nr 878) om tjänsteplikt för män, födda år 1923, den försäkrades årliga arbetsförtjänst anses icke understiga tvåtusentrehundra kronor.

I förslaget till förordning om ersättning i vissa fall i anledning av kroppsskada, ådragen under fullgörande av tjänsteplikt, hade 5 § erhållit följande avfattning:

Den skadades eller sjukas årliga arbetsförtjänst beräknas efter de grunder, som stadgas i 9 § lagen om försäkring för olycksfall i arbete; dock skall, där den årliga arbetsförtjänsten understiger tvåtusentrehundra kronor, densamma beräknas till detta belopp.

Beträffande nämnda båda paragrafer hade reservation avgivits av herrar *Wistrand* och *Mannerskantz*, vilka ansett, att minimibeloppet vid beräkning av den årsförtjänst, som skulle ligga till grund för bestämmande av ersättningsbelopp vid sjukdom och olycksfall, borde vara 2,100 kronor med hänsyn till vad som kunde beräknas vanligen förekomma i fråga om icke tjänstepliktiga skogsarbetare.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Det föreligger en reservation även till detta utskottsutlåtande. Jag är ledsn över att ha behövt reservera mig, men jag tycker att man i alla fall något måste hålla på vad man anser ha en viss betydelse i det praktiska livet.

Reservationen går ut på att underlaget för utbetalande av dagersättning vid olycksfall och även vid sjukdom skall sättas till 2,100 kronor i stället för 2,300 kronor, såsom propositionen och sedermera utskottet föreslagit. Beträffande denna fråga har det rätt ganska delade meningar under förarbetena,

Ang. vissa tjänstepliktigas olycksfallsförsäkring m. m. (Forts.)

icke blott om hur stort ersättningsbeloppet skall vara, utan även om huruvida det överhuvud taget skulle finnas några undantagsbestämmelser för de tjänstepliktiga 43:orna, så att dessa skulle få en bättre ställning beträffande olycksfalls- och sjukdomsersättning än vanliga skogsarbetare. Det har också från vissa håll, bland annat från ett par reservanter i arbetsmarknadskommissionen, framhållits att det icke vore lämpligt att göra några särbestämmelser för dessa, emedan det skulle bli prejudicerande för andra tjänstepliktiga, som i framtiden kunna komma att tagas i anspråk. Departementschefen och även utskottet ha skrivit en relativt platonisk mening om att man inte anser att det skulle vara prejudicerande. Man vet emellertid, hur det brukar gå i verkligheten; det blir synnerligen lätt prejudikat.

Jag och min medreservant ha icke gått på den linjen, att särskilda bestämmelser icke borde gälla för dessa tjänstepliktiga. Men vad vi ha strävat efter är något moderatere bestämmelser för ersättningens beräkande. Huvudskälet är att vi ansett det ligga närmare till hands att jämföra dessa tjänstepliktiga med de skogsarbetare, som kanske hugga i samma skog, än att jämföra dem med de värnpliktiga. Utskottet har för sin del ansett det vara lämpligast att jämföra dem med de värnpliktiga, som råkat ut för olycksfall eller sjukdom i militärtjänsten, under det att reservanterna göra gällande att det knappast är med dessa, som jämförelsen skall göras.

Vi ha ett stöd för vår uppfattning hos riks-försäkringsanstalten, som väl är den myndighet i landet som bäst kan bedöma dylika ting. Den har i sitt utlåtande om förslaget sagt, att den anser att det borde räcka med 2,100 kronor då det gäller olycksfall, men att däremot rätten till ersättning när det gäller sjukdomsfall skulle regleras som enligt militärsättningsförordningen. I betraktande av olika omständigheter, förklarar anstalten, äro dessa tjänstepliktiga icke i samma grad jämförbara med de värnpliktiga som väl med andra arbetare inom det yrke det gäller. Och resonemanget leder fram till att man föreslår underlaget till 2,100 kronor.

Denna fråga är ju ingen stor fråga. Men man vet att det redan förut på många håll, för att inte säga överallt, finns en ganska allmän känsla av förargelse bland yrkesskogsarbetarna över att andra, som komma ut i skogen och hugga, exempelvis riksarbetslagen och nu de tjänstepliktiga 43:orna, erhålla förmåner utöver ackordslönerna, som icke tillkomma yrkesarbetarna. Då man alltså vet att en sådan förargelse redan finns, har jag för min del ansett det vara onödigt att införa ytterligare ett moment, som kan öka anledningarna till misstämning bland skogsarbetarna.

Man har under utskottsbehandlingen antytt, att det hela inte skulle märkas så särdeles mycket. Ni kunna emellertid vara säkra på, mina herrar, att varje sådan sak på ganska kort tid blir bekant för dem det vederbör. Då det är ganska säkert, att så är fallet, har jag för min del funnit, att det är bättre att söka förhindra att ytterligare ett irritationsmoment tillkommer. Dessa tjänstepliktiga få ju i alla fall en viss fördel framför skogsarbetarna genom att de få ersättning för sjukdom, som icke kan antagas ha uppkommit av annan orsak än arbetet och deras vistelse i förläggningen. Denna förmån ha vi sålunda icke motsatt oss, herr talman. Det kan nämligen ligga någonting i påståendet att de andra skogsarbetarna, som bo i sina hem, måhända inte i samma grad äro utsatta för infektionsrisker och sådant. Vidare äro de mera vana vid arbetet. Men att öka ersättningsbeloppet utöver vad som är vanligt för yrkesskogsarbetare tycker jag knappast är skäligt. Även om vissa av dem tjäna mer än 2,100 kronor, är det dock ett mycket stort antal skogsarbetare, som inte komma över denna gräns, dels därför att de inte äro så raska i vändningarna — ehuru väl säkerligen raskare än 43:orna — och dels därför att de

Ang. vissa tjänstepliktigas olycksfallsförsäkring m. m. (Forts.)
inte äro i skogsarbete hela året om — vissa tider på sommaren kunna de exempelvis gå hemma och hjälpa föräldrarna med jordbruket, och därför komma de i allmänhet inte upp till högre underlag för ersättningsbeloppet än ungefärligen 2,100 kronor.

Med hänsyn till vad jag anfört, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr Carlsson, Olof: Herr talman! Den fråga, som nu diskuteras, är inte stor ur ekonomisk synpunkt — det är sant. Beträffande det belopp, som skall ligga till grund för minimiersättningen, är det uppenbart att man från olika utgångspunkter kan tvista om huruvida det skall vara 2,100 eller 2,300 kronor. Utskottet har i likhet med Kungl. Maj:t ansett att den beräknade arbetsinkomsten, som skall ligga till grund för ersättningarna, bör vara 2,300 kronor. Den siffran har ju inte alls kommit till på måfå, utan är det fixa belopp, som militärsättningsförordningen föreskriver. Detta belopp är nämligen 1,764 kronor, och lägger man därtill de 30 procent i dyrtidstillägg, som utgå, kommer man upp till ett belopp som närmar sig det föreslagna. Detta har varit skälet till utskottets ståndpunkt. Utskottet har således jämfört dessa ynglingar, som nu göra nytta i skogen, med de värnpliktiga, och det är väl det rimligaste och riktiga. De äro utkallade och de göra ett nyttigt arbete, och det bör då fastställas en ersättning som står i rimlig proportion därtill.

Det är klart att många av dessa inkallade äro ovana vid arbetet, såsom den föregående ärade talaren sade, och att de annars inte skulle komma upp till en sådan förtjänst. Men det är detta, som avfattningen av lagen avser att råda bot för.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Det finns här ytterligare en synpunkt att taga hänsyn till, nämligen kostnadsfrågan, icke minst för statsverket.

Om man anser att dessa inkallade äro vana jämföras med de värnpliktiga än med deras arbetskamrater i skogen och dessutom den föreslagna anordningen medför större kostnader för statsverket, så blir argumentet så mycket starkare. Herr Olof Carlsson kunde inte motivera, *varför* dessa arbetspliktiga närmast borde jämföras med de värnpliktiga. Han sade endast att det borde vara så. När man som skogsägare kommer hem och talar med sina skogsarbetare, så får man sannerligen en helt annan uppfattning när det gäller frågan om med vilka de närmast böra jämföras.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de yrkan- den, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring beträffande 1 § i förslaget till lag med särskilda bestämmelser om försäkring för olycksfall i arbete av vissa tjänstepliktiga m. m. och 5 § i förslaget till förordning om ersättning i vissa fall i anledning av kroppsskada, ådragen under fullgörande av tjänsteplikt, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckta motioner om höjning av maximigränsen för låneunderstöd ur fiskerilånefonden; och

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av gällande bestämmelser rörande älgavgifter m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner om anordnande av statliga försöksgårdar för utrönande av svenska jordbruksprodukters verkliga produktionskostnader.

Om statliga försöksgårdar för utrönande av jordbrukets produktionskostnader.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 38 av herr Nilsson, Bror, m. fl., och II: 81 av herr Carlsson i Bakeröd m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Konungen anhålla om utredning och förslag till anordnandet av statliga försöksgårdar, vid vilkas drift pålitliga uppgifter kunde vinnas om svenska jordbruksprodukters verkliga produktionskostnader.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 38 och II: 81 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Nilsson, Bror: Herr talman! I egenskap av motionär skall jag be att få säga några få ord vid denna frågas behandling.

Jag är tacksam för att utskottet har remitterat motionen till såväl lantbruksstyrelsen som lantbrukshögskolans styrelse. De erhållna remissvaren ha varit avstyrkande, och detta har jordbruksutskottet begagnat sig av i sin motivering för avslag på motionen. Jag har emellertid tidigare mer än en gång haft motioner inför jordbruksutskottet, då så gott som samtliga remissvaren varit positiva, men utskottet har i de fallen icke åberopat remissvaren som stöd för sin ståndpunkt.

När utskottet sålunda framhåller professor Nannesons av styrelsen för lantbrukshögskolan åberopade yttrande, vari uttalas lämpligheten av att den av lantbruksstyrelsen sedan år 1939 bedrivna jordbruksekonomiska undersökningen fortsättes och i mån av behov ytterligare utvidgas och utbygges, vill jag därtill säga, att vi med vår motion ingalunda åsyftat att dessa undersökningar borde nedläggas. Vi mena att försöksgårdarna skulle komplettera dessa undersökningar. Och jag har verkligen svårt att förstå, varför man från alla håll är så emot en sådan enkel begäran från jordbrukets utövare som att man skulle inrätta några gårdar, varifrån man kunde få så tillförlitliga uppgifter som möjligt om produktionskostnaderna för svenska livsmedel.

Nog är allt mänskligt behäftat med ofullkomligheter och svagheter, men att det skulle vara så omöjligt att få fram något så när exakta produktionskostnadsberäkningar beträffande livsmedlen, som professor Nannesson tycks tro, har jag svårt att föreställa mig. Han säger i sitt utlåtande över motionen några anmärkningsvärda ord, som jag skall be att få föredra. De lyda: »Någon exakt och invändningsfri metod att bokföringsmässigt fastställa vinsten resp. förlusten på de skilda driftsgrenarna i lantbruket eller för fastställande av produktionskostnaderna för olika i jordbruket framställda slutprodukter har överhuvud taget icke ännu utarbetats. På grund av jordbruksproduktionens säregna struktur och det intima sambandet mellan de skilda produktionsgrenarna inom lantbrukshållningen torde någon dylik metod icke heller kunna åstadkommas.»

Visserligen får man ofta vid åhörandet av diskussioner i jordbruksekonomiska och nationalekonomiska frågor det intrycket, att dessa vetenskaper ha

Om statliga försöksgårdar för utrönande av jordbrukets produktionskostnader. (Forts.)

föga av vetenskaplig ackuratess över sig — meningarna äro så skiftande, prognoser och mål så växlande. Men hur det är, så verka ändå de ekonomiska lagarna med en säregen tyngd, som til syvende og sidst varje medborgare får känning av. Lantmannen har en bok, som i alla fall ger ett säkert utslag när alla andra böcker — huvudboken inräknad — svika, och det är plånboken. Temporärt kan nog också den vara osäker för bedömandet av jordbrukets räntabilitet, men i det långa loppet står den sig.

Jag menar alltså, att om man skulle taga miste något litet på den rätta avvägningen mellan priserna på de olika produkterna från ett jordbruk, så skulle man väl ändå i all rimlighets namn kunna få ett rejält och entydigt svar på frågan, huru rörelsen i sin helhet gått och vad man alltså behöver för priser på produkterna för att det hela skall gå i lås. Detta är ju det viktigaste. Professor Nannesson menar däremot, att »anordnandet av en eller annan statlig försöksgård för direkta driftsekonomska undersökningar vore säkerligen av stort värde. I stället för den försöksverksamhet av övervägande teknisk art — utförande av gödslings-, bearbetnings-, avdiknings-, sort-, utfodringsförsök o. s. v. — som bedrivs vid de nuvarande försöksgårdarna, skulle uppgiften för en dylik försöksgård vara att belysa rent driftsekonomska problem, såsom beträffande produktionens lämpligaste inriktning, olika växtföljdsformers relativa lämplighet, olika gröders förfruktsvärde o. s. v. En utredning angående lämpligheten av att upprätta särskilda försöksgårdar i detta syfte torde förtjäna beaktande.»

Vi ha med vår motion avsett, att man även skulle kunna göra dylika undersökningar. Inför den stora skepticisn, som professorn ådagalägger i fråga om möjligheterna att få ett svar på frågan om slutprodukternas pris, måste varje lantman emellertid fråga sig, om det överhuvud taget har något värde vare sig med bokföringar eller driftsekonomska undersökningar. Samma fråga kunna med skäl också konsumenterna göra sig.

Här stå båda dessa stora grupper i dagens kamp om brödet och fråga sig: Vilket är ett rimligt och rättvist pris på födan? Frågan är av den allra största vikt både för nuet och framtiden. Ja, man skulle kunna våga det påståendet, att denna fråga i sig inrymmer moment, berörande hela vårt folks framtid.

I denna motion peka vi på en utväg att få svar på frågan, ett ärligt svar, som båda parter kunde förlita sig på riktigheten av. Då svarar landets förnämste jordbruksekonomske expert: »Frågan kan icke besvaras!» Jordbruksutskottet instämmer, och naturligtvis följer riksdagen utskottet. Jag har inte ens fått någon utskottsledamots stöd i form av en blank reservation, och därför skall jag inte heller, herr talman, framställa något yrkande.

Herr Gabrielsson: Herr talman! Då den siste ärade talaren icke hade något yrkande kunde det ju vara onödigt att bemöta hans anförande. Jag vill emellertid påpeka att jordbruksutskottet har stött sig på de yttranden, som lämnats av olika myndigheter, däribland lantbruksstyrelsen, vilka icke ansett sig kunna tillstyrka motionen och angivit skälen därför.

Styrelsen för lantbrukshögskolan har åberopat ett uttalande av professor Nannesson, vilket herr Bror Nilsson nyss kritiserade. Detta uttalande kommer dock från den man, som är den mest sakkunnige vi ha på detta område i landet. Hans uttalande har också utskottet närmast anført som stöd för sin ståndpunkt. Vi ha ansett att man genom anläggandet av försöksgårdar enkom för att få fram vad det kostar att producera jordbruksprodukter icke kan åstadkomma ett sådant material, på vilket man skulle kunna bygga några åtgärder

Om statliga försöksgårdar för utrönande av jordbrukets produktionskostnader. (Forts.)

för framtiden. Vi ha redan försöksgårdar, som äro mycket mångsidiga och vilka ha till uppgift att göra alla möjliga försök, och vi arbeta just på att genom mosskulturföreningen anlägga ytterligare försöksgårdar. Man borde, i den mån det nu är möjligt att utröna produktionskostnaderna, försöka att anlita dessa gårdar även för detta ändamål.

På dessa grunder har utskottet icke ansett sig kunna bifalla motionen, ehuru jag gärna medger att det ligger mycket i det krav motionärerna framfört. För närvarande ha vi emellertid icke anledning att tillstyrka det, och jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Friggeråker: Herr talman! Den ärade motionären tillät sig inte göra något yrkande om bifall till sin motion. Jag skulle dock vilja påstå, att det vare sig man nu ser på detta spörsmål från producenternas, d. v. s. jordbrukarnas, eller från konsumenternas sida, är så mycket som har hänt på detta område under de senaste åren, att det kräver en utredning. Icke minst förra året gjordes från såväl lantbruksstyrelsen som från lantbruksförbundet starkt gällande, att de siffermässiga uppgifter, som funnos att tillgå beträffande priserna på livsmedel, icke voro i tillräcklig grad tillförlitliga utan i många fall vilade på bedömanden och antaganden. Här är nu ett uppslag, varigenom man skulle kunna tillgodose ett gammalt önskemål från såväl jordbrukarhåll som från andra håll och varigenom man skulle kunna komma fram till ett sådant resultat, att man kunde få faktiska och exakta uppgifter rörande prissättningen, som skulle vila på en fullt objektiv grund.

Jag skulle vilja framhålla att detta är en ofantligt stor fråga, som inte kan skjutas åt sidan så lätt som utskottet här gjort. Det är ytterst starka skäl som motivera att man verkligen går den in på livet, och det är ingen dag för tidigt att så sker. Jag är fullt förvissad om att en utredning härvidlag skulle föra producenterna och konsumenterna närmare varandra. Det är alldeles nödvändigt, att man här undanröjer en hel del missuppfattningar. Varför kunna vi då inte träda fram till förhandlingsbordet för att i så nära samarbete som möjligt vidtaga alla de mått och steg, som äro behöfliga för att utreda jordbrukets prisfrågor på mera tillförlitliga grunder än hittills?

Herr talman! Jag anser att det finns starka skäl att bifalla den föreliggande motionen, och jag tillåter mig att framställa ett yrkande härom.

Herr Eriksson, Carl Edmund: Herr talman! Den siste ärade talaren ansåg i likhet med motionären starka skäl föreligga för bifall till motionen. Jag vill erinra herrarna om att staten redan nu har anslagit medel för jordbruksekonomiska undersökningar. Vi ha över hela landet ett helt system av gårdar, som lämna material till den pågående jordbruksekonomiska undersökningen, där det gäller att få fram den största möjliga bärigheten och avkastningen från dessa gårdar. Dessutom pågår just nu inom livsmedelskommissionen en utredning angående de jordbrukets betingelser, på vilka statens åtgöranden baseras, d. v. s. den prispolitik, som man för dagen anser skall vara vägledande.

Jag skulle också vilja fråga motionären och den siste ärade talaren, vad de vilja få fram genom sitt förslag. Om staten anlägger några sådana försöksgårdar, som de föreslå, är jag nästan övertygad om att dessa skulle lämna det resultatet, att jordbruk icke under några förhållanden bär sig. Det har nämligen visat sig, att de försöksgårdar, som staten redan tidigare upprättat på olika håll i landet, i många fall gett ett avskräckande resultat för alla dem, som tänka sig att fortsätta med jordbruksnäringen och ta mönster från dessa försöksgårdar.

Om statliga försöksgårdar för utrönande av jordbrukets produktionskostnader. (Forts.)

Resultatet av alla de försök, som göras på detta område, måste självfallet bli helt beroende av den man, som sköter driften. Jag är fullständigt övertygad om att om herr Nilsson och jag skulle få var sin försöksgård, är det — även om vi båda vore jordbrukare — därmed inte alls säkert, att de resultat, som vi skulle komma till, skulle bli likvärdiga. Då måste man ju fråga sig, vilket av resultaten, herr Nilssons eller mitt, som skulle bli utslagsgivande. I detta fall liksom i fråga om så mycket annat i livet måste det hela baseras på den enskildes förmåga att tillvarata alla möjligheter, som finnas. Särskilt när det gäller jordbruk, är detta kanske viktigare än inom andra verksamhetsområden.

Jag anser för min del, att jordbruksutskottet har intagit den rätta ståndpunkten, när det gått på avslag, och jag tror, att utskottet är i gott sällskap, då ju utlåtandena från alla de myndigheter, som ha yttrat sig över motionen, gå i samma riktning, nämligen på rent avslag.

Jag ber därför, herr talman, att få instämma i yrkandet om bifall till jordbruksutskottets förslag.

Herr Nilsson, Bror: Herr talman! Jag vill säga till den siste ärade talaren, att de siffror, som man får fram genom de undersökningar, som göras i detta avseende, ju också användas, och såsom jag redan tidigare nämnt, är det inte vår mening att onödiggöra de redan nu pågående undersökningarna, men de behöva kompletteras. Deras tillförlitlighet är omstridd, och man har inte ett tillräckligt stort material. Därtill kommer att de jordbruk, som äro med i dessa undersökningar, nog i allmänhet stå på toppen av modernitet.

Jag har mycket svårt att förstå den tankegången, att jordbruket i ekonomiskt avseende skulle vara så artskilt från andra näringar, att man inte ens skulle kunna göra en tillförlitlig kalkyl över produktionskostnaderna. Det är visserligen sant, att resultatet är beroende av den personliga dugligheten, och den ene jordbrukaren kan ju kanske ha fått större gåvor i detta avseende än den andre. Men det finns väl bland jordbrukarna som bland alla andra människor ett slags genomsnitt, som borde vara den grund, som man skulle utgå ifrån. Man kan inte begära, att det stora flertalet jordbrukare skall få sin inkomst beräknad efter de prestationer, som den allra förnämsta experten på området kan åstadkomma, utan det är väl rimligt, att de få betalt efter vad som genomsnittligt kan presteras av jordbrukarna.

Det behöver ju inte alls bli några extra kostnader för staten med dessa försöksgårdar. Om jordbruket, som vi väl alla hoppas och tro, är i någon mån lönsamt, skulle staten inte behöva vidkännas några förluster på denna verksamhet. Staten har ju själv redan nu gårdar, och om det inte skulle finnas lämpliga gårdar, har staten möjlighet att inköpa en dylik och det skulle väl inte vara större risk för staten att inköpa en gård än för den enskilde. Det skulle icke heller vara förenat med större risker för staten än för den enskilde att driva en gård. Det finns ju ändå så pass mycket anställd personal inom jordbruksnäringen. Vi ha så många duktiga jordbruksarbetare, statare, djurskötare, rättare och inspektorer, väl utbildade maskinskötare o. s. v. Jag förstår inte, om herr Eriksson tänker sig, att det skulle vara omöjligt att få några av dessa människor att arbeta ordentligt för statens räkning. Om man satte en duktig rättare, ett par duktiga statare och en duktig djurskötare, alla med goda betyg, på en dylik försöksgård, sedan platserna hade utannonserats lediga, såsom sker i vilket annat företag som helst, skulle man då inte våga tro, att dessa människor skulle göra det bästa möjliga av situationen? Jag har för min del verkligen den tilltron till dessa duktiga arbetare, att de skulle göra det. Det

Om statliga försöksgårdar för utrönande av jordbrukets produktionskostnader. (Forts.)

finns ju för övrigt många enskilda, som ha det ordnat på det sättet, att de ha en rättare och några statarfamiljer som sköta deras gård. Jag är övertygad om att man skulle kunna leta upp många unga människor i vårt land, som vore villiga, dugliga och kapabla att för det allmännas räkning sköta en gård på bästa möjliga sätt. Av det resultat, som därvid framkom, skulle man väl kunna få värdefulla siffror för bedömande av jordbrukets räntabilitet. Jag kan inte tänka mig annat än att det skulle bli siffror, som såväl för jordbrukets eget folk som för den stora konsumentgruppen skulle vara värdefulla och i högsta grad vägledande. Om man använder dessa siffror såsom komplement till vad man i övrigt kan få fram genom de undersökningar, som vidtagas, skulle man enligt mitt förmenande få till stånd en säkrare uppfattning om dessa så oerhört omstridda spörsmål. Om de inte vore så omstridda, skulle jag, mina herrar, inte ligga i så mycket för denna sak, ty då vore den inte så aktuell. För dagen och, såvitt jag kan se, långt in i framtiden är det emellertid en synnerligen viktig uppgift att vi försöka få en klar uppfattning om jordbrukets verkliga räntabilitet och läge i ekonomiskt avseende i vårt land — en uppfattning som vi sedan skulle kunna få spridd — och bli eniga om att vi verkligen böra vidtaga alla de åtgärder, som kunna vara rimliga och som skäligen kunna tänkas leda till målet.

Jag skall sluta med att säga herr Eriksson, att konsumenterna inte behöva vara rädda för de undersökningar, som vi här föreslå. Låt oss se sanningen i ögonen, och låt oss inte tro, att det förhåller sig så, att jordbruket icke på något sätt är lönsamt! En sådan orimlighet skola vi inte tro kommer att bli resultatet av dessa undersökningar, utan vi skola väl hoppas, att sanningen kommer fram. Det är den, som vi sträva efter, var och en på sitt håll. Sanningen skola vi inte vara rädda för, ty, såsom vår förre gamle ålderspresident sade: det är sanningen som skall göra oss fria.

Herr Andersson, Alfred: Herr talman! Jag skall visst inte bestrida, att det kunde ha ett ganska stort värde, om det verkligen kunde skapas några sådana här försöksgårdar under statens kontroll. Men när man tar ställning till detta spörsmål, måste man omedelbart fråga sig, hur många försöksgårdar, som vi skulle behöva i vårt avlånga land för att få fram en klar och tydlig bild av jordbrukets lönsamhet. Enligt min mening skulle det krävas ofantligt många sådana, om vi skulle få fram ett verkligt värdefullt resultat. Bara i ett enda landskap, t. ex. Skåne, skulle det behövas många sådana försöksgårdar. Det skulle på sina håll kanske inte räcka med en i varje kommun, emedan förhållandena skifta så oerhört t. o. m. inom en liten kommun. När man betänker, hur olika förhållandena äro inom olika delar av vårt vidsträckta land, förstår man, att det skulle vara nödvändigt med ett mycket stort antal försöksgårdar. Av den anledningen har även jag, herr talman, anslutit mig till avslagslinjen.

Herr Bondeson: Jag tillåter mig, herr talman, att på det varmaste instämma i yrkandet i herr Bror Nilssons motion.

Vi komma om en liten stund att här i kammaren behandla ett ärende, som gäller anslag till uppförande av en andelsladugård i Jämtland. När herr Andersson i Bussjö efterlyser, var vi skola lägga våra försöksgårdar i detta avlånga land, vill jag säga: Låt oss inte begå det fel, som vi kanske komma att göra i fråga om Bjärne andelsladugård, utan låt oss i stället försöka få till stånd några sådana försöksgårdar som herr Bror Nilsson åsyftar.

Vid voteringen kommer jag, herr talman, att följa herr Bror Nilsson.

I herr Bondesons yttrande instämde herr *Sandegård*.

Om statliga försöksgårdar för utrönande av jordbrukets produktionskostnader. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 209, angående statsbidrag till förlossningsvården samt den förebyggande mödra- och barnvården; samt
nr 210, med förslag till förordning om anställande av distriktsbarnmorskor m. m.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av vissa kostnader för utredning rörande Horssjöns torrlägningsföretag av år 1937 i Jönköpings län;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 23, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i villkoren för statsbidrag från anslaget till åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m.; samt

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till rikets allmänna kartverk jämte i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. statsunderstöd till uppförande av en andelsladugård.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsunderstöd till uppförande av en andelsladugård i Bjärme i Jämtlands län jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 5 mars 1943 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 116, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att ett belopp av högst 45,000 kronor finge enligt de riktlinjer, som i propositionen angivits, utlämnas såsom statsunderstöd för anordnande av en gemensam ladugård för vissa fastigheter i Bjärme i Näs socken, Jämtlands län.

Kungl. Maj:ts förslag innebar, att av angivna belopp 25,000 kronor skulle utgå såsom lån och 20,000 kronor såsom bidrag.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 223 av herr *Johansson, Lennart*, och herr *Nilsson, Bernhard*, vari hemställdes, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 116;

2) II: 334 av herr *Hedlund* i Östersund, vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att hela det såsom lån och bidrag föreslagna beloppet, 45,000 kronor, skulle utgå såsom bidrag.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag å motionerna I: 223 och II: 334, medgiva, att ett belopp av högst 45,000 kro-

Ang. statsunderstöd till uppförande av en andelsladugård. (Forts.)
nor finge enligt de riktlinjer, som i förevarande proposition angivits, utlämnas såsom statsunderstöd för anordnande av en gemensam ladugård för vissa fastigheter i Bjärme i Näs socken, Jämtlands län.

Reservation hade anmälts av, utom andra, herr *Bondeson*, som dock ej antytt sin mening.

Herr Johansson, Lennart: Herr talman! Jag har tillsammans med herr Nilsson i Landeryd väckt en motion i detta ärende, vilken går ut på ett yrkande om avslag på Kungl. Maj:ts proposition. Vi ha nämligen ansett, att riksdagen icke bör medverka till förverkligandet av ett projekt, som de flesta jordbrukare inte tro på.

Motiveringen för detta gemensamma bygge skulle vara, att om dessa jordbrukare uppföra en ladugård tillsammans, skulle byggnadskostnaderna kunna avsevärt nedbringas. Men om man tar del av den kostnadsberäkning, som är angiven i den kungl. propositionen, finner man, att byggnadskostnaderna belöpa sig till något över 1,200 kronor per hektar åker för de till företaget avslutna fastigheterna. Jag tror inte, att byggnadskostnaden i vanliga fall är större, om det bygges särskilda ladugårdar, som passa för varje brukningsdel. Dessutom tillkommer enligt vad som omnämnes i förslaget, att det skall byggas en bostad för föreståndaren. Någon kostnadsberäkning beträffande detta bostadsbygge finnes emellertid icke angiven.

De myndigheter, som ha yttrat sig i detta ärende, ha uttalat sig avstyrkande med undantag av majoriteten inom egnahemsstyrelsen samt Jämtlands läns hushållningssällskap. Två ledamöter av egnahemsstyrelsen ha dock haft en avvikande mening. De ha nämligen uttalat, »att staten icke borde medverka till ett experiment, som uppenbarligen ej kunde medföra någon som helst fördel för den enskilde jordbrukaren och icke kunde tänkas gagna en önskvärd utveckling av landets jordbruk». Även statskontoret och lantbruksstyrelsen ha avstyrkt förslaget. Dessa myndigheter ha pekat på många orsaker till att de ansett, att det icke skulle vara lyckligt att få till stånd dylika föreningar bland landets småbrukare. Särskilt har man fäst sig vid den omständigheten, att dessa jordbruk komme att drivas kreaturslösa. Var och en, som har sysslat med jordbruk, förstår ju, att det stora intresset vid småbruk ändå är kreatursskötsel och sysslandet därmed. Om man ginge in för sådana gemensamma ladugårdar, som här föreslås, skulle jordbrukarungdomarna inte få lära sig att uppföda kreatur eller sköta dem. Det bleve nog något verklighetsfrämmande för svenskt småbruk. De besparingar, som skulle uppstå genom den gemensamma driften, tror jag inte särskilt på. Jag förstår inte heller, hur beteshållandena skulle kunna utnyttjas på dessa små fastigheter. Då varje delägare i andelsföretaget tydligen själv skall bruka sin jord och andelsägarna således komma att ha olika sorters säd eller grödor på sina skiften, skulle det ju nästan bli omöjligt att på ett rationellt sätt utnyttja betet för den stora gemensamma kreaturstammen.

Jag ber, herr talman, att med anledning av vad jag nu anfört få yrka bifall till den av herr Bernhard Nilsson och mig avgivna motionen, vilket innebär avslag på utskottets hemställan.

Herr Bondeson: Herr talman! Såsom reservant i den punkt, som gäller statsunderstöd till uppförande av en andelsladugård i Bjärme, tillåter jag mig att helt kort anföra, att även om det hela är ett försök, skulle jag bli glad, om det lyckades, men det är inte min tro.

Andelsägarnas insatser, framför allt deras moraliska insats, är alldeles för

Ang. statsunderstöd till uppförande av en andelsladugård. (Forts.)

liten. Man borde ha krävt, att värdet av de inköpta djuren skulle ha ingått i andelsägarnas ansvarsförbindelser. Det statsunderstöd, som här kommer att ges i form av lån och bidrag, anser jag vara alldeles för stort. Visserligen säges det, att lånet skall förräntas och återbetalas, men det utmärkande för sådana lån som dessa är, att de kunna efterskänkas — och så blir nog fallet även här. Kammarens ledamöter böra också erinras om att kooperativa förbundet har ställt ett belopp av 90,000 kronor utöver de av riksdagen nu begärda 45,000 kronorna till förfogande för sakens realiserande. Huruvida detta belopp är en gåva eller om det ställes till förfogande med återbetalningsskyldighet, framgår inte av de handlingar, som jag haft tillfälle att se. Det bör också, såsom den föregående ärade talaren framhöll, erinras om att nästan alla de myndigheter, som hörts i ärendet, ha avstyrkt förslaget eller haft grava anmärkningar att göra mot företagets förverkligande. Utskottet är självt mycket tveksamt om huruvida det hela verkligen kan bli lyckligt för andelsägarna.

Även några ytterligare små anmärkningar äro att anföra. Ladugården skall rymma samtliga andelsägares kor, men ej annat. Jag utgår dock ifrån att även en tjur skall finnas — eller skall det nya systemet med konstgjord befruktning användas? Då blir kostnaden kanske än större för andelsägarna. Jag utgår även ifrån att korna böra vara dräktiga, när de komma till ladugården och att det födes kalvar. Dessa få ej heller stanna, ty det står att ladugården endast skall inrymma kor. Så framgår det i varje fall av handlingarna. Om kalvarna således skola återföras till ägarens gamla ladugård, varifrån skall mjölk då erhållas att uppföda dem med? Klokast vore väl — och tanken kanske också är den — att kalvarna skola få stanna kvar i det nyuppförda stallet.

En betänkelig sak är också att prissättningen på de produkter, som andelsägarna skola leverera till andelsladugården, skall ske efter fodervärdet. Det är kanske inte i och för sig så mycket att säga om denna princip, men om alla andelsägarna t. ex. ha sitt hö färdigt att köra in på en gång, kan detta helt enkelt inte ske samtidigt. Någon av andelsägarna, t. ex. Lindblom, får då leverera sitt hö välbärgat och får högsta pris för det, medan däremot t. ex. andelsägaren Alm får vänta. Under de närmaste fjorton dagarna regnar det kanske. Alms hö blir då försämrat, och han får mindre betalt. Detta gäller inte enbart för Alm, utan det kan bli likadant för flera av andelsägarna. Ingen blir därför helt belåten med detta system. Ehuru det är rättvist att få betalt efter kvalitet, kan man inte tillämpa detta system så, att alla bli belåtna, om inte vår Herre låter det vara så vackert väder hela tiden, att alla kunna få sitt hö bärgat och inkört så att det blir av samma kvalitet.

Flera småanmärkningar vore ytterligare att anföra. Men dessa ha ej varit avgörande för min reservation, utan det avgörande har varit den alltför lösa grund, som hela experimentet vilar på.

Jag har, herr talman, intet yrkande, men om det blir votering, kommer jag att stödja den motion, som föreligger om avslag på förslaget.

Herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Den siste ärade talaren tycks ha fått den uppfattningen, att det hela är klart i och med att riksdagen har beviljat det ifrågasatta anslaget. Så är emellertid ingalunda fallet.

Då vederbörande kommo in till departementet med sin ansökan, föredro de stadgar, som skulle ligga till grund för andelsföreningens bildande. När jag läst igenom dessa stadgar, förklarade jag genast, att det aldrig kunde bli något statslån på dem, utan de måste naturligtvis bygga på ansvarighet ifrån de olika till föreningen anslutna jordbrukarna. Följaktligen få andelsägarna i första hand pröva, om de kunna göra upp sådana stadgar, att det ligger en verklig ansvarighet bakom. Jag kan nämligen inte, även om riks-

Ang. statsunderstöd till uppförande av en andelsladugård. (Forts.)

dagen nu ställer medel till förfogande, medverka till att låna ut pengar till en dylik förening på vilka lösa grunder som helst. Andelsägarna måste naturligtvis genom sina stadgar binda sig för det ekonomiska ansvar, som de skola ta. Vilja de inte göra det, kan staten icke heller bevilja de pengar, som ifrågasatts. Därför framhålles det ju också uttryckligen i departementschefens uttalande, som utskottet refererar i sitt utlåtande, att Kungl. Maj:t bör få pröva de förutsättningar, som föreligga för att lån skall kunna beviljas.

När jag tog upp denna fråga, gjorde jag det av den anledningen, att det ju många gånger i tidningspressen och även i offentliga resonemang talas om jordbrukarnas stora arbetsbörd. Man går ibland så långt, att man säger, att en jordbrukare, som har fem å sex hektar, har så stor arbetsbelastning, att han får arbeta mycket mer än åtta timmar om dagen i genomsnitt. Detta är dock en sanning med mycket stor modifikation. Vem som helst som drivit jordbruk under en följd av år vet, att det ingalunda blir en arbetsbelastning av denna storleksordning på ett hur litet ställe som helst. Men man har ju alltid tvånget för vederbörande att vara till hands på gården. Ladugårds-skötseln som sådan fordrar, att vederbörande blir bunden och måste vara till hands bestämda tider på dagen, även om han icke har något att uträtta under mellantiden då djurskötsel icke försiggår. Om en jordbrukare med ladugårds-skötsel tar på sig arbete vid sidan av själva jordbruket och således får sköta om djuren efter den ordinarie arbetstidens slut, måste detta enligt mitt sätt att se betraktas såsom ett slags övertidsarbete. Detta merarbete beror ju inte på att jordbruket som sådant kräver hela dagens arbete, utan på att vederbörande vill förtjäna pengar vid sidan av vad det egentliga jordbruket kan ge.

Det har därför stått för mig såsom ett önskemål, att man skulle kunna pröva en sådan form som den här planerade för ladugårdsskötseln. Jag erkänner emellertid, att den andelsförening, som här är ifrågasatt att bildas, naturligtvis icke är idealisk i fråga om jordbrukens storlek. Det är nämligen här fråga även om tre eller fyra gårdar, som äro familj jordbruk, där enligt mitt sätt att se åtminstone en manlig person har tillräckligt att göra med jordbruket. Men vederbörande ha själva kommit och begärt att få göra detta försök.

Nu säga somliga, att försöket kommer att misslyckas, därför att det kommer att utfalla på det eller det sättet. Andra säga, att det kommer att lyckas. För min del vill jag inte spå någonting om den saken, men det gäller väl här som vid all annan försöksverksamhet, att om företaget kommer till stånd, kommer man med tiden att göra en del erfarenheter som kunna bli till vägledning. Om deltagarna i företaget nu t. ex. tro att höet alltid skall betalas med det noterade marknadspriset, medan varje praktisk jordbrukare vet, att det inte går att omsätta hö i hur stora partier som helst till de angivna priserna, så få de erfarenhet av det, och även andra, som kanske drömma om detsamma, få den erfarenheten. Försöksverksamheten kommer alltså att ge ett utslag, så att de kunna se att de misräknat sig i många fall, under det de kanske räknat rätt i många fall.

Herr Bondeson sade, att ladugården blir alldeles för dyr. Jag har skrivit i propositionen, att statsmakterna få pröva den saken, och vi böra naturligtvis se till, att inte ladugården får kosta hur mycket som helst, så att man slänger ut pengar i onödan för att få till stånd denna försöksverksamhet.

Det är, som sagt, vanskligheter i detta försök att nå det avsedda syftemålet, men vi veta att vi inte kunna fullständiga alla ofullständiga jordbruk, och då menar jag, att här är ett sätt att försöka, om man inte i stället kan frigöra en del av den arbetskraft, som nu är bunden på dessa tio eller elva gårdar, så att ägarna vid sidan av jordbruket kunna förtjäna vad de behöva för en tillräcklig standard för sina familjer. Felet i detta fall är som

Ang. statsunderstöd till uppförande av en andelsladugård. (Forts.)
föret sagts, att det är tre eller fyra delägare som ha väl stora jordbruk, men jag har förmenat, att när de själva vilja slå sig ihop, bör man bortse däri- från och se till, att tanken ändå kan realiserast. De måste emellertid antaga stadgar, som innebära tillräcklig garanti för att de stå den risk, som måste vara förenad med detta företag, och de måste vara bundna, så att inte hälften kan springa ifrån, när de efter någon tid fått erfarenhet om att det inte blir som de ha beräknat. Statsmakterna kunna ju inte medverka, om hälften eller två tredjedelar av ladugårdsföreningens medlemmar skola kunna lämna föreningen och ladugården sedan stå som ett minne av ett försök, som inte varit väl genomtänkt. Om försöket skall bli verklighet, sedan riksdagen ställt pengarna till förfogande, får saken naturligtvis prövas ingående, så att man inte förbiser de försiktighetsmått som äro nödvändiga.

Herr **Ekströmer**: Herr talman! I motsats till de båda första talarna måste jag säga, att jag med mycket stort intresse tog del av denna proposition. Det har ju talats och skrivits så mycket om olika försök att rationalisera det mindre jordbruket, att jag måste säga, att när det nu från jordbrukarna själva kommit ett initiativ till ett sådant försök, så bör man verkligen taga vara på det. Det är visserligen sant att detta försök kan misslyckas, ja, då är ju skadan inte så förfärligt stor. Men det *kan* också lyckas, och då tror jag, i motsats till herr Lennart Johansson, att det finns många byar här i landet, där man sannolikt skulle börja tänka på att övergå till en sådan driftsform för sin kreatursskötsel, antagligen till fördel för ekonomin.

Även jag måste säga, att jag finner en del att anmärka på propositionen, framför allt de höga byggnadskostnaderna per arealenhet. Det kan inte vara riktigt sunt med en så hög byggnadskostnad som här har beräknats, och jag vill påpeka, att i den beräknade kostnaden ej ens ingår plats för några andra djur än nötkreatur. För de svin och hästar, som kunna finnas, måste man sålunda ha särskilda byggnader. Jag kan inte tänka mig annat än att byggnadskostnaderna skola kunna nedbringas. Även finns det andra anmärkningar att göra. Särskilt måste fordras, att de till föreningens verksamhet hörande djuren också bli föreningens egendom.

Ett särskilt påpekande vill jag göra, och det är därför, som jag begärt ordet. I propositionen skriver departementschefen: »Det synes ock lämpligt, att ifrågavarande verksamhet, åtminstone för en tid framåt, närmare följes av en av Kungl. Maj:t utsedd sakkunnig person, som det bör åligga att avgiva redogörelse för det ekonomiska resultatet av verksamheten.» Detta är ju gott och väl, men jag tror ej att det räcker. Jag har arbetat mer än de flesta i jordbrukarnas föreningsrörelse, och jag vet, hur det kan gå till i sådana här småföreningar: i lyckligt fall är det en duktig och kraftig styrelse, och då går allting bra, men det kan också inträffa motsatsen, och då brukar det ganska snart trassla till sig. Nu är ju detta en alldeles ny slags förening, och det kan nog ej undvikas, att det blir ständiga anledningar till irritation och tvistigheter mellan medlemmarna. Jag behöver bara påpeka en sådan sak som de grunder, efter vilka betalningen för fodret skall utgå, och det kan vara fråga om transportproblem, om det fortsatta avelsarbetet och om växtföljden på de olika medlemmarnas gårdar, betesförhållandena o. s. v. Jag undrar därför om det inte vore klokt, att denne person, som herr statsrådet talar om, inte bara på avstånd följer förhållandena och avger rapporter, utan också blir medlem av styrelsen. Jag tycker att när det gäller ett nytt experiment som detta, som ej *får* misslyckas, så bör man i möjligaste mån gardera sig för att man inom styrelsen får en person, som kan representera en opartisk sakkunskap och som har auktoritet nog för att utjämna eventuella tvistigheter, och även för att redan från

Ang. statsunderstöd till uppförande av en andelsladugård. (Forts.)

borjan få verksamheten lagd efter sunda ekonomiska linjer och på allt sätt främja samverkan medlemmarna emellan.

Jag borde nog ha motionerat i denna fråga, men jag tyckte saken var så ringa, att jag ej gjorde det, och nu lär det väl vara för sent att framställa ett yrkande, men jag vill dock hemställa till herr statsrådet, eftersom herr statsrådet själv säger, att de grunder, som skola tillämpas vid detta företag, ännu ej äro klara, att herr statsrådet måtte tillse, att Kungl. Maj:t förbehåller sig rätt att, såsom villkor för utbetalning av lån och bidrag, i föreningens styrelse insätta en sakkunnig och i orten känd person, som också skall avgiva redogörelse för resultatet av föreningens ekonomiska verksamhet. Jag tror verkligen med den erfarenhet jag har av föreningsrörelsen ute i bygderna, att detta skulle vara en någorlunda god garanti för att detta företag icke skall misslyckas.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr **Tjällgren:** Herr talman! I anledning av vad som här yttrats under debatten i anledning av det föreliggande utlåtandet skall även jag be att få säga några ord.

Först skulle jag då vilja hemställa, att kammarens ledamöter inte måtte taga allt för djupt intryck av den svartmålning rörande detta förslag, som gjordes av en föregående ärad talare. Sedan vill jag säga, att jag blottar inga hemligheter, om jag tillåter mig nämna, att vid behandlingen av detta ärende såväl inom avdelningen som inom utskottet inte bara uttalades delade meningar om lämpligheten att uppföra s. k. andelsladugårdar och för det ändamålet bevilja statsbidrag, utan också gavs uttryck för betänkligheter mot projektet, och detta är också utsagt i utskottets motivering. Men detta oaktat var det ingen inom vare sig avdelningen eller utskottet, som yrkade avslag på Kungl. Maj:ts proposition.

Statskontoret och lantbruksstyrelsen ha visserligen avstyrkt förslaget, men däremot har förslaget tillstyrkts av egnahemsstyrelsen och av ladugårdsbyggnadssakkunniga.

En av de närmaste orsakerna till att utskottet enhälligt tillstyrkt förslaget är att utskottet inte velat vara med om att förhindra ett försök att avhjälpa de nu särskilt i de norrländska länen rådande svårigheterna att erhålla nödig arbetskraft för skötseln av ladugårdarna. Jag har ju tidigare vid flera tillfällen tillåtit mig att från denna plats påpeka dessa svårigheter, och man kan säga, att förhållandena hålla på att bli rent olidliga för jordbrukarna i de län jag nu syftar på. Det måste enligt min mening också vara ett statsintresse att avhjälpa dessa missförhållanden, och det är ingen överdrift, om jag säger, att det inom mitt hemlän, Västernorrlands, är inte så få jordbrukare som blivit tvingade att antingen sälja sina gårdar eller också sälja sina djur och driva kreaturslöst jordbruk av den anledningen att de icke kunnat erhålla skötare för djuren. Och det behöver väl knappast nämnas, att detta förhållande är till stor skada icke blott för de jordbrukare det närmast gäller utan även för hela samhället. Nu förhåller det sig ju så, att bristen på ladugårdsskötare gör sig mest gällande inom det mindre och medelstora jordbruket. Vid de större gårdarna, där det erfordras en eller flera manliga ladugårdsskötare, visar erfarenheten att det är lättare att erhålla sådana. Det är detta man vill uppnå genom den föreslagna anordningen att sammanslå flera smärre ladugårdsbesättningar till en större.

Föredragande departementschefen synes heller ingalunda vara säker på att ett realiserande av förslaget kommer att medföra endast fördelar. Detta har

Ang. statsunderstöd till uppförande av en andelsladugård. (Forts.)
han uttalat i propositionen, såsom vi kunna läsa på sid. 4 i utskottsutlåtandet, där yttrandet är återgivet.

Såvitt jag förstår, är alltså den föreslagna åtgärden ett försök, och jag vill säga ett mycket vällovt försök, att avhjälpa den olägenhet jag nyss tillåtit mig påpeka, nämligen svårigheten att erhålla ladugårdsskötare, särskilt, som jag nämnde, i norra delen av landet. Även om jag av skäl, som jag inte här skall närmare utveckla, nog har haft en viss betänksamhet, huruvida detta skall lyckas, har jag i alla fall ansett mig böra gå med på förslaget, och jag vill uttala den förhoppningen, att denna betänksamhet, som jag möjligen har hyst mot förslaget, måtte komma att visa sig ogrundad.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ordet lämnades härefter för kort genmäle till herr **Bondeson**, som yttrade: Herr talman! Jordbruksutskottets värderade ordförande sade, att såväl lantbruksstyrelsen som statskontoret och egnahemsstyrelsen tillstyrkt förslaget. Jag vill då erinra om att, såsom framgår av utskottsutlåtandet, lantbruksstyrelsen och statskontoret avstyrkt, under det skiljaktiga meningar ha framförts inom egnahemsstyrelsen. Byråchefen N. Collin har uttalat, att staten icke borde medverka till ett experiment, som uppenbarligen ej kunde medföra någon som helst fördel för den enskilde jordbrukaren och icke kunde tänkas gagna en önskvärd utveckling av landets jordbruk. Ej heller ledamoten av egnahemsstyrelsen lantbrukaren E. A. Gustafson, som är medlem av andra kammaren, har kunnat ansluta sig till det föreliggande förslaget under anförande bland annat, att det försök till samarbete inom mindre jordbruk, som ifrågavarande gemensamhetsladugård avsåge, syntes innefatta något för jordbrukets utövare verklighetsfrämmande, som därför icke kunde påräknas vinna någon anslutning från jordbrukarnas sida. Herr Gustafson har också reserverat sig inom jordbruksutskottet.

Till herr statsrådet vill jag säga: utarbета gärna sådana stadgar, att andelsägarna backa, innan byggandet sättes i gång, eller fäst deras uppmärksamhet på att försöket står eller faller med andelsägarnas egna åtgöranden!

Herr **Lodenius**: Herr talman! Då jag råkar vara innehavare av en jordbruksfastighet av den storleksordning, som förekommer inom den förening för uppförande av gemensamhetsladugård, vartill statsanslag föreslås i föreliggande kungl. proposition och utskottsutlåtande, samt därjämte även har denna min fastighet belägen i en by, vars struktur ganska väl synes överensstämma med förhållandena inom här ifrågavarande förening, ber jag, herr talman, att få göra några reflexioner i anslutning till det föreliggande ärendet.

Jag vill från början säga, att jag liksom herr Johansson och herr Bondeson i huvudsak ansluter mig till lantbruksstyrelsens kritiska, i den kungl. propositionen refererade yttrande. Att jag, trots denna kritiska inställning till företaget, ändock inte vill motsätta mig statsunderstöd i detta fall, beror därpå, att jag i likhet med departementschefen anser, att ett försök med en gemensamhetsladugård kan vara befogat för att därigenom få erfarenhet rörande verkningarna av en sådan anordning. Jag måste dock bekänna, att jag för min del inte har någon starkare tro på att ett sådant experiment kommer att utfalla till belåtenhet, vare sig ur ekonomiska eller andra synpunkter.

Jag ber att särskilt få understryka en passus i lantbruksstyrelsens yttrande, där det heter: »Det bör heller icke förbises att, särskilt där fråga är om familjejordbruk, skötseln av jordbruket måste bliva tämligen innehållslöst, där nöt-

Ang. statsunderstöd till uppförande av en andelsladugård. (Forts.)

kreaturen ingå i en gemensamhetsladugård. Det kan därför starkt ifrågasättas, om en dylik driftsform kan tilltala verkligt intresserade jordbrukare.»

Ja, för min del måste jag säga, att en sådan, jag skulle vilja säga industrialisering av det mindre jordbruket, kommer att göra jordbruksutövningen, ideologiskt sett, mycket torftig. I längden kommer det enligt mitt förmenande att medföra, att jordbrukaren mister det intresse och den hängivenhet för sin uppgift, som är så viktig för att ett gott resultat skall kunna åstadkommas. Vi få nämligen inte förbise, att det i de flesta fall nog inte är det ekonomiska utbytet av näringen, som driver folk att bli jordbrukare, utan det tarvas nog fastmera verkligt intresse för yrket, om jordbrukaren, trots många gånger svåra misräkningar och kullkastade ekonomiska kalkyler, skall kunna fortsätta med sin landsgagneliga men inte alltid så ekonomiskt lönande gärning. Det skall å andra sidan inte bestridas, att denna form för kreatursskötsel med gemensam ladugård för ett antal mindre jordbruk bör medföra vissa fördelar, särskilt för jordbrukets kvinnor, för vilka arbetet i ladugården skulle bortfalla. Deras arbetsbörd bör ju därigenom bli mindre tyngande. Fråga är emellertid om fördelarna komma att uppväga nackdelarna.

Men även om ett sådant företag med centraliserad ladugårdsskötsel i vissa fall skulle utfalla till belåtenhet, tror jag dock att man bör akta sig för att generalisera allt för mycket eller att draga allt för långt gående slutledningar härav. Förhållandena äro nämligen enligt mitt förmenande väsentligt olika från fall till fall. Jag ber, herr talman, att få göra några jämförelser med min hemby för att därmed försöka förklara vad jag menar.

Enligt den kungl. propositionen äro brukningsdelarna i den förening, varom här är fråga, tio till antalet. Den sammanlagda åkerarealen utgör 90.9 hektar, fördelad på de skilda brukningsdelarna från lägst 1.4 till högst 19.5 hektar åkerjord. I åtminstone ett avseende synes utgångsläget för denna förening vara synnerligen fördelaktigt, nämligen så till vida, att samtliga intressenters ekonomihus äro i dåligt skick. Enligt den kungl. propositionen behöva samtliga ekonomibyggnader nybyggas eller i varje fall undergå betydande reparationer inom ungefär tio år. Vid bildandet av en ladugårdsbyggnadsförening måste ett sådant förhållande underlätta föreningens tillkomst.

Gör jag en jämförelse med förhållandena i den by, där jag är bosatt, äro förutsättningarna i detta avseende inte lika gynnsamma. Antalet brukningsdelar är där nio med en åkerareal av sammanlagt ungefär 84 hektar. Ingen bruksningsdel har under 5 hektar och ingen mera än 14 hektar åker. Antalet brukningsdelar och deras storleksordning är således ganska likartat med förhållandena i här förevarande förening. Beträffande ekonomihusens beskaffenhet ligger emellertid saken annorlunda till. Tre brukningsdelar hava sina ekonomihus nybyggda. Två stycken hava, om inte direkt nybyggda, så i varje fall fullt försvarliga ekonomihus för lång tid framåt. De återstående fyra gårdarnas ekonomihus äro till stor del i behov av nybyggnad eller större reparationer inom en ganska snar framtid. Av de nio gårdarna hava således fem stycken vad man kan kalla goda ekonomibyggnader. Om dessa gårdar nu skulle ansluta sig till en förening för gemensam ladugårdsskötsel, så skulle deras egna goda och fullt tillräckliga ekonomibyggnader inte blott vara alldeles för stora för inrymmande av endast hästar och smådjur, utan därtill i sitt nuvarande skick även oanvändbara som lokaler för hästar och smådjur, åtminstone under den kallare årstiden, på grund av det allt för stora kubikinnehållet med därav följande kyla och fukt. Jag kanske bör tillägga, att fyra av de fem nämnda brukningsdelarna hava sina stallar så utförda, att det är gemensam lokal för såväl nötkreatur som hästar och smådjur, såsom svin och höns. I detta fall skulle alltså de tämligen nya och präktiga ekonomihusen, för

Ang. statsunderstöd till uppförande av en andelsladugård. (Forts.)
vilkas uppförande ägarna gjort stora ekonomiska uppoffringar och i vissa fall ådragit sig stora skulder, inte blott bliva delvis överflödiga eller allt för stora, utan därjämte även få göras om för att de skola kunna användas som stallar för hästar och smådjur, vilka ju under alla förhållanden skola finnas kvar å de enskilda brukningsdelarna. Att ägarna under sådana förhållanden inte kunna antagas hava någon större lust att ansluta sig till en förening för gemensam ladugårdsskötsel, måste man nog befara. Att som i det fall, som i den kungl. propositionen angives, samtliga tio gårdars ekonomihus äro i det skick, att de behöva ny- eller ombyggas inom tio år torde, så långt jag känner förhållandena, vara ganska sällsynt.

En annan fråga, som man måste taga hänsyn till vid en sådan här sammanslagning av kreatursskötseln, är betesfrågan. Jag tillåter mig åter att göra en jämförelse med förhållandena i min hemby. Betesmarkerna äro där ganska begränsade. Tidigare var det ju vanligt att beta skogsmarkerna. Detta sätt användes numera som bekant inte så allmänt. I stället har man gått in för att iordningställa viss del av skogsmarken eller andra härför lämpliga markområden till betesmark. Självfallet har härvid hänsyn tagits endast till den enskilda brukningsdelens behov av bete, varför dessa betesmarker samtidigt inte ha plats för något större antal djur. Djuren från en gemensamhetsladugård skulle således inte kunna sammanföras på någon av de till de enskilda gårdarna hörande betesmarkerna, och anläggning av särskilda gemensamma betesmarker skulle säkerligen stöta på stora svårigheter, då samfälld mark saknas, och under alla förhållanden komme att draga rätt betydande kostnader. Förutsättningarna för bildande av föreningar för gemensam ladugårdsskötsel torde därför vara ganska olika, och något radikalmedel att förbättra det mindre jordbrukets arbetsförhållanden och lönsamhet torde en centraliserad ladugårdsskötsel enligt mitt förmenande knappast vara.

Jag skall, herr talman, inte försöka gå in på någon närmare detaljgranskning rörande förutsättningarna för dessa andelsladugårdar, ehuru detta i flera avseenden nog kunde hava sitt intresse, utan jag nöjer mig med de reflexioner jag här anfört och skall, som sagt, ansluta mig till jordbruksutskottets förslag, trots att jag, jag upprepar det, ställer mig mycket tvivlande till fördelarna av sådana anordningar.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr Olsson, Karl Johan: Herr talman! Jag hade inte haft för avsikt att yttra mig i denna fråga, men när jag hört de betänkligheter som framförts, egendomligt nog från jordbrukarhåll, har jag inte kunnat avstå från att säga några ord.

Jag skall därvid inte ingå på frågan om kalkylernas riktighet, inte heller på frågan om anslagsbeloppets skälighet, utan jag skall endast yttra några ord i största allmänhet om den sak det här gäller.

Det har under den senaste tiden talats rätt mycket om jordbrukets svårigheter att få arbetskraft, om bondhustrurnas slit o. s. v., och det talet har förts ganska mycket även här i riksdagen. För min del vet jag, att det finns sådana svårigheter, att jordbrukarna ur många synpunkter ha det mycket besvärligt, jämfört med andra yrkesutövare i landet. Jag förutser också att det framdeles kommer att bli ganska betydande svårigheter. Vi veta inte vilka förhållanden som komma att råda och vilka förutsättningar som komma att existera för det svenska jordbruket efter kriget, men vi ha anledning antaga att svårigheterna komma att finnas även i fortsättningen, och vi kunna till och med misstänka att de i vissa avseenden komma att ökas. Nyligen påpekades, att en åtstramning av tillgången på arbetskraft kommer att göra sig

Ang. statsunderstöd till uppförande av en andelsladugård. (Forts.)

gällande om tio eller tjugu år eller så, och det har sagts att detta kommer att gå ut över jordbruket i mycket hög grad. Det synes mig alltså att vi nu, när vi behandla sådana frågor, ha en viss anledning att tänka även på jordbrukets efterkrigsproblem. Vi måste sålunda försöka tänka ut möjligheter att övervinna de svårigheter, jordbruket har att kämpa med, och lägga en säker grund för den svenska jordbruksnäringen även för framtiden.

När jag tänker på möjligheterna att göra detta, kan jag inte komma ifrån, att den första och viktigaste åtgärden måste bli jordbruksdriftens rationalisering. Det finns ingen möjlighet att komma förbi den frågan, när man vill lösa jordbrukets framtida problem. Men när det gäller att rationalisera det mindre jordbruket, är det ju uppenbart, att det är ladugårdsskötseln, som alldeles särskilt kommer i fråga. Ladugårdsskötseln lämpar sig bäst för rationalisering, och detta är tydligen också den uppfattning, till vilken dessa jordbrukare i Jämtland ha kommit vid närmare studium av sina förhållanden och möjligheter. Det synes mig alltså, som om man skulle ha anledning att vara tacksam mot dessa jordbrukare, som frivilligt tagit ett sådant initiativ. De ha insett svårigheterna och kommit till den uppfattningen, att det kan göras något för att övervinna dem. Att de då vänt sig till statsmakterna med begäran om ett stöd, tycker jag inte är så särdeles egendomligt. Det är ju mycket vanligt i dessa tider, att yrkesutövare av olika slag, liksom även andra medborgargrupper, vända sig till statsmakterna för att få hjälp.

Fördelarna av en rationalisering av ladugårdsskötseln äro uppenbara. Här talas det om att den ladugård, som skall uppföras i denna by, kommer att ställa sig alldeles för dyr. Jag skall, som jag redan sagt, inte ingå på frågan om kalkylernas riktighet, men det förefaller mig åtminstone tämligen tydligt, att det måste bli billigare att bygga en ladugård än att bygga elva stycken sådana. Sunda förnuftet säger ju, att det måste bli på det sättet, även om denna ladugård i och för sig skulle vara för dyr. Det torde väl vidare vara uppenbart, att denna andelsladugård blir en bättre ladugård än de elva ladugårdarna tillsammans; det blir bättre hygieniska förutsättningar för ladugårdsskötsel, det blir i många fall en bättre skötsel av djuren. Överhuvud taget blir det en förbättring. Men det blir vidare — åtminstone förefaller det mig så — större möjlighet för andelsägarna att skaffa sig bättre kreatursbesättning än som för närvarande är fallet vid de enskilda jordbruk, vilkas innehavare nu begära att få bygga en sådan gemensam ladugård, liksom vid småbruk överhuvud taget i olika delar av landet; det blir större möjlighet att anskaffa bättre avelsdjur och på så sätt förbättra kreaturstammen och därigenom höja jordbrukets avkastning. Även på det sättet verkar sålunda denna rationalisering fördelaktigt.

Om jag till detta lägger en synpunkt, som jag för min del fäster mycket stor vikt vid, nämligen att man härigenom kan göra trivseln på landsbygden större, kan jag åtminstone inte förstå de invändningar, som komma från jordbrukarhåll. Efter allt tal om den hårda lott, som särskilt landsbygdens kvinnor ha, och med vetskap om att denna hårda lott är en realitet, tycker jag att det skulle vara alldeles i sin ordning, att man skulle göra allt för att underlätta deras arbete och skapa förutsättningarna för människorna på landsbygden att trivas. Detta kan åstadkommas bl. a. genom att man skapar sådana arbetsförhållanden för dem, att de inte behöva vara bundna varje dag eller, som kanske t. o. m. ofta är fallet, dag och natt vid skötseln av ladugården.

Ur alla synpunkter förefaller det mig, som om det skulle vara anledning att hälsa detta initiativ med tillfredsställelse, och i det fallet instämmer jag alltså i vad herr Ekströmer här har uttalat.

Det är emellertid uppenbart, att det finns ett mycket starkt motstånd, och

Ang. statsunderstöd till uppförande av en andelsladugård. (Forts.)
Jag har fått den uppfattningen, att en hel del jordbrukare anse att det är fullständigt omöjligt att åstadkomma en så långt gående samverkan mellan jordbrukarna, som det här är fråga om. Ja, det är samma gamla skäl som alltid ha anförts emot alla förslag om rationalisering och samverkan. När industriarbetarna skapade sin konsumentkooperation, fanns det en mängd människor som sade: »Detta kommer aldrig att gå; man kan aldrig åstadkomma en sådan samverkan mellan individerna att man kan bygga någonting på denna grund.» Detsamma sades, när man började med den jordbrukskooperativa rörelse, som vi nu ha, och med den organisationsverksamhet, som i övrigt förekommer bland jordbrukarna. Det var en mängd jordbrukare, som då sade, att detta aldrig kommer att gå, och det var många, som förklarade, att de aldrig skulle komma att vara med i sådana sammanslutningar. Men det har gått bra i alla fall; det har gått undan för undan. Jordbrukarnas organisationer äro i dag mycket starka och ha visat sig mäktiga att upprätthålla en disciplin, som i många fall vida överträffat den, som industriarbetarna ådagalägga.

När jag ser på denna utveckling, tycker jag att det är alldeles uppenbart, att man skall kunna komma längre på denna väg. Förutsättningen därför är dock, att man verkligen ger sig i kast med problemet och försöker övervinna motståndet. Det svåraste motståndet synes mig härvidlag vara att finna i själva fördomarna emot en samverkan av detta slag.

Jag anser det emellertid nödvändigt, att staten lämnar sin medverkan till att övervinna de svårigheter, som finnas för jordbrukets ytterligare rationalisering, och i denna övertygelse ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Gabrielsson: Jag begärde ordet, när herr Bondeson meddelade, att herr Gustafson i Vimmerby såsom ledamot av egnahemsstyrelsen hade avstyrkt förslaget. Jag har också varit med i egnahemsstyrelsen, och jag har där tillstyrkt detsamma, och jag vill upplysa kammaren om, att herr Gustafson i Vimmerby har varit med i jordbruksutskottet och där röstat för bifall till propositionen och inte reserverat sig. När jag, som sagt, i egnahemsstyrelsen tillstyrkte detta förslag, gjorde jag det visserligen utan någon större entusiasm, men jag gjorde det i alla fall, därför att jag ansåg det vara ett försök, som var värt att fullföljas på något sätt.

Det kan inte förnekas, att det för närvarande är mycket svårt att få folk för att sköta ladugårdarna, och många jordbrukare få lov att sälja sina kreatur, därför att de inte kunna få erforderlig personal för deras skötsel. När läget är sådant, må man väl kunna vara med om att anslå det nu begärda beloppet för att få ett sådant här försök utfört.

Herr Ekströmer hemställde till jordbruksministern att tillse, att en särskild utsedd kontrollant måtte bli ledamot av företagens styrelse, då detta skulle innebära en garanti för att försöket skulle lyckas. Jag tror inte att det är nödvändigt, och jag vill meddela, att statens uppoffring i detta fall ingalunda är så stor som om det skulle ha gällt egnahemslån åt de olika delägarna. Om dessa i stället skulle ha begärt egnahemslån, skulle de kunnat få sådana allesamman på mellan 8,000 à 10,000 kronor. Man kan nämligen inte bygga ladugårdar även på sådana småbruk för lägre kostnad än cirka 10,000 kronor, och alltså torde statens uppoffring ha blivit betydligt större, om de hade fått egnahemslån. Nu är meningen att i stället lämna 25,000 kronor som lån och 20,000 kronor som bidrag i form av sådana premielån, som de skulle ha kunnat få, om de byggt var och en för sig. Statens uppoffring hade således blivit större, om de skulle ha byggt var för sig, men då hade man inte kunnat låta en kontrollant se till, hur de skötte jordbruket, utan då hade det fått gå som det kunnat. På grund därav anser jag icke att staten här bör upp-

Ang. statsunderstöd till uppförande av en andelsladugård. (Forts.)

ställa något särskilt krav beträffande en dylik kontrollant, som skulle följa verksamheten.

Jag vill upprepa, att jag inte har någon särskild entusiasm för detta projekt, men jag menar, att man under nuvarande förhållanden bör söka bidraga till att vederbörande få göra detta försök. Skulle det slå väl ut, vore det väl för dem själva och väl också för andra, och då finge man sedan söka ordna med gemensamma ladugårdar för andra små jordbrukare, som kanske ha fyra fem kor, och måste ha någon, som sköter dessa.

Jag vill erinra om att det nu invändes ungefär detsamma som då det var fråga om att införa andelsmejerier: varför skulle man inte kunna förädla mjölken hemma utan att forsla den till mejerierna? Men denna form av samarbete har visat sig vara mycket bra, och dessa mejerier ha utvecklat sig alldeles oerhört. Det är möjligt att detta försök med en andelsladugård också kommer att slå väl ut och även om man inte tror att så skall bli fallet, är det dock värt att göra försöket.

Jag sade nyss, att herr Gustafson i Vimmerby icke reserverat sig i utskottet. Jag finner emellertid nu av utlåtandet, att han i likhet med herr Bondeson till utskottets utlåtande avgivit en blank reservation, beträffande motiveringen och det var alltså en felsägning av mig.

Även om jag inte i egnahemsstyrelsen eller i jordbruksutskottet har hört till dem, som blint trott på att detta försök skall lyckas, anser jag det således dock vara värt den uppoffring, som staten nu kan komma att göra, och därför yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr **Sundberg**: Jag hade tänkt att kort och gott instämma i det uttalande, som jordbruksutskottets ordförande, herr Tjällgren, nyss gjorde, men då jag inte hade tillfälle därtill, vill jag härmed ge till känna, att jag kommer att rösta för utskottets förslag, trots det att jag är fullt medveten om att det försök, varom det här är fråga *kan* komma att misslyckas. Men det är inte säkert att så sker, det kan också komma att lyckas. Om så sker eller kan man genom detta försöks igångsättande komma fram till en linje som i huvudsak bygger på en idé, som ligger till grund för detsamma, har man enligt mitt förmenande kommit långt på vägen till lösande av det mycket svåra problem, som frågan om det mindre jordbruket och dettas rationalisering utgör i vårt land, och detta icke endast vad beträffar Norrland utan i lika hög grad beträffande mellersta och södra Sverige.

Med hänsyn härtill ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Tjällgren**: Herr talman! Jag har nödgats begära ordet i anledning av ett yttrande, som herr Bondeson fällde.

Det torde vara en missuppfattning från herr Bondesons sida, att jag skulle ha sagt i mitt föregående anförande, att statskontoret och lantbruksstyrelsen tillstyrkt förslaget. Jag tror inte att jag yttrade mig så. Jag hade nedskrivit vad jag sade, och det står i anteckningarna, att »statskontoret och lantbruksstyrelsen ha avstyrkt förslaget. Däremot har förslaget tillstyrkts av egnahemsstyrelsen och ladugårdsbyggnadssakkunniga».

Vidare invände herr Bondeson, att egnahemsstyrelsens tillstyrkande icke varit enhälligt. Men majoriteten där hade i alla fall tillstyrkt förslaget, och då trodde jag det vara riktigt att säga, att egnahemsstyrelsen som sådan hade tillstyrkt förslaget.

Dessutom skulle jag vilja säga något om en mening på sid. 6 i utskottets

Ang. statsunderstöd till uppförande av en andelsladugård. (Forts.)
utlåtande, som herr Ekströmer ville ha ändrad. Det heter där i ett uttalande av departementschefen att »det synes och lämpligt, att ifrågavarande verksamhet, åtminstone för en tid framåt, närmare följes av en av Kungl. Maj:t utsedd sakkunnig person, som det bör åligga att avgiva redogörelse för det ekonomiska resultatet av verksamheten».

Ja, utskottet har icke haft någon erinran att göra emot detta, ty utskottet har utgått ifrån att Kungl. Maj:t icke nödvändigt skulle utse en tjänsteman t. ex. här i Stockholm till sakkunnig, utan att därtill kan utses en med ortens förhållanden förtrogen person, och alltså torde det inte vara någon risk för enad med att utskottet gått med på vad Kungl. Maj:t i detta avseende uttalat.

Jag skulle också vilja erinra — det har herr Gabrielsson också nyss talat om — att det här inte gäller ett anslag från statens sida på 45,000 kronor, utan det har bara begärts, att ett belopp av 45,000 kronor skall ställas till förfogande för ändamålet, och det är meningen att föreningen skall få 25,000 kronor i lån och 20,000 kronor såsom bidrag. Det tycker jag är en så blygsam begäran, att kammaren nu bör kunna besluta att gå med på förslaget.

Herr Andersson, Alfred: Herr talman! Trots det att jag icke har någon synnerligen stark tro på detta projekt, är jag ändå inte beredd att nu fälla en dödsdom över detsamma. Tvärtom måste jag säga, att jag önskar och hoppas, att vederbörande skola lyckas i detta företag, och om de lyckas därmed, är enligt mitt förmenande mycket vunnet.

Även om det inte kan bli möjligt att genomföra något sådant överallt i landet, tror jag att det dock finns många områden, där det skulle kunna genomföras, om försöket lyckas. Men skall det lyckas, så beror detta först och sist på att dessa 11 jordbrukare äro besjälade av en levande tro på och en stark övertygelse om att försöket skall lyckas.

Drivfjädern här är väl främst den, att man vill på denna väg söka lösgöra sig i någon mån från den bundenhet vid jordbruket och djurens dagliga skötsel, som ju, såsom allmänt är känt, småbrukarna i högre grad än andra jordbrukare hårt lida under. Kunna nu dessa 11 jordbrukare genom att driva denna ladugård gemensamt åstadkomma att de få litet mera fritid, så kan det hända att detta blir sporen till ett fortsättande på samma väg på andra håll.

Jag har likväl en del anmärkningar att göra emot förslaget — de kanske gälla småsaker och anmärkningarna kanske äro obefogade, ty när man ser på en fråga så här på avstånd, får man inte alltid det rätta greppet om detsamma. Jag har emellertid fått den uppfattningen, att som det står här i förslaget, att 75 % av den foderskörd, som växt på innehavd odlad jord, skall lämnas till denna gemensamma ladugård, att det betyder, att de återstående 25 procenten skola stanna kvar på småbruket. Är detta meningen, måste jag säga, att man redan därmed har givit anledning till ett misslyckande, ty då har man inte lösgjort sig från bundenheten, då det gäller djurens skötsel t. ex. på söndagarna. Det betyder nämligen, att de hästar, som erfordras för jordbruket på dessa små egendomar, skola finnas kvar på var och en av dem, och dessa hästar måste skötas såväl på söndagar som söckendagar. Jag har den uppfattningen, att man här bör ta steget fullt ut omedelbart och försöka få alla djur samlade på en plats. I annat fall har man inte nått vad man vill ernå, nämligen mera frihet. Det spelar nämligen inte så stor roll, om man sköter några fler djur, när man ändå skall gå där och passa dem i ladugården. Det var en av de saker, som jag ville anmärka på, men jag vet inte alls vilka möjligheter jordbruksministern har att kunna påverka vederbörande att redan nu gå ifrån det system, som man tänkt sig, och i stället slå in på den väg jag här förordat, vilket enligt min mening innebär en bättre rationalisering.

Ang. statsunderstöd till uppförande av en andelsladugård. (Forts.)

Det kan ju hända — och jag vill livligt hoppas att det blir fallet — att dessa jordbrukare, när de ha fått hålla på med denna centralisering av ladugårdsdriften under någon tid, skola komma underfund med att det kan vara mycket att vinna därmed, icke minst på grund av de därmed förenade möjligheterna att skaffa fram en bättre kvalitet icke endast beträffande nötkreaturen utan även beträffande smådjur m. m. och det kan tänkas, att de också så småningom komma underfund med att en rationell svinskötsel kan vara lönande. Om så skulle bli fallet, skulle jag vilja rekommendera dem att redan från början skaffa sig ett gott avelsmaterial, t. ex. från herr Bondesons på Svalöv världsberömda svinstammar.

Om man nu placerade alla djuren på ett ställe, skulle det kunna medföra, att vederbörande som jag menar väl också riva ned en del av de ekonomibyggnader, som de då inte längre behövde ha på de olika gårdarna, ty det kostar ju att underhålla hus, och det får väl anses meningslöst att underhålla hus, som man inte har någon nytta av. Delägarna böra enligt min mening inte ha andra djur på gården än möjligen någon hushållsgris och litet fjäderfä; sådana smådjur böra de dock ha på gårdarna för att där kunna rationellt tillvarata allt köksavfall, som kanske annars skulle kastas bort.

Så snart tidsläget det medger kommer också en annan fråga i förgrunden, nämligen frågan om rationalisering av själva jordbruksdriften. Jag förstår naturligtvis, att det redan nu är meningen att lägga ledningen av denna förnings verksamhet i händerna på den delägare, som har de största förutsättningarna eller möjligheterna att leda ett jordbruk i större skala. Denne person skall ha kommandorätt, och detta bör framgå av de stadgar, som väl en gång skola skrivas och göras fulländade, vilket enligt min mening är nödvändigt. Man måste vidare omedelbart eller så snart tiden det tillåter gå in för gemensam maskinanvändning för att på så sätt avkoppla så många hästar som möjligt. Jag föreställer mig nämligen, att delägarna, om de sköta jordbruket gemensamt, icke ha användning för så många hästar som de nu ha tillsammans, och jag tror att de ganska snart skola komma till klarhet vad detta skulle betyda i ekonomiskt avseende.

Ja, herr talman, det skulle kanske vara en hel del att tillägga men jag avstår därifrån. Jag vill hoppas att sådana felaktigheter, som möjligen komma att begås i början, snart nog skola kunna rättas till. Huvudsaken är, att delägarna ha ett verkligt intresse för företaget, och ha de det, så tror jag också att de skola lyckas med sitt försök.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen blev nu för en stund avbruten för att begärt tillfälle skulle beredas herr statsrådet *Bagge* att avlämna en kungl. proposition.

Herr statsrådet *Bagge* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 206, angående anslag för budgetåret 1943/44 till bidrag till anordnande av skolbarnsbespisning.

Fortsattes överläggningen angående jordbruksutskottets utlåtande nr 25.

Herr *Bondeson*: Herr talman! Jag blev ganska överraskad över herr *Gabrielssons* yttrande, när han sade, att visserligen har herr *Gustafson* i *Vimmerby* inom egnahemsstyrelsen yrkat avslag på detta projekt, men herr *Gustafson* i *Vimmerby* har tillika suttit i jordbruksutskottet och där varken yrkat avslag eller reserverat sig. Jag får då be herr *Gabrielsson* läsa sid. 7 i be-

Ang. statsunderstöd till uppförande av en andelsladugård. (Forts.)

Ang. statsunderstöd till uppförande av en andelsladugård. (Forts.)
tänkanget, ty där står det, att reservationer ha avgivits av herrar Bondeson, Liedberg och Gustafson i Vimmerby.

Herr Gustafson hade nog liksom de flesta av utskottets ledamöter gärna velat direkt yrka avslag, men för sakens skull och för att inte gå emot departementschefen gjorde han likadant som vi andra, d. v. s. underlät att yrka avslag i utskottet.

Herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Det är många, som ha uttalat sina betänkligheter emot detta förslag om anordnandet av denna andelsladugård, och det är klart att jag inte kan stå här och säga, att vi här ha ett mönster för hur man skall gå till väga för att bidra till en rationalisering av jordbruket. Men å andra sidan kan det inte vara rimligt att underlåta att hjälpa dessa elva jordbrukare — låt vara att möjligen tre av dem ha litet för stora jordbruk för att dessa skola kunna anses som typiska småbruk — i deras försök att driva en andelsladugård, i synnerhet som vi veta, att vi måste göra allt vad vi kunna, dels för att lätta arbetsbördan för småbrukarna och icke minst för deras hustrur i fråga om den arbetskrävande kreatursskötseln, dels ock för att i den mån det är möjligt göra jordbruket räntabelt.

Herr Ekströmer ansåg det önskvärt att den person, som skulle få i uppdrag att följa detta försök, skulle tillhöra den ifrågavarande föreningens styrelse. I den mån jag kommer att få med saken att göra skall jag naturligtvis överväga, vad som här är det lämpligaste. Jag har emellertid närmast den uppfattningen, att om en sådan kontrollant sitter med i styrelsen, är han ensam emot de andra, som då kunna överrösta honom, och att det därför kan hända att han finge större makt, om han inte tillhörde styrelsen. Jag skall dock, som sagt, pröva vilketdera som i det fallet kan vara det bästa, och när det gäller uppläggningsen av det hela, skall det vara mig angeläget att, i den mån jag kan bedöma frågan riktigt, hjälpa vederbörande att få det ordnat på bästa möjliga sätt, ty detta försök kan, om det leder till ett förnuftigt och gott resultat, bli till fördel inte bara för de jordbrukare, som det här är fråga om, utan även för hela det svenska folkhushållet.

Man har här åberopat vad som sagts av dem, som ha avstyrkt förslaget, nämligen att en del moment av vad som hör samman med jordbruk faller bort, därest dessa jordbrukare inte skulle ha några djur att sköta på sina jordbruk. Men jag undrar, om det inte även bland dessa jordbrukare, som ha stora jordbruk men som inte själva ha tid att sköta djuren, kan finnas goda avelsdjursuppfödare ändå. Såväl herr Lennart Bondeson som jag själv höra till sådana jordbrukare, men inte tror jag att vi försumma våra djurbesättningar, därför att vi inte själva ha tid att syssla med djuren. Sådana invändningar duga därför inte enligt mitt sätt att se saken. I detta speciella fall finns det ju möjlighet för dem bland delägarna, som ha särskilt intresse att sköta djuren, att mot lön sköta dem under några år eller hur länge som helst, och det finns också möjlighet för delägarna att omväxlande utföra detta arbete mot betalning. De skulle också få en vidgad ekonomisk blick, när de finge se, att de måste betala så och så mycket för att få djurbesättningen skött, och när de finge se, hur mycket som blev över.

Eftersom herrarna för en stund sedan resonerade om försöksjordbruk, skulle jag vilja fråga: tro herrarna inte, att också detta skall kunna bli försöksjordbruk? Herr Bondeson sade tidigare, att den ene delägaren kanske levererade sitt hö i utomordentligt gott skick, medan den andre kanske hade den oturen att vår Herre läte det regna på hans hö, så att han inte kunde få lika mycket betalt för det som den förre fått för sitt, och därför kunde tän-

'Ang. statsunderstöd till uppförande av en andelsladugård. (Forts.)

kas bli missbelåten. Ja, det kanske är många jordbrukare som inte bärgar sitt hö på rätt sätt, därför att han inte lärt sig förstå, vad en riktig höbärgning innebär. Men dessa elva delägare torde snart lära sig förstå betydelsen därav, och det skulle sporra dem att göra sitt allra bästa, vilket skulle bli till gagn för såväl dem som folkförsörjningen i dess helhet.

Herr Nisser: Det är ganska naturligt att ett förslag sådant som det föreliggande på många håll väcker förvåning och kanske misstro. Emellertid är detta inte något alldeles nytt förslag, ty saken har redan för flera år sedan diskuterats inom Kopparbergs läns hushållningssällskap, där precis samma problem förelåg. Det gick inte att genomföra tanken där på grund av vissa lokala förhållanden — alla ekonomihusen voro inte i lika dåligt skick som de det nu är fråga om, utan det fanns bättre och sämre sådana, vilket ju försvårade en uppgörelse.

På många håll på landsbygden är det emellertid svårt att få befolkningen att stanna kvar; ungdomarna försvinna. Detta förhållande är omvittnat många gånger, och man har försökt att på olika sätt hejda denna flykt från landsbygden, bland annat genom att söka få bort »tråkigheten på landsbygden» för att därigenom kunna få ungdomen att stanna där. Det finns ju gårdar, där de gamla sitta, så länge de orka, men man måste se fram emot den tid, då gårdarna komma att läggas öde, därför att ingen vill ta vid, när de gamla sluta. Det mest rationella vore att slå ihop flera sådana små gårdar till större och bärkraftigare jordbruk. Denna väg kanske man dock icke kan gå nu, men den dagen kommer måhända, då man måste göra det.

Nu ha emellertid några jordbrukare här gått in för att försöka lätta dagens arbetsbörd genom att slå ihop alla de många småladugårdarna till en större andelsladugård. Jag anser att detta är ett försök, som under alla förhållanden bör göras och som man nära nog är skyldig att göra för att åtminstone söka sig fram på den vägen och se, om man inte på detta sätt kan bidra till att befolkningen stannar kvar på landsbygden.

Jag vill inte gå in på några detaljer här rörande hur detta företag skall ordnas. Huvudsaken är att man sätter i gång därmed och sedan låter de praktiska erfarenheterna visa, vilka förändringar och reformer som kunna behöva vidtagas. Jag tror alltså att man får lita på att erfarenheterna från detta försök skola visa, om detta är en riktig och framkomlig väg. Vare därmed hur som helst, så anser jag icke, att vi ha rätt att avslå detta utskottsförslag och därigenom hindra ett försök att komma fram på nya vägar till jordbrukets fromma.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Gabrielsson: Herr talman! Jag skall bara säga herr Bondeson, att den reservation, som står här i betänkandet, gäller motiveringen. Herr Bondeson har själv varit med i jordbruksutskottet, då detta enhälligt tillstyrkte den kungl. propositionens förslag. Men herr Bondeson och herr Gustafson i Vimmerby ville ha en annan motivering. En del av oss ville ha en motivering, enligt vilken delägarna i denna förening, som skall bygga andelsladugården, skulle lämna alla sina djur till denna ladugård, en del ville ha en annan motivering, men både herr Gustafson i Vimmerby och herr Bondeson ha varit med om att utskottet enhälligt skulle tillstyrka förslaget och sålunda även röstat för bifall till den kungl. propositionen.

Herr Bondeson: Herr talman! Emot herr Gabrielsson vill jag bara säga: därtill var jag nödd och tvungen!

Ang. statsunderstöd till uppförande av en andelsladugård. (Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Johansson, Lennart*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Anslag till stödjande av odlingen av vissa kulturväxter.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av odlingen av vissa kulturväxter.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 177 framlagda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte

1) medgiva, att stöd för odling av vissa i propositionen omförmälda kulturväxter finge ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen uppdragna riktlinjer;

2) till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Stödjande av odlingen av vissa kulturväxter för budgetåret 1943/44 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 65,000 kronor.

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Eftersom det föregående ärendet föranlett en så lång debatt, kan det kanske anses oklokt att nu begära ordet i denna fråga, men mitt anförande blir icke långt och det är ju ej heller så långt lidet på dagen.

Jag skall beröra ett uttalande, som dels departementschefen och dels utskottet gjort angående oljeväxtodlingens omfattning. Utskottet anför: »Med avseende på nu rådande kristidsförhållanden och i betraktande av svårigheten att enbart genom prisavvägning åstadkomma en lämplig omfattning av olika slags odling anser sig utskottet liksom departementschefen böra framhålla, att det givetvis bör ankomma på statsmakterna att genom vederbörande organ tillse, att odlingen av oljeväxter icke får sådan utbredning — vartill tendens måhända kan förefinnas — att den alltför mycket inkräktar på odlingen av andra för landets försörjning betydelsefulla produkter såsom framförallt brödsäd.» Jag skulle vilja opponera mig litet mot detta uttalande, och det av två skäl. Det ena är att det antal kalorier, som man vid oljeväxtodling får fram per ytenhet, icke understiger det antal, som man erhåller vid spannmålsodling.

Anslag till stödjande av odlingen av vissa kulturväxter. (Forts.)

Jag skulle till och med våga påstå, att man vid oljeväxtodlingen tillför folkhushållet ett större antal kalorier per ytenhet. Om nu denna odling skulle utsträckas, så att den komme att inkräkta på spannmålsodlingen, finns det ju möjlighet att i stället minska den animaliska fettproduktionen, eftersom man vid oljeväxtodling direkt erhåller olja. Därför tror jag att faran för intrång på spannmålsodlingen inte är så stor.

Det andra skälet är, att jag tror på oljeväxtodlingens framtid här i landet. Jag tror att denna odling kommer att lösa en del av våra efterkrigsproblem, vilka en ärad talare på Älvsborgsbänken nyss berörde. Man beräknar, att en oljeväxtodling, som överstiger den, som jordbrukarna i år tecknat sig för, kommer att vara önskvärd även under normala tider, och det vore därför synd att inte pröva denna odling i stor skala en längre tid framåt. Det är nödvändigt att jordbrukarna utprova den lämpligaste odlingstekniken och att vetenskapsmännen lägga ned intresse och arbete på förädlingen av de olika oljeväxterna. Om man skulle lägga hämsko på denna odling, tror jag att det skulle bli till nackdel för såväl folkhushållet som jordbrukets framtida utveckling. Jag vill därför hoppas att man inte kommer att lägga hinder i vägen för jordbrukarna att teckna sig för oljeväxtodling. Även om, såsom jag hört sägas, man tecknat sig för en areal av 25,000—26,000 hektar, anser jag att man inte nått den gräns, då man har anledning att börja bli tveksam.

Det finns en passus i departementschefens yttrande när det gäller oljelinodlingen, där det står, att man för att få odla oljelin på kontrakt antingen skall använda rent oljelin eller, om man t. ex. odlar concurrentlin, skall ha träffat avtal med linberedningsanstalt om att den skall ta hand om halmen. Det är alldeles riktigt, och jag förstår den synpunkten. Men det har varit svårt att i år erhålla rent oljelinfrö. Jag skulle tro att spannmålsbolaget lät blanda en del rent oljelinfrö av la plata-typ med annat frö, varigenom det icke kunde användas såsom utsädesvara. Att svårigheterna varit ganska stora, då det gällt att erhålla rent frö, har jag haft personlig erfarenhet av. Härtill kommer att det varit nästan omöjligt att få en uppgörelse till stånd med linberedningsanstalt om att de skola taga hand om halmen. Jag har själv inemot 60, 70 ton halm efter concurrentlin liggande kvar, därför att inte någon linberedningsanstalt velat eller kunnat ta emot halmen. Jag skulle därför vilja hemställa hos departementschefen, att han sänder ett bud till linberedningsanstalterna, att de inte få försvåra saken utan genom att ta hand om halmen möjliggöra odling av oljelin i sådana trakter, som icke på grund av klimat och jordmån bättre lämpa sig för ren spånadslinodling.

Herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Såsom torde framgå av propositionen har jag samma uppfattning som herr **Mannerskantz** beträffande önskvärdheten av ifrågavarande odling. Jag tror att den har framtiden för sig. Det är därför jag menar att priserna på oljeväxter, allteftersom jordbrukarna få större teknisk erfarenhet av odlingen, böra anpassas så nära som möjligt efter de priser som gälla vid andra odlingar.

Vad angår uttalandet i propositionen om att odlingen icke bör få en alltför stor omfattning, har detta naturligtvis gjorts därför att endast ett begränsat kvantum frö finnes att tillgå. Det kunde tänkas att man i vissa delar av landet tecknade så stora arealer att utsädet icke räckte till för andra delar. Som bekant avslutas teckningen i Skåne den 1 april, medan den däremot fortgår i landets övriga delar till den 15 april. Efter vad jag erinrar mig ha omkring 21,000 hektar tecknats i Skåne och därtill komma ungefär 4,900 hektar vinterraps, således i det närmaste 26,000 hektar sammanlagt. Något över 5,000 hektar ha hittills tecknats i övriga delar av landet, där teckningstiden emeller-

Anslag till stödjande av odlingen av vissa kulturväxter. (Forts.)
tid icke utgår förrän den 15 april. Syftet med begränsningen är således att odlingen skall kunna utbredas till flera landsdelar, så att jordbrukarna där kunna skaffa sig praktisk erfarenhet därav.

I fråga om linhalmen vill jag säga att det väl snart blir flera beredningsanstalter färdiga. Tidigare fanns endast Laholmsanstalten. Nu är även beredningsanstalten i Växjö i det närmaste klar och vi räkna med att även andra skola bli i ordning, och då skall det väl bli lättare att få halmen omhändertagen. Vi kunna naturligtvis icke underlåta att taga vara på de nyttigheter som kunna utvinnas ur linhalmen och som äro behöfvliga för vår försörjning i närvarande stund. Därför få vi väl se till att beredningsanstalterna, i den mån de färdigställas, kunna taga emot de kvantiteter som odlarna hava att sälja.

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Jag ber endast att få omtala att jag hört mig för just hos Växjöanstalten, men denna tar inte emot halmen med mindre än att man binder sig för fem år på det sätt som är föreskrivet för dem som odla spånadslin. Men då trakten inte är lämplig för sådant lin, utan man hellre vill odla frölin, kan man inte få halmen avsatt. För två år sedan skickades halmen tvärs över Sverige till Laholm, där den togs emot, men nu har denna anstalt så mycket att göra att den inte kan åta sig saken längre. Den halm jag nu har lär därför komma att bli liggande, vad jag än gör.

Till slut undrar jag, om man inte får uppfatta statsrådets uttalande angående oljeväxtarealen på det sättet, att om det blir t. ex. 30,000 hektar tecknade, så behöver den arealen inte reduceras.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för främjande av linodlingen m. m.;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för stödjande av odlingen av vissa köksväxter; samt

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringen i riket m. m., såvitt angår anslag till Bidrag till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbeter.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion angående utredning om en förstärkning av akademisk forskning och undervisning rörande samtida svenska samhällsförhållanden.

I sammanhang härmed föredrogs ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 297, med delgivning av nämnda kammares beslut vid behandling av dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av en där väckt motion i samma ämne.

Första kammaren biföll vad dess tillfälliga utskott i det föredragna utlåtandet hemställt och biträdde andra kammarens i ämnet fattade beslut.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om åtgärder till förenklade av

krisförvaltningens olika organs verksamhet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Med hänsyn till infallande helg får jag anhålla, att kammaren måtte medgiva, att tiden för avgivande av motioner såväl i anledning av Kungl. Maj:ts sistlidna lördag avlämnade propositioner nr 193—197 som ock i anledning av samtliga de kungl. propositioner, som avlåtits vid dagens sammanträde, utsträcker till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 198—206, 209 och 210.

Herr *Dahlström* avlämnade en av herr *Boman* och honom undertecknad motion, nr 242, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker, m. m.

Motionen bordlades.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till fältskjutningsterräng för livgrenadjärregementet m. m.;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarsväsendets fastighetsfond för budgetåret 1943/44;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för K. G. T. Johansson m. fl. från ersättningsskyldighet;

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av behållningen å till anläggningar för oljelagring ovan jord anvisade reservationsanslag;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till nybyggnad för ett laboratorium för betongtekniska provningar vid statens provningsanstalt m. m.;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till granskningsnämnden för vissa patentansökningar m. m.;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till särskilda minskyddsanordningar inom den s. k. lejdtrafiken;

nr 164, i anledning av väckt motion om viss ersättning till före furiren vid signalregementet I. E. Uddhagen;

nr 165, i anledning av väckt motion om höjning av arvodet till vissa förutvarande befattningshavare vid fästningspoliskåren i Boden;

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av fastighet för länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län;

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde; samt

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för kris-tillägg åt statliga befattningshavare m. fl.

Anmäldes bankoutsrottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om erkända skatteförmedlingskassor, m. m., såvitt angår genom propositionen framlagda förslag till förordning om ändrad lydelse av § 2 mom. 1 förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken, lag angående ändrad lydelse av 52 § lagen den 22 juni 1911 (nr 74) om bankrörelse och lag angående ändrad lydelse av 22 och 23 §§ lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidshjälp m. m. åt vissa pensionärer och understödstagare; samt

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätt för viss personal, som vid statens övertagande av enskild järnväg övergått i statens järnvägars tjänst.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 166, att utskottets hemställanden i utlåtande nr 40, vidkommande förslaget nr 167, att utskottets hemställanden i utlåtande nr 43 samt, i fråga om förslaget nr 168, att utskottets hemställan i utlåtande nr 44 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 171, i anledning av väckta motioner om höjning av maximigränsen för låneunderstöd ur fiskerilånefonden;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av gällande bestämmelser rörande älgavgifter m. m.;

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av vissa kostnader för utredning rörande Horssjöns torrläggning-företag av år 1937 i Jönköpings län;

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till rikets allmänna kartverk;

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsunderstöd till uppförande av en andelsladugård i Bjärme i Jämtlands län;

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av odlingen av vissa kulturväxter;

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för främjande av linodlingen m. m.;

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för stödjande av odlingen av vissa köksväxter; samt

nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernärningen i riket m. m., såvitt angår anslag till Bidrag till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbeter.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande godkännande av ett avtal mellan Sverige och Finland angående handräckning i skatteärenden;

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt tullfrihet för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel;

nr 185, i anledning av väckta motioner om viss ändring i grunderna för taxering av inkomst av jordbruksfastighet, m. m.;

nr 186, i anledning av väckta motioner om viss skattefrihet för jordbrukskassor m. fl.; samt

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 188 angående reglering av sockernärningen i riket m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet.

Anmälades andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor, m. m.; och

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäkring för olycksfall i arbete av vissa tjänstepliktiga m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 188, att utskottets hemställanden i utlåtande nr 21 samt, i fråga om förslaget nr 189, att utskottets hemställan i utlåtande nr 22 bifölles även av andra kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.18 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.